

KBM:S FORSKNINGSSERIE | NR 10

Svante Cornell
Niklas Swanström

Transnationell brottslighet – ett säkerhetshot?

Transnationell brottslighet – ett säkerhetshot? | KBM:S FORSKNINGSSERIE | NR 10

Krisberedskapsmyndigheten

Box 599
101 31 Stockholm

Tel 08-593 710 00
Fax 08-593 710 01

kbm@krisberedskaps
myndigheten.se

www.krisberedskaps
myndigheten.se

ISSN: 1652-3717
ISBN: 91-85053-80-5

KRISBEREDSKAPS
MYNDIGHETEN

KBM:S FORSKNINGSSERIE | NR 10

Transnationell brottslighet – ett säkerhetshot?

Svante Cornell
Niklas Swanström

FD Svante Cornell och FD Niklas Swanström driver Programmet för sidenvägsstudier vid Uppsala universitet. (www.silkroadstudies.org). Programmet, vilket ingår i institutionen för östeuropastudier, är den europeiska parten i ett gemensamt transatlantiskt forsknings- och policycentrum i samarbete med Central Asia-Caucasus Institute, School of Advanced International Studies, Johns Hopkins University, Washington D.C.

Titel: Transnationell brottslighet – ett säkerhetshot?

Utgiven av Krisberedskapsmyndigheten (KBM)

Upplaga: 1 000 ex

ISSN: 1652-3717

ISBN: 91-85053-80-5

KBM:s dnr: 0087/2003

Grafisk form: AB Typoform

Tryck: Edita, Västerås, januari 2006

Skriften kan erhållas kostnadsfritt från Krisberedskapsmyndigheten

E-post: bestallning@krisberedskapsmyndigheten.se

Skriften kan laddas ned från Krisberedskapsmyndighetens webbplats

www.krisberedskapsmyndigheten.se

KBM:S FORSKNINGSSERIE NR 10

Innehåll

Förord 5

Sammanfattande slutsatser 6

Inledning 11

Definitioner och metodfrågor 14

Definitioner **14**

Metodfrågor **16**

Säkerhetsbegreppets utveckling 19

Organiserad brottslighet och säkerhet 24

Den transnationella organiserade brottslighetens utveckling **26**

Organiserad brottslighet och säkerhetens sektorer **33**

Organiserad brottslighet i det nya Europa 53

Bakgrund till organiserad brottslighet i forna Sovjetunionen **53**

Ledande former av transnationell organiserad brottslighet **60**

Konsekvenser för ländernas säkerhet **69**

Slutsatser **88**

Konsekvenser för Europa och Sverige 89

Direkta konsekvenser **90**

Indirekta konsekvenser **101**

Slutsatser 110

Executive Summary 114

Källförteckning 120

Förord

Krisberedskapsmyndigheten (KBM) har tillsammans med den narkotikapolitiska samordnaren Mobilisering mot narkotika finansierat forskningsprojektet ”Narkotika i Eurasien: smuggling, samhälle, konflikt”. Projektet är en del av verksamheten vid Programmet för sidenvägsstudier, Uppsala universitet. Föreliggande rapport är forskningsprojektets slutrapport till KBM.

Forskningsprojektets syfte har varit att ur ett vidgat säkerhetsperspektiv analysera de hot som den transnationella organiserade brottsligheten kan utgöra mot stater och samhällen i Eurasien, samt i förlängningen mot Sverige. I denna rapport redogörs för vilka aktörsgrupper som bildar den organiserade brottsligheten i området och vilka konsekvenser dess utbredda verksamhet har för berörda samhällens och staters säkerhet. Rapporten diskuterar även huruvida nämnda brottslighet kan sägas vara ett hot mot det svenska samhällets säkerhet och i så fall på vilka sätt. Eventuella implikationer för Sveriges krishanteringssystem lyfts fram i denna analys.

Rapporten har författats av fil. dr Svante Cornell och fil. dr Niklas Swanström, vilka driver Programmet för sidenvägsstudier vid Uppsala Universitet.

Författarna svarar för innehållet i rapporten.

Maria Monahov

Forskningsamordnare
Krisberedskapsmyndigheten

Sammanfattande slutsatser

Den organiserade brottsligheten har under de senaste två årtionden stadigt ökat i både omfattning och konsekvenser, globalt sett. Dess effekter har varit betydande särskilt i utvecklings- och transitionsländer. I Sveriges närområde har specifikt de forna socialistiska staterna i Östeuropa och forna Sovjetunionen drabbats hårt. Dock är det tydligt att även Sverige har blivit en del av den transnationella brottsligheten i Europa, som mottagarland men även som transitland.

Expansionen av den organiserade brottsligheten lyfter frågan om huruvida den utgör ett säkerhetshot, såväl globalt som i Sverige. Detta beror i sin tur på vad som inkluderas i begreppet säkerhet. Säkerhetsbegreppet har förändrats över tid. Staten uppfattas inte längre som den självklara garanten för säkerhet, medan begreppen samhällelig och mänsklig säkerhet har fått allt större betydelse. Det klassiska militära invasionshotet är heller inte längre det enda hotet mot säkerheten. I och med att säkerhetsbegreppet har utvidgats, har mjukare säkerhetsfrågor som miljö och ekonomi gradvis fått allt större uppmärksamhet. Säkerhetsbegreppet har även därmed utvidgats från att betyda politisk överlevnad till att handla om samhällens och politiska systems trygghet och funktionalitet. Utökningen av säkerhetsbegreppet gör det nödvändigt att kategorisera säkerheten i sektorer för att begreppet ska vara meningsfullt. Säkerhetshot kan i själva verket delas upp i hot av militär, politisk, ekonomisk, miljömässig och samhällelig karaktär. Globalt, och särskilt för länder som Sverige, dvs. länder som inte längre står inför direkta militära hot, blir de militära aspekterna mindre relevanta. I takt med globaliseringsprocesserna har dessutom transnationella frågor fått allt större betydelse i staters säkerhetsuppfattning. Staters och samhällens ökande ömsesidiga beroende illustreras bland annat genom hastigheten med vilken ekonomiska kriser kan spridas runt världen. Den globala terrorismen är ett annat exempel på nya former av säkerhetshot i en gränslös värld. Även det faktum att en av de största samhällseliga kriserna i Sveriges moderna historia utlöstes av en naturkatastrof i Sydostasien är ett tecken på globaliseringens konsekvenser.

Under de senaste 10–15 åren har vi kunnat observera en mycket betydande global ökning av den transnationella organiserade brottsligheten. Denna inkluderar produktionen och smugglingen av narkotika, vilken globalt omsätter summor större än Sveriges bruttonationalprodukt. Ännu snabbare ökar människosmuggling och människohandel. Smugglingen av vapen samt nukleära, biologiska och kemiska vapenkomponenter är också betydande problem. Den organiserade brottsligheten skapar dessutom en storskalig finansiell brottslighet, särskilt penningtvätt, och är relaterad till organiserade stödligor och annan form av brottslighet, t.ex. kontraktsmord och kidnappningar.

Den organiserade brottsligheten studeras traditionellt inte som ett säkerhetsproblem eller som en internationell politisk fråga, utan som ett sociologiskt eller kriminologiskt problem. Dock har den i många samhällen i praktiken kommit att utgöra direkta eller indirekta hot mot säkerhetens samtliga fem sektorer. Statsfientliga väpnade grupper inklusive motståndsrörelser och terroristgrupper finansieras i allt högre grad genom organiserad brottslighet, vilket hotar staters militära säkerhet. Organiserad brottslighet infiltrerar även statsmakter, som den korrumpierar och kriminaliserar – vilket hotar den politiska säkerheten. Samverkan av dessa två faktorer kan bidra till att stater har fallerat. Narkotikaproduktion och penningtvätt är de mest tydliga hoten mot staters ekonomiska säkerhet, och därtill förvrids företagsklimat och investeringsmöjligheter. Samtidigt utgör den organiserade brottsligheten ett hot mot samhällens säkerhet på grund av dess mänskliga konsekvenser, bland annat narkotikamissbruk och ökad vardagsbrottslighet.

Organiserad brottslighet är ett globalt fenomen, men det går att urskilja ett antal geografiska kärnområden. Dessa sammanfaller ofta med starkt försvagade eller sönderfallande stater, alltså områden där en effektiv regeringsmakt saknas. På det västra halvklotet är Centralamerika och norra Sydamerika särskilt utsatt. Detsamma gäller delar av västra Afrika. I Asien utmärker sig den gyllene triangeln i Sydostasien. Längs den eurasiska kontinenten är ett större område som innefattar transitionsstaterna i det forna kommunistiska Östeuropa och Sovjetunionen mycket hårt drabbat. Detta område sträcker sig i praktiken från Afghanistan till Baltikum. Här har kriminella nätverk följt en global trend och i stor utsträckning övergett den hierarkiska organisatoriska strukturen. I stället har de, liksom näringslivet och terrorgrupper, anammat en nätverksstruktur. De har även lärt sig att utnyttja skillnader mellan olika länder i juridiska system, beskattning, teknologiska framsteg och brottsbekämpning, vilket har gjort dem effektivare. Den organiserade brottslighetens hydra-

liknande nätverksstruktur gör att tillslag mot organisationer sällan leder till att ledningen slås ut, utan att ersättbara delar av nätverken kan bytas ut. Smugglingsoperationer följer tydligt detta mönster. I detta område är, liksom i de flesta delar av världen, narkotikasmugglingen den organiserade brottslighetens centrala verksamhet, och även den med störst konsekvenser. Eftersom kriminella nätverk är allt mer multikriminella, dvs. ägnar sig åt flera olika typer av kriminell verksamhet, är andra kriminella verksamheter som människosmuggling, människohandel, vapensmuggling och penningtvätt ofta tätt sammankopplade med narkotikahandlingen.

Den ökade narkotikahandeln skapar ett dramatiskt ökat narkotikamissbruk i området med påföljande sjukdomsepidemier inklusive hiv, vilket hotar den samhällliga basen i redan svaga stater. Missbruket går allt längre ner i åldrarna, och i Moskva är användningen av narkotika bland 15-åringar tre gånger högre än genomsnittet i Västeuropa. Det finns uppskattningsvis 2,5–5 miljoner narkotikaanvändare i Ryssland, och ca 80 % av de hivpositiva, som beräknas till mellan en och två miljoner, är injicerande narkotikamissbrukare. Narkotikamissbruket har ökat lavinartat även i de baltiska staterna, och är jämförbart med det i Ryssland. Det ökar starkt även i Centralasien.

Ur ett ekonomiskt perspektiv har den organiserade brottslighetens roll främst berott på att stater har försvagats vid systemskiften. Följderna har blivit att brottslighetens inflytande över den legala ekonomin på många håll är så stort att den har fått en negativ effekt på allt annat entreprenörskap. Konsekvensen blir en ekonomi där kriminella intressen utgör en inflytelserik kraft, som söker driva sina intressen med hjälp av våld och korruption. Detta hämmar utvecklingen av en legal ekonomi, hindrar förekomsten av ett investeringsklimat som är attraktivt för utländska investerare, och skadar även handeln med omvärlden. Kort sagt hindrar den organiserade brottsligheten i denna del av världen den ekonomiska utvecklingen.

I hela det forna Sovjetunionen har organiserad brottslighet ett betydande politiskt inflytande. Korruptionsskandaler och myndighetspersoners inblandning i organiserad brottslighet har uppdagats i många stater. Tadjikistan och Georgien har drabbats värst, och detta är i viss mån naturligt då de är de två stater som värst drabbades av väpnad konflikt i början av 1990-talet, och även av den påföljande ekonomiska kollapsen. I Litauen visade skandalen kring den förre presidenten Rolandas Paksas att kriminaliseringen av stater har nått långt även i nya EU-medlemsstater. I Georgien och Litauen har politiska förändringar börjat förbättra

situationen, men i de flesta stater förekommer inblandning av organiserad brottslighet i den politiska sfären. Vissa statliga institutioner, på nationell men särskilt på lokal och regional nivå, har där gradvis blivit privatiserade, dvs. de arbetar för särskilda intressen och intressegrupper och inte för folkets bästa. Korrupktion orsakad av organiserad brottslighet urholkar statens funktionalitet och finanser, och begränsar därför statens möjligheter att förverkliga sin ekonomiska politik. I värsta fall kan brottslighet och korrupktion göra stater beroende av ekonomiskt bistånd utifrån, och förhindra investeringar och ekonomisk utveckling, och skada statens legitimitet.

Det som har påverkat staternas säkerhet mest är hur djupt inblandade väpnade statsfientliga organisationer har varit i narkotikahandeln och den övriga organiserade brottsligheten. Uzbekistans islamiska rörelse, Kosovos befrielsearmé, separatistgrupper i södra Kaukasus och Tjetjenien har alla finansierat sin kamp genom organiserad brottslighet. Detta har förstärkt deras ställning gentemot staten och förlängt och förvärrat konflikter. Samtidigt har kriminella intressen inom både reguljära militära styrkor (som den ryska militären i Tjetjenien och Tadjikistan) och rebellgrupper försvårat politiska lösningar på konflikter.

Konsekvenserna för Europa och Sverige är både direkta och indirekta. Vi kan notera att Sverige inte är isolerat från de förändringar och den utveckling som har skett inom den organiserade brottsligheten globalt och i närområdet. Ett viktigt mål för den ökade narkotika- och människosmugglingen är EU och däribland Sverige. Brottstatistiken i Sverige visar även på en konstant ökning av antalet anmälda brott och en minskning av antalet brott som klaras upp, vilket leder att befolkningens förtroende för myndigheterna urholkas. Till vilken grad detta är ett resultat av den grova organiserade brottsligheten är dock oklart. Det främsta hotet från organiserad brottslighet för Sverige är troligen det mot samhällets säkerhet. Idag finns ca 30 000 tunga narkotikamissbrukare i landet. Det kan konstateras att svenska attityder till narkotika blir allt mer liberala, samtidigt som multikriminella nätverk med kontakter österut etableras i landet. Så här långt har Europa och Skandinavien inte drabbats avsevärt av stora mängder afghanskt heroin smugglade via Centralasien, främst därför att den ryska och ukrainska marknaden har absorberat över 80 % av heroinet som smugglas den vägen. Risker är dock uppenbara att mer heroin når Sverige i takt med att produktionen ökar i Afghanistan.

Hur den organiserade brottsligheten påverkar samhällets ekonomi genom bl.a. penningtvätt är ett annat orosmoment vars omfattning är dåligt känd. Att stora mängder kriminella pengar investeras i Sverige kan

komma att påverka företagsklimatet. Penningtvätt bör studeras särskilt mot bakgrund av de skandaler som har ägt rum i svenskt och internationellt näringsliv de senaste åren. Risken finns att det finansiella systemet används kriminellt och försvagar eller i värsta fall helt fördärvar viktiga finansiella enheter och företag. Denna risk må vara begränsad i Sverige, men konsekvenserna gör att frågan ändå bör studeras närmare.

Den organiserade brottslighetens hot mot rättsstaten och rättsvårdande myndigheter är ytterligare ett orosmoment. Detta problem kommer troligen att kunna hanteras inom rättssystemet och rättsvårdande myndigheter om dessa anpassar sig till en ny hotbild, men möjligheten finns att problemet växer till en skala där det inte kan hanteras inom den rättsliga sektorn och därför kan bli relevant för krisberedskapssystemet.

När det gäller militär säkerhet är hotbilden mot Sverige begränsad, dock inte obefintlig. Hotbilden är främst att organiserad brottslighet skulle finansiera terroristgrupper som antingen slår mot mål i Sverige eller från baser i Sverige mot mål utanför landet. Det är också möjligt att svenska våldsbenägna extremistgrupper ökar sin kapacitet genom inblandning i organiserad brottslighet. Utanför landets gränser finns även hot av militär karaktär som berör Sverige, främst i områden där svensk personal tjänstgör i internationella insatser. Förutom att den organiserade brottsligheten förvärrar den allmänna konfliktsituationen utgör kriminella nätverk ett hot mot internationella styrkor i de fall dessa stör eller hotar den kriminella verksamheten. Dessa problem har fått jämförelsevis liten uppmärksamhet, trots att de blir allt svårare i takt med att det svenska försvaret förvandlas till ett insatsförsvaret.

Den organiserade brottsligheten är till sin natur ett smygande hot, vars konsekvenser inte är tydliga förrän långt efter att den har etablerats i landet. Redan idag kan vi dock se en mängd tendenser på att den organiserade brottsligheten successivt breder ut sig i Sverige. Detta berör en mängd sektorer och aktörer i samhället, och för att hotet ska kunna motarbetas är det nödvändigt att dessa samordnar sig. Mycket lite tyder på att en sådan samordning idag sker i tillräcklig utsträckning för att motverka att fenomenet successivt breder ut sig.

Inledning

Organiserad brottslighet lyfts allt oftare fram som ett hot mot dagens samhälle. Rapporter från svenska myndigheter inklusive Rikspolisstyrelsen och Mobilisering mot narkotika, liksom internationella samarbetsorgan som Europol, ger en oroande bild av hur den organiserade brottsligheten har utvecklats under det senaste årtiondet. På en europeisk nivå hävdar Europols årsrapport att ”the impact and influence of organized crime within the EU has been growing over the past decade”, och noterar att det internationella samarbetet mellan organiserade kriminella grupper ökar snabbt.¹ Även i svenska officiella rapporter drar man slutsatsen att den organiserade brottsligheten ökar markant. I slutrapporten för ett samarbetsprojekt mellan brottsbekämpande myndigheter i Sverige konstaterar man med eftertryck att ”den organiserade brottsligheten har etablerat sig i Sverige”.² Rikspolisstyrelsens och Tullverkets årliga rapporter varnar även för den framtida brottsutvecklingen.³

Dessa iakttagelser har inte enbart gjorts på myndighetsnivå av polis- och högkvarterens analytiker. I samhället som helhet finns en ökande känsla av osäkerhet, som även spillt över på det politiska planet.⁴ Som ett exempel kan nämnas att i valrörelsen till EU-parlamentet 2004 blev brottsligheten en ledande valfråga. Sextioen procent av svenskarna angav att brottslighet var den viktigaste frågan inför valrörelsen, före miljö och jobb; ingen annanstans i EU ansågs kriminalitet vara en lika viktig fråga.⁵

---

¹ Europol, *2003 European Union Organized Crime Report*, Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, 2003, s. 8.

² Mobilisering mot narkotika, *Organiserad kriminalitet, grov narkotikabrottslighet*, Stockholm, juni 2004, s. 2. (<http://www.mobilisera.nu/upload/4988/OKGNB.pdf>)

³ Se t.ex. Rikspolisstyrelsen och Tullverket, *Narkotikasituationen i Sverige 2001*, Stockholm: Kriminalunderrättelsejämsten, 2002, Rapport 3c, sekretessprövad version.

⁴ Se exempelvis *Svenska Dagbladets* artikelserie ”Rädslohotet”, 14–18 juni 2004.

⁵ European Commission, *Eurobarometer 60: Public Opinion in the European Union*, Bryssel, hösten 2003, s. 102. (http://europa.eu.int/comm/public_opinion/archives/eb/eb60/eb60_rapport_standard_en.pdf)

Detta har resulterat i att frågan om hur man hanterar kriminalitet i samhället har blivit allt viktigare på båda sidor blockgränsen i politiken.⁶

Uppfattningar om kriminaliteten är tätt sammankopplade med Europafrågorna, inte minst synen på nya EU-medlemmar och länder längre österut.⁷ En faktor som återkommer i så gott som samtliga analyser är den organiserade brottslighetens gränsöverskridande karaktär.⁸ Återkommande ämnen är således att brottsligheten rör sig lättare över gränser, att kriminella grupperingar är transnationella och arbetar i flera länder, och att kriminella grupper med rötter utanför Sverige är alltmer aktiva i vårt land. EU-valrörelsen 2004 visade att frågor om kriminalitet i allmänhet – och organiserad brottslighet i synnerhet – i allt högre grad politiseras i Sverige. Detta gör det desto viktigare att sätta den av allt att döma ökande organiserade brottsligheten i sin rätta kontext för att kunna utröna vilken typ av hot den utgör.

Dagens debatt om kriminalitet omfattar både trender för allmänna våldsbrott och för den grova organiserade kriminaliteten, som narkotikasmuggling, människosmuggling och människohandel,⁹ vapensmuggling, finansiell brottslighet, penningtvätt etc. Mot denna bakgrund är det mycket viktigt att kunna utröna hur organiserad brottslighet i Sverige förhåller sig till den transnationella organiserade brottslighetens utveckling. Vilka globala processer påverkar denna utveckling? Utöver detta är även en analys av den organiserade brottslighetens konsekvenser för samhälle och stat central för att vi ska förstå fenomenet. Den främsta frågan är huruvida den organiserade brottsligheten utgör ett säkerhetshot. Även

---

⁶ Exempel på politiska uttalanden och motioner i riksdagen inkluderar: Thomas Bodström, "Brottsligheten måste bekämpas på flera sätt", *Västerbottens-Kuriren*, 4 juni 2002; "Bodström vill ha bättre EU-samarbete", *Svenska Dagbladet*, 4 juni 2004; "Fp antog hårt rättspolitiskt program", *Svenska Dagbladet*, 12 oktober 2004; "Krafttag krävs mot organiserad brottslighet", Pressmeddelande, Folkpartiet, 15 september 2004; "Sverige i Europa", Motion till Riksdagen 2002/03:U323 av Bo Lundgren m.fl. (m).

⁷ Exempel på medierapportering som varnar för EU-utvidgningens negativa konsekvenser för brottsbekämpningen är många, t.ex. Tomas Bengtsson, "Europol spår ökad organiserad brottslighet", TT, 1 maj 2004; Bosse Brink, "Utvidgat EU kan leda till ökad organiserad brottslighet", *Svenska Dagbladet*, 5 Maj 2004; Ola Billger, "Knarkfabrikerna hamnar inom unionens gränser", *Svenska Dagbladet*, 11 april 2004.

⁸ Ssk. Europol, 2003 *European Union Organized Crime Report*.

⁹ Begreppen människosmuggling och människohandel skiljs åt då människosmugglingen berör personer som smugglas frivilligt över gränser, t.ex. vid smuggling av migranter; medan människohandel, eller s.k. trafficking, inkluderar tvång, hot, eller annan typ av utnyttjande av människor.

här måste analysen fördjupas, då begreppet säkerhet sedan kalla krigets slut har fått en mycket bredare innebörd. Säkerhet idag innefattar inte enbart militära hot mot staten. Säkerhetshot av olika karaktär, av politisk, ekonomisk, miljömässig eller samhällelig natur har numera blivit allt viktigare. Det är även centralt att förstå hur den organiserade brottsligheten passar in i de begrepp om säkerhet som utvecklas inom forskningen.

Syftet med denna rapport är att ur ett säkerhetsperspektiv studera hur den grova organiserade brottsligheten har utvecklats sedan kalla krigets slut. Rapporten tar avstamp i säkerhetsbegreppets utveckling, och diskuterar sedan de globala förändringar som bidragit till att den organiserade brottsligheten har ändrat karaktär, vilket gör det möjligt att sätta organiserad brottslighet i en konkret säkerhetskontext. Därefter behandlar vi den organiserade brottslighetens utveckling i det nya Europa, med fokus på det forna socialistiska blocket i Östeuropa och Sovjetunionen, och dess konsekvenser för den statliga och samhällliga säkerheten i detta område. Avslutningsvis diskuterar vi Sveriges plats i den förändrade organiserade brottsligheten i Europa, och vilken typ och nivå av säkerhetshot den kan komma att utgöra i Sverige.

Rapporten är därför inte främst en analys av organiserad brottslighet i Sverige. Den är en ansats till att studera Sveriges plats i såväl den globala som den regionala organiserade brottsligheten som har utvecklats under det senaste årtiondet.

Definitioner och metodfrågor

Begreppet transnationell organiserad brottslighet har blivit ett allt mer brukat begrepp internationellt sett, inte minst som resultat av att FN har slagit fast termen i en konvention mot organiserad brottslighet.¹⁰ I denna studie används därför detta begrepp istället för konkurrerande begrepp som global brottslighet eller internationell brottslighet.

Definitioner

Internationell organiserad brottslighet och internationell terrorism har gemensamma beröringspunkter och kopplas ofta samman i debatten, men det är viktigt att förstå skillnaderna mellan dessa fenomen. Organiserad brottslighet skiljer sig från terrorism på grund av sitt syfte, som är ekonomisk vinning snarare än politiska och ideologiska mål. Dessutom skiljer sig organiserad brottslighet från övrig brottslighet genom ”komplexiteten och kontinuiteten i sin organisation över tid”.¹¹

Tre av FN-konventionens definitioner är av särskild vikt: allvarliga brott, organiserad brottslighet och transnationalitet. Organiserad brottslighet definieras som brott vilka begås av en strukturerad grupp av tre eller fler personer, som existerar en längre tid, och som har skapats och arbetar i syfte att begå allvarliga brott för en direkt eller indirekt finansiell eller annan materiell vinning (art. 2a). Med allvarliga brott menas brott som innebär ett frihetsberövande av minst fyra år och allvarligare påföljder (art. 2b). Med strukturerad grupp menas en grupp som inte skapats spontant för att begå ett omedelbart förestående brott, utan existerar en längre tid; det poängteras även att grupper inte behöver definiera sina medlemmars roller, ha ett bestående medlemskap eller en utvecklad struktur för att kallas strukturerade (art. 2c). Ett brott betecknas som

---

¹⁰ *United Nations Convention against Transnational Organized Crime*, General Assembly, 55th session, A/Res/55/25, 8 January 2001.

¹¹ Felicia Allum and Renate Siebert (eds.) *Organized Crime and the Challenge to Democracy*, London and New York: Routledge, 2003.

transnationellt om det (a) begås i fler än ett land; (b) begås i ett land men planering och överseende av brottet äger rum i ett annat; (c) begås i ett land men involverar en organiserad kriminell grupp som är inblandad i brott i fler än ett land; eller (d) begås i ett land men har en substantiell effekt på ett annat (art. 3 § 2).

Konventionen, som trädde i kraft 2003, har varit mycket betydelsefull i och med att internationellt gångbara definitioner om organiserad brottslighet har skapats. Definitionen av brottets allvarliga karaktär kan tyckas godtycklig, givet att straffskalor har olika karaktär i FN:s medlemsländer. Dock är det viktigt att notera att art. 2b har lagts in för att inte definitionen av organiserad brottslighet ska urvattnas till att gälla mindre brott som har någon typ av transnationell karaktär. Konventionen skapades för att motverka allvarliga brott och just den skiljelinjen blir allt viktigare. Storbritannien har till exempel i kampen mot organiserad brottslighet just använt begreppet ”serious crimes”.¹² Denna definition av organiserad brottslighet, som utgår från lagen, har kritiserats för att vara alltför generell och för att försöka hitta en global definition av ett problem som tar sig olika former i olika länder och kulturer.¹³ Därtill kan definitionen trots de ovan nämnda begränsningarna tyckas vara bred, och kan användas på ett sätt som inbegriper kriminell verksamhet av mindre allvarlig karaktär som råkar vara gränsöverskridande. Den nederländska polisens definition av organiserad brottslighet lägger till en viktig faktor genom att inkludera att kriminella grupper ”begår brott som har allvarliga konsekvenser för samhället”. Denna definition kan tyckas generell, men bidrar med ett viktigt principiellt argument till definitionen av grov organiserad brottslighet, nämligen att den har allvarliga konsekvenser för samhället. I denna skrift tolkas begreppet organiserad brottslighet som grov transnationell organiserad brottslighet av sådan karaktär att den genom individuella händelser eller sin samlade effekt påverkar samhällets säkerhet, trygghet eller funktionalitet. De mest förekommande formerna

---

¹² Metropolitan Police Service har skapat en ”Serious and Organized Crime Unit”, medan säkerhetstjänsten MI5 definierar ”Serious Crime” som ett av sin fem huvudområden – de andra är terrorism, spionage, kärnvapenspridning och säkerhetsrådgivning. MI5:s deltagande i kampen mot brottslighet sker i samarbete med brottsbekämpningsorgan, och i huvudsak i bekämpningen av narkotikasmuggling, människosmuggling och vissa finansiella brott. (<http://www.mi5.gov.uk/output/Page74.html>)

¹³ Paddy Rawlinson, *Russian Organized Crime and the Baltic States: Assessing the Threat*, Brighton: Working Paper 38/01, Sussex European Institute, 2001, s. 4–7; Dick Hobbs, ”Going Down the Glocal: The Local Context of Organised Crime”, *Howard Journal*, vol. 37 no. 4, s. 407–422.

är smuggling av narkotika, smuggling av människor (både smuggling av migranter och sexhandel) smuggling av vapen och nukleära, biologiska och kemiska vapenkomponenter, penningtvätt och betydande transnationella finansiella brott. Även storskalig smuggling av annars legala, dock reglerade, konsumtionsvaror såsom tobak, sprit och andra varor kan inkluderas. Det kan även organiserade inbrott och bilstölder etc. som har en klar transnationell karaktär, som att stöldgodset förs över internationella gränser, eller att personer som begår brotten så att säga importeras till Sverige i just detta syfte.¹⁴

Metodfrågor

Att studera organiserad brottslighet medför betydande metodologiska frågor. Fenomenet som studeras är per definition inte transparent. Information om den organiserade brottsligheten består endast i begränsad utsträckning av konkreta och enkelt verifierbara faktauppgifter, eftersom verksamheten är illegal och icke-mätbar till sin natur. Den består i stället ofta av information som kommit fram genom tillslag och operativa insatser; intervjuer med kriminella eller brottsoffer; intervjuer med representanter för brottsbekämpande myndigheter; journalistiska rapporter eller myndighetsrapporter i vilka faktauppgifternas ursprung ibland är oklara; underrättelsematerial i olika former; information insamlad från fältstudier. Kort sagt är en stor del av grundmaterialet till forskningen om organiserad brottslighet av sådan karaktär att vetenskapliga problem uppstår, t.ex. att studier reproduceras. Därför är källkritiken en mycket viktig aspekt av forskningen. Källors tillförlitlighet är ofta svår att bedöma, inte minst den information som forskare uppnår genom kontakter med kriminella, eller myndigheter som fått sin information genom förhör. På samma sätt måste andrahandsuppgifter, inklusive analytiska rapporter, bedömas med försiktighet, beroende i sin tur på de informationskällor som analysen är baserad på. Även konkreta fakta som har kommit fram genom tillslag mot smuggling visar endast en del av verkligheten; avsaknad av tillslag mot smugglare i ett land kan t.ex. antingen bero på att smuggling där inte sker, eller att utbredd korruption gör att smugglare inte hindras. Turkmenistan är ett konkret exempel på detta problem. Detta gör det nödvändigt för forskare att konstant ägna sig åt källkritik,

---

¹⁴ "Stöldliga flögs in till Sverige", *Dagens Nyheter*, 16 oktober 2004.

och att ställa upp kontrahypoteser – alltså vara vaksamma på uppgifter som motsäger de tendenser man tycker sig skönja och ständigt söka alternativa förklaringar.

Problemen och utmaningarna i forskningen om organiserad brottslighet är uppenbara; detta är även skälet till att spaltmeter av oseriös forskning har skrivits om ämnet. Detta gäller inte minst hotet av brottslighet från öst under början av 1990-talet, och en omfattande litteratur på internet och i många länders dagspress som till stor del består av konspirationsteorier och påståenden utan faktagrund – vilket gör det desto svårare att urskilja de seriösa rapporter som också finns i medierna, grundade på seriöst arbete av undersökande journalister och andra som utsätter sig för stor fara genom att publicera uppgifter om organiserad brottslighet.

Man kan dock inte låta dessa metodologiska problem hindra att forskning på området faktiskt bedrivs. Att förkasta forskning om organiserad brottslighet i tron att sådan forskning är omöjlig att genomföra, är en intellektuellt otillfredsställande slutsats som utgår från en metodologisk tvångströja. Att traditionella forskningsmetoder inte alltid kan tillämpas fullt ut är därför inte ett skäl till att avstå från att försöka förstå och analysera ett fenomen som bevisligen utgör ett betydande problem av varierande karaktär och grad för samhällen världen över. Forskning om organiserad brottslighet måste i möjligaste mån söka använda sig av en kombination av samhällsvetenskapliga forskningsmetoder för att nå säkra resultat. Problemen blir svårare i takt med att målet med forskningen blir mer detaljerat och fokuserat på särskilda problemområden. Denna rapport strävar efter att analysera organiserad brottslighet från ett makroperspektiv, för att urskilja tendenser och trender både globalt och mer specifikt i Sveriges närområde. Ambitionen är inte att visa på specifika fenomen och aktörer i detalj; det som eftersträvas är att ge en generell bild av den organiserade brottslighetens globala och regionala utveckling sedan kalla krigets slut. För detta syfte är rapporten baserad på dels den omfattande men disparata forskning som gjorts på området och den nyhetsrapportering som förekommit, dels på primärinformation. Strävan är därmed att analysera den organiserade brottsligheten ur ett säkerhetsperspektiv. Detta kräver en förståelse för genomgripande strukturella förändringar över en förhållandevis betydande tidsperiod. Dessa förändringar är relativt väl dokumenterade, även om det råder en brist på sammanställningar av denna dokumentation.

Rapporten börjar därför med en översikt av säkerhetsbegreppet, grundad i en analys av dess olika sektorer. Den fortsätter sedan med en över-

sikt av globala förändringar i den organiserade brottsligheten och dess kontext, med fokus på en analys av dess konsekvenser för de olika säkerhetssektorerna. Därefter flyttas fokus till den specifika utvecklingen i forna Sovjetunionens stater med syfte att visa på djupare trender och tendenser där. Slutligen analyseras konsekvenserna för Sverige.

Säkerhetsbegreppets utveckling

I traditionell mening har organiserad brottslighet och narkotikahantering – som är den mest lukrativa sektorn av organiserad brottslighet – inte uppfattats som en internationell säkerhetsfråga, vare sig av akademiska eller beslutsfattande institutioner. Studiet av brottslighet sker traditionellt inom kriminologi, rättssociologi och juridik, inte inom statsvetenskap eller freds- och konfliktforskning. Likaledes råder ofta strikta skiljelinjer mellan de statliga myndigheter som har nationell säkerhet till uppgift och de som har till uppgift att bekämpa brott. Så är t.ex. kontakter mellan polisens och militärens underrättelsetjänster reglerade i många länder, vilket försvårar kampen mot transnationella fenomen som brottslighet, som både polis och militär kan ha nödvändig information om. Detta är resultatet av en traditionell uppfattning av säkerhetsbegreppet, som fokuserar på militära hot mot staters politiska överlevnad, och en likaså traditionell uppfattning av brottsbekämpningen, som begränsad till hot inom statens gränser.¹⁵

Säkerhet sammanfattades tidigare som kontrollen över, användandet av samt hotet om militär styrka.¹⁶ Denna uppfattning dominerade till kalla krigets slut, då rådande hotbilder och definitioner av säkerhetsbegreppet inte längre var relevanta, och ett ”konceptuellt vakuum” skapades.¹⁷ Förändringarna i världspolitiken ledde till att en uppsjö av hotbilder som tidigare hade underordnats den bipolära världsordningen ökade i betydelse och omfattning. Resultatet har blivit en konceptuell

---

¹⁵ Barry Buzan, Ole Waever, and Jaap de Wilde, *Security: A New Framework for Analysis*, Boulder, CO: Lynne Rienner, 1998, s. 37.

¹⁶ Stephen M. Walt, ”The Renaissance of Security Studies”, *International Studies Quarterly*, vol. 35 no. 2, June 1991, s. 212. Walt hävdar fortfarande 1991 att ”the main focus of security studies is easy to identify: it is the phenomenon of war”. Denna definition ter sig simplistisk och närmast anakronistisk idag då hoten inte primärt är militära.

¹⁷ Termen ‘conceptual vacuum’ lanserades av Theodore Sorensen, ”Rethinking National Security”, *Foreign Affairs*, vol. 69 no. 3, 1990.

debatt om säkerhetsbegreppet, där olika vikt läggs vid hårda säkerhetsfrågor av traditionell karaktär och mjuka säkerhetsfrågor, som omfattar t.ex. migration, miljöfrågor och ekonomiska utmaningar, som tidigare inte har diskuterats i säkerhetssammanhang.¹⁸ Begreppet ekonomisk säkerhet vann mark redan på 1970-talet, och miljöfrågor kom upp i den politiska debatten på 1980-talet, men de "säkerhetiserades" inte förrän senare.¹⁹

När kalla kriget tog slut och den bipolära världsordningens kollapsade, utvecklades så ett nytt säkerhetsparadigm. Säkerhetsbegreppet vidgades gradvis till att inkludera hot av icke-militär karaktär, som uppfattades ha lika stor eller större inverkan på stater och samhällen än militära hot. Främst integrerades ekonomiska frågor i säkerhetsbegreppet, givet den allt viktigare roll den ekonomiska stabiliteten spelar för både individer och stater i en integrerad värld där stater står i ekonomiska beroendeförhållanden till varandra.²⁰ Transnationella frågor har fått allt viktigare betydelse i staters och samhällens säkerhetsuppfattning. Sjukdomsepidemier, miljöfrågor och organiserad brottslighet är exempel på hot mot dagens samhälle som inte nödvändigtvis har sitt ursprung i statssystemet och inte heller specifikt hotar staten som institution. De står i allt högre grad utanför statssystemet och dess politiska gränser. Även terrorismen är transnationell, och i vissa av sina manifestationer är den inte främst ett hot mot staten utan mot samhället som helhet. Denna världspolitik i snabb förändring gjorde det svårt för beslutsfattare och akademiker att inkludera nya säkerhetshot i sin världsbild.²¹ Kimberley Thachuks

---

¹⁸ Karl Deutsch et al., *Political Community in the North Atlantic Area*, Princeton: Princeton University Press, 1957; Arnold Wolfers, *Discord and Collaboration: Essays on International Politics*, Baltimore: Johns Hopkins University Press, 1962; Kenneth Waltz, *Theory of International Politics*, Reading, Mass.: Addison-Wesley, 1979.

¹⁹ Från engelskans "securitization", som betyder att en fråga görs till en säkerhetsfråga genom att politiska ledare eller andra samhällsaktörer definierar dem som sådana. Ole Waever, "Securitization and Desecuritization" in Ronnie Lipschutz (ed.), *On Security*, New York, Columbia University Press (1995). Ett tidigt argument för att göra miljöfrågan till en säkerhetsfråga är Neville Brown, "Climate, Ecology and International Security", *Survival*, vol. 31, no. 6, s. 519-32. I ämnet ekonomisk säkerhet märks Vincent Gable, "What is International Economic Security", *International Affairs*, vol. 71 no. 2, 1995, s. 305-324.

²⁰ Mohammed Ayoob, *The Third World Security Predicament: State Making, Regional Conflict, and the International System*, Boulder: Lynne Rienner, 1995; Robert Gilpin, *War and Change in World Politics*, Cambridge: Cambridge University Press, 1981; Edward Mansfield, *Power, Trade and War*, Princeton: Princeton University Press, 1994.

²¹ Steve Smith, "Singing Our World into Existence: International Relations Theory and September 11", *International Studies Quarterly*, vol. 48, no. 3, 2004, s. 504-507.

observation om amerikanska beslutsfattare är giltig även för europeiska regeringar:

Whereas the Cold War years produced a tightly bipolar structure with identifiable peer rivals, the 1990s heralded a looser global array, coupled with a complexity and mystery that often caught US analysts and policy-makers off guard, unable to describe what they were facing, much less proactively address coming predicaments. ... the line between matters military and political/economic interests has become increasingly blurred.²²

Att staten både är den främsta aktören och objektet för säkerhet räcker inte i en värld där inflytande utövas av en uppsjö icke-statliga instanser, som multinationella företag, terroristgrupper, kriminella nätverk, gerillarörelser, självförklarade men icke-erkända stater, icke-statliga organisationer samt regionala och internationella organisationer. Försöken att omdefiniera begreppet säkerhet riskerade dock att göra i princip allt till en potentiell säkerhetsfråga, och därmed göra begreppet oanvändbart som ett analytiskt instrument.²³ Säkerhetsbegreppet behövde utvidgas, men för att behålla sin relevans även delas upp i sektorer, där den militär-politiska sektorn bara var en av flera, tillsammans med de politiska, ekonomiska, miljömässiga och samhällliga sektorerna. Buzan, Waever och de Wilde framhåller denna uppdelning i sitt användbara verk *Security: A New Framework for Analysis*.²⁴ Här argumenterar de också för att olika objekt kan vara föremål för säkerhet; staten är ett av möjliga objekt för säkerhet, dock inte det enda – andra kan vara individer, etniska grupper, regionala sammanslutningar eller världssamfundet som helhet.

Militär säkerhet sammanfaller med den traditionella, snävare definitionen av säkerhet, dvs. väpnad konflikt. I denna sektor dominerar staten fortfarande som objekt men inte nödvändigtvis som aktör – icke-statliga grupper som gerillagrupper utgör t.ex. militära hot. Miljörelaterade säkerhetshot kan definieras som resursrelaterade frågor: ekosystems förstörelse, energibrist, demografiska problem och livsmedelsrelaterade problem som fattigdom och svält. I denna sektor är staten indirekt objekt, men miljöfrågor berör ofta både mindre och större enheter, från individer eller lokaliserade områden till hela världssamfundet. Ekonomisk säkerhet definieras olika beroende på politisk åskådning – marxister och liberaler

---

²² Kimberley Thachuk, "Transnational Threats: Falling Through the Cracks?", *Low Intensity Conflict & Law Enforcement*, vol. 10 no 1, 2001, s. 48.

²³ Walt, *The Renaissance of Security Studies*, s. 213.

²⁴ Buzan et al., *Security*.

har naturligt nog olika tolkningar av begreppet – men kan enklast beskrivas som det att säkra ekonomiska produktionssystem, alltså att behålla stabila förhållanden för att ett samhälle ska fungera ekonomiskt. Att trygga statens finanser är en viktig del i detta, men även här är aktörer och objekt fler än staten; företag och ekonomiska aktörer är viktiga för ekonomisk säkerhet.²⁵ Politisk säkerhet är mer komplex, då det handlar om ”den sociala ordningens organisatoriska stabilitet”, alltså om hot mot statens suveränitet.²⁶ I sin bredaste definition inkluderar den därför den militära sektorn. Politiska säkerhetshot definieras här därför som icke-militära hot mot staters suveränitet och de politiska systemens överlevnad och funktionalitet. Dessa inkluderar hot mot de politiska systemens interna och externa legitimitet. Samhällelig säkerhet är jämförbar med politisk säkerhet, förutom att objektet för säkerhetsrisken inte är staten utan den samhälleliga gemenskapen. Det som hotar samhällets säkerhet är alltså sådant som kan hota den befintliga samhälleliga strukturen; i välfärdssamhällen kan man även tala om hot mot välfärdssystemet. Storskalig migration och sjukdomsepidemier är exempel på sådana hot; aids-katastrofen i södra Afrika är ett exempel på hur en epidemi kan förändra hela samhällets karaktär och struktur.

Dessa fem sektorer är analytiska begrepp och verktyg för att strukturera säkerhetshot. Dock är de i viss mån överlappande; väpnad konflikt kan t.ex. leda till både samhällelig kollaps och ekonomisk sådan, och hot mot ekonomisk säkerhet kan ses som automatiska hot både mot samhällelig och politisk säkerhet, eftersom de vid en viss nivå påverkar samhällets och statens struktur. Även storskaliga miljöhot hotar naturligtvis alla andra sektorer. Dock är det vid många icke-militära säkerhetshot viktigt att kunna identifiera just vilken sektor eller vilka sektorer som berörs av det aktuella hotet, inte minst för att kunna bedöma dess effekt samt vilka åtgärder som behövs för att bekämpa hotet.

Vad handlar då säkerhet om i ett specifikt fall? I grunden handlar det ytterst om överlevnad och trygghet. Detta gäller oavsett om det handlar

---

²⁵ Hur mycket ett företag ska skyddas kan man dock diskutera. Det normala är ju att företag ska utsättas för konkurrens, och om de inte klarar att upprätthålla en konkurrenskraftig pris- eller servicenivå ersätts de av bättre lämpade företag. Denna konkurrensprincip sätts ur spel om företagen direkt påverkar ett lands säkerhet, i egenskap av vapenproducenter, oljeföretag eller liknande företag som spelar en betydande roll för en stats säkerhet. Niklas Swanström, *Regional Cooperation and Conflict Management: Lessons from the Pacific Rim*, 2002, Department of Peace and Conflict Research, Uppsala University, 2002.

²⁶ Buzan et al., *Security*, s. 141.

om individers, staters eller företags säkerhet. Tonvikten på begreppet varierar naturligtvis med de förutsättningar som gäller i olika delar av världen – i t.ex. Afghanistan är säkerhet för både individer och staten fortfarande i första hand en fråga om fysisk överlevnad. Även i post-industriella samhällen, som i norra Europa, var det överhängande säkerhetshotet under kalla kriget risken för ett globalt kärnvapenkrig. Men efter att detta hot har bedarrat är hotet mot staters fysiska överlevnad inte lika akut. Idag är hoten mot enskilda människors fysiska överlevnad mindre akut här än i länder som Afghanistan, även om terrorismen har påmint människor om deras individuella och samhällliga sårbarhet.²⁷ Säkerhet handlar därför mindre om överlevnad och mer om samhälllig trygghet och funktionalitet – att säkerställa, bevara och utveckla statens och samhällets trygghetssystem. Därför blir de rent militära aspekterna på säkerhet mindre relevanta, medan hot mot ekonomisk och samhälllig säkerhet blir allt viktigare.

---

²⁷ Se Krisberedskapsmyndighetens opinionsundersökningar, där det framgår att den stora rädsla för terrorattacker som kunde mätas efter 11 september 2001, inte har gått ner mer än marginellt. *Svenska Dagbladet*, 14 juni 2004.

Organiserad brottslighet och säkerhet

Hur passar den organiserade brottsligheten in i säkerhetskonceptet? Den har alltför ofta lämnats utanför säkerhetsdebatten, men detta börjar långsamt att förändras.²⁸ Från individens perspektiv är brottslighet i allmänhet ett uppenbart hot mot den personliga säkerheten, från den mest basala – överlevnad – till trygghet och säkrande av personlig egendom. Från ett samhällligt perspektiv är dock brottslighet inte en uppenbar säkerhetsrisk. Om brottsligheten, oavsett om den är organiserad eller ej, håller sig inom begränsade proportioner utgör den knappast ett hot mot statens eller samhällets fysiska överlevnad, eller ens mot samhällets funktionalitet. I traditionell skepnad undviker brottsligheten, olikt terrorismen och politiska rörelser, att utmana staten direkt, eftersom dess målsättning är ekonomisk och inte politisk vinning. Även om den utgör ett hot mot de individer som drabbas har den i mindre drabbade länder som Sverige traditionellt utgjort ett problem som statens resurser har

---

²⁸ "Security", *Survival*, vol. 36 no. 1, 1994; Thachuk, "Transnational Threats: Falling Through the Cracks?"; George Shambaugh and Richard Matthew, "Sex, Drugs, and Heavy Metal: Transnational Threats and National Vulnerabilities", *Security Dialogue*, vol 29 no. 2, 1998, s. 163–175; Phil Williams, "Transnational Criminal Networks", i John Arquilla and David Ronfeldt, eds., *Networks and Netwars: The Future of Terror, Crime and Militancy*, Santa Monica, CA: RAND, 2000, s. 61–97; Melvin Levitzky, "Transnational Criminal Networks and International Security", *Syracuse Journal of International Law and Commerce*, vol. 30, 2003, s. 227–240; Tamara Makarenko, "Terrorism and Transnational Organised Crime: the Emerging Nexus", *Transnational Violence and Seams of Lawlessness in the Asia-Pacific: Linkages to Global Terrorism*, Hawaii: Asia Pacific Center for Strategic Studies, 2004; Ivelaw Griffith, "From Cold War Geopolitics to Post-Cold War Geonarcotics" *International Journal*, vol. 30 no. 2, 1993–1994; Peter Chalk, *Non-Military Security and Global Order*, New York: St. Martins Press, 2000, s. 1–14, 37–56; Mats Berdal and Monica Serrano, *Transnational Organized Crime and International Security: Business as Usual?*, Boulder: Lynne Rienner, 2002; Niklas Swanström, "Narcotics Trade: A Threat to Security? National and Transnational Implications", *Studies in Conflict and Terrorism*, vol. 28 no. 4, 2005.

kunnat hantera. Den organiserade brottsligheten är inget undantag. Smuggling har förekommit så länge statsgränser och beskattning har funnits, men har i första hand utgjort ett ekonomiskt problem: staten förlorar skatteintäkter på smuggling av konsumtionsvaror. Därtill kommer att smugglingen av reglerade eller förbjudna varor, t.ex. sprit, tobak och narkotika, anses påverka folkhälsan och ha negativa ekonomiska effekter på staten och samhället genom ett ökat behov av behandling mot missbruket av dessa varor. En annan negativ effekt är minskad produktion. Men detta kan normalt knappast kallas för ett säkerhetshot, därför att det inte på ett avgörande sätt påverkar statens legitimitet, ekonomins funktionalitet eller samhällets struktur. Om staten inte visar förmåga att motarbeta problemet – alltså om staten inte kan garantera sina medborgares säkerhet, eller om brottsbekämpningen försvagas genom t.ex. att färre brott klaras upp, försvagas statens legitimitet. Detta gör det svårare för staten att utöva sin makt och hotar i slutändan suveräniteten.

De förändringar som har skett inom den organiserade brottsligheten under de senaste två årtiondena har dock gjort den till ett allt viktigare säkerhetshot, därtill ett genomträngande sådant därför att det utgör ett hot mot alla de fem säkerhetssektorer som vi har noterat ovan. Den transnationella organiserade brottsligheten har under de senaste femton åren utvecklats dramatiskt både kvantitativt och kvalitativt och blivit alltmer global. Detta kommer att beskrivas i detalj nedan.

Graden och typen av hot som den organiserade brottsligheten utgör är naturligtvis beroende av samhällets och statens karaktär. Utvecklade, industrialiserade samhällen med starka legitima stater och politiska system har en större kapacitet att hantera och absorbera de hot som den organiserade brottsligheten utgör. Postkommunistiska eller postkoloniala länder, som kännetecknas av en svag stat både när det gäller dess institutioner och dess grundläggande idé och legitimitet, påverkas däremot i betydligt större utsträckning av den organiserade brottsligheten. Detta har skett särskilt i de transitions- och utvecklingsprocesser som dessa stater går igenom, och har utvecklats till ett globalt problem som hotar samtliga säkerhetssektorer i olika grad beroende på region och land. I följande avsnitt kommer vi först att, på ett konceptuellt plan, analysera den organiserade brottslighetens globala utveckling. Därefter kommer vi att beröra dess effekt på olika säkerhetssektorer.

Den transnationella organiserade brottslighetens utveckling

Globaliseringen och den organiserade brottslighetens tillväxt

Organiserad brottslighet är givetvis inte ett nytt fenomen. Den har funnits i olika former i många delar av världen. Enbart Gudfadernfilmerna, mystiken som omgärdar begreppet maffia samt Yakuza-sällskapens roll i det japanska samhället visar att den organiserade brottsligheten under lång tid har varit en del av olika samhällen – utan att det har utgjort ett hot mot samhällets eller statens säkerhet. Problemet har dock länge varit lokaliserat till vissa länder och även delar av länder: söder om Rom i Italien, kring Tokyo och Kobe i Japan, samt USA:s storstäder. Idag är en av brottslighetens viktigaste markörer att den inte bara är nationell utan transnationell: den genomtränger och utnyttjar statsgränser.²⁹ De kraftigt ökade effekterna av organiserad brottslighet är delvis en konsekvens av globaliseringen sedan kalla krigets slut,³⁰ som i kombination med en ökad organiserad brottslighet har resulterat i att brottsligheten har spridits både i den industrialiserade världen och utvecklingsländerna.³¹

Begreppet globalisering används ofta på ett vagt och generellt sätt; här syftar det på den omfattande kvantitativa och kvalitativa ökningen i kommunikationer och transporter samt i internationell handel och investeringar, som vi har sett främst under de senaste två årtiondena. Dessa har möjliggjorts genom tekniska framsteg och en global acceptans av marknadsekonomins principer sedan Sovjetunionens fall. Dessa trender har haft långtgående positiva konsekvenser, som kommer till individers och staters gagn och verkar för fredliga mellanstatliga och inomstatliga relationer. De positiva konsekvenserna är många. Den ekonomiska tillväxten i Asien, särskilt i världens folkrikaste länder Kina och Indien, drivs av handel med konsumtionssamhällen i väst. Samtidigt har liberala ideal breddats ut över världen, vilket har fått till följd att antalet stater med demo-

---

²⁹ Williams, "Transnational Criminal Organizations and International Security".

³⁰ Barbara Harriss-White, "Globalization, Insecurities and Responses: an Introductory Essay", i Harriss-White, ed., *Globalisation and Insecurity: Political, Economic and Physical Challenges*, New York: Palgrave, 2002.

³¹ Louise Shelley, "La Transnacionalización del Crimen Organizado", *Quorum*, vol. 7, no. 59, 1998, s. 139–148; Niklas Swanström, "Organized Crime in Central Asia: its Impact on Europe", *Jane's Homeland Security and Resilience Monitor*, vol. 3 no. 3 April, 2004.

kratiskt statsskick har ökat.³² ”Rosornas revolution” i Georgien i december 2003 och revolutionen i Ukraina ett år senare är de senaste exemplen på politiska rörelser mot demokratiskt styre som skedde med starkt externt inflytande.³³

Globaliseringsprocessen har dock även en baksida som framträder allt tydligare. Framstegen i transport, handel och kommunikation har medverkat till att stärka kriminella organisationer genom att möjliggöra ett bättre gränsöverskridande samarbete och nya metoder för smuggling och penningtvätt, samt genom att utveckla snabbt växande marknader för deras produkter. Transnationella kriminella nätverk har uppfattat det internationella samfundets natur och sårbarheter, och arbetar över gränser på ett exemplariskt marknadsekonomiskt sätt. Organiserad brottslighet kan, som den amerikanske experten Phil Williams uttrycker det, definieras genom en omskrivning av Clausewitz tes att kriget är en fortsättning av politiken fast med andra medel; det är en fortsättning av näringslivet fast med andra medel, mer specifikt med ett systematiskt användande av våld och korruption samt ett utnyttjande av skillnader och sårbarheter i legala strukturer inom och mellan länder för att nå ekonomisk vinning.³⁴ Globaliseringen har helt enkelt möjliggjort en stor tillväxt av den organiserade brottslighetens omfattning och omsättning. För det första har de kriminella nätverkens metoder, mål och utsträckning snabbt blivit alltmer transnationella medan brottsbekämpningen inte har hängt med utan fortfarande i huvudsak sker på ett nationellt plan. Ett exempel: om en narkotikakurir stoppades i Skåne av svensk tull på väg från Danmark, och uppgav Oslo som slutdestination, tog det fortfarande under 2004 flera dagar innan den norska polisen fick information om fallet. Självfallet har då kurirens kontakt vid destinationen i Oslo sedan länge försvunnit.³⁵ Denna oförmåga att samarbeta ligger ofta inte på det operationella planet utan är snarare politiskt grundad, och beror till stor del på att den politiska nivån saknar kunskap om eller förståelse för den situation som polis och tull står inför. Detta är inte under några

---

³² Freedom House, *Freedom In the World Report 2000–2001*, New York: Freedom House, 2000.

³³ Charles H. Fairbanks, Jr., ”Georgia’s Rose Revolution”, *Journal of Democracy*, vol. 15 no. 2, April 2004, s. 110–124.

³⁴ Phil Williams, ”Combating Transnational Organized Crime”, *Transnational Threats: Blending Law Enforcement and Military Strategies*, Carolyn W. Pumphrey (red.), Carlisle, PA: US Army War College, 2000.

³⁵ Norsk poliskälla, muntlig kommunikation, Stockholm, december 2003.

omständigheter enbart ett svenskt problem utan i högsta grad ett internationellt sådant, eftersom det är både svårt och politiskt känsligt att koordinera och integrera de politiska och operationella insatserna mot organiserad brottslighet. Stater har helt enkelt inte hängt med i globaliseringsprocessen. Bara inom EU finns det stora skillnader i de legala och politiska institutionerna mellan de olika medlemmarna och i och med de nya medlemsstaterna har problemet accentuerats och inga enkla lösningar finns för att effektivisera bekämpningen, trots att organisationer som t.ex. Europarådet har arbetat för att stärka samarbetet inom dessa frågor och även inom korrupsionsbekämpningen.

Kriminella nätverk har lärt sig att utnyttja skillnader mellan olika länder i juridiska system, beskattning, teknologiska framsteg och brottsbekämpning. Samtidigt har de dragit nytta av den explosiva ökningen i global handel som har skett under 1990-talet, och som har gjort tullmyndigheter allt mer handfallna – USA:s tull kan t.ex. bara inspektera 3 % av de containrar som fraktas in i landet sjövägen.³⁶ I praktiken har internationell handel, transporter och finansiella transaktioner växt i en sådan takt att de rent praktiskt inte kan övervakas. Det är även uppenbart att om för stora kontrollmekanismer introducerades skulle den internationella handeln påverkas negativt, och konsekvenserna av detta skulle påverka stater med liten inrikeshandel och fattiga stater som lever av den begränsade export de har. Allt detta har resulterat i att kriminella organisationer ser nationella gränser som ett allt mindre hinder för sin verksamhet, och i vissa fall till och med ser skillnader mellan stater som en tillgång, och i allt högre grad ignorerar gränserna. Europol's slutsatser är talande:

The high degree of international cooperation between OC [organized criminal] groups noted in the 2002 OCR [organized crime report] continues to grow, and the geographic spread of those links also appears to be widening. There are numerous links between OC groups within the EU and the accession states, as well as with groups throughout the rest of the world ... this apparent widening of the OC groups' networks may be partially explained by other factors including the increasing ease of international travel and communication.³⁷

---

³⁶ Customs Service: Drug Interdiction Efforts (Briefing Report, 09/26/96, GAO/GGD-96-189BR).

³⁷ Europol, 2003 *European Union Organized Crime Report*, s. 8–9.

Statistik om den transnationella organiserade brottslighetens storlek är notoriskt otillförlitlig, men dess globala omsättning har beräknats till mellan 500 och 1 500 miljarder dollar om året.³⁸ En tidigare juridisk rådgivare till Storbritanniens utrikesdepartement värderade 1996 den globala kriminella ekonomin till 1 000 miljarder dollar.³⁹ Sedan dess beräknas den ha ökat väsentligt. Narkotikahandeln är enligt samfälliga källor den i särklass största komponenten av transnationell organiserad brottslighet. Som en svensk rapport noterade 2004 utgör ”narkotikahandel oftast basen i den kriminella verksamheten”.⁴⁰ Den står enligt de mest konservativa uppskattningarna för cirka 200–400 miljarder dollar, och är enligt de flesta beräkningar världens näst största näring – efter vapenhandeln, som omsätter ungefär dubbelt så mycket.⁴¹ I en översikt publicerad 1999 nämner Andreas och Fridman siffran 500 miljarder dollar, och ökningen sedan dess är markant.⁴² Narkotikasmugglingens omsättning är enligt dessa siffror långt större än Sveriges bruttonationalprodukt på cirka 300 miljarder dollar. Även handeln med giftigt avfall och utrotningshotade arter omsätter mångmiljardbelopp.⁴³ Enligt IMF tvättas mellan 500 och 1 000 miljarder dollar i kriminella pengar årligen genom det globala finansiella systemet.⁴⁴ Andra siffror uppger ca. 2–5 % av den globala bruttoprodukten, eller mellan 500 och 1 500 miljarder dollar, jämfört med 300–500 miljarder i början av 1990-talet.⁴⁵ Dessa är dock endast uppskattningar som ska läsas med en viss försiktighet.

---

³⁸ Rachel Ehrenfeld, *Funding Evil: How Terrorism is Financed and How to Stop it*, New York: Bonus Books, 2003.

³⁹ David Bickford, i *Financial Times*, 14 February 1997.

⁴⁰ Mobilisering mot narkotika, *Organiserad kriminalitet, grov narkotikabrottslighet*, s. 2.

⁴¹ *Report of the International Narcotics Control Board for 1999*, United Nations Publication, 1999. UNODC-företrädare uppgav 2004 att narkotikaindustrin enligt vissa uppskattningar omsätter större summor än vapenindustrin, och därför kan vara världens största näring. Vladimir Fenopetov, presentation vid Mobilisering mot narkotikas årliga symposium, Stockholm, september 2004.

⁴² H. Richard Fridman and Peter Andreas, ”Introduction: International Relations and the Illicit Global Economy”, Fridman and Andreas, eds., *The Illicit Global Economy and State Power*, Lanham: Rowman and Littlefield, 1999, s. 2.

⁴³ Ibid., s. 2; Jennifer Clapp, ”The Toxic Waste Trade with Less-Industrialized Countries: Economic Linkages and Political Alliances”, *Third World Quarterly*, vol. 15 no. 4, 1994, s. 505–518; Donovan Webster, ”The Animal Smugglers”, *New York Times Magazine*, 16 February 1997.

⁴⁴ Penningtvätten belyses av Jeffrey Robinson, *The Laundrymen: Inside the World's Third Largest Business*, London: Simon and Schuster, 1994.

⁴⁵ Griffith, ”From Cold War Geopolitics to post-Cold War Geonarcotics”, s. 4.

Brottslighetens förändrade struktur

En annan faktor som har verkat för hur snabbt den organiserade brottsligheten har ökat i omfång och effektivitet är organisationsstrukturen.⁴⁶ De flesta kriminella organisationer har lämnat den hierarkiska organisationsmodell som har kännetecknat den sicilianska maffian. I stället har de lärt av både näringsliv och terrorgrupper. Näringslivets organisationsstrukturer har förändrats och blivit mer nätverksorienterade; grupper inom ett nätverk sluts samman för ett specifikt projekt, och inför nästa specifika projekt krävs en annan sammansättning av mänskliga och organisatoriska resurser för att fullfölja projektets mål. Även organiserade kriminella grupper har anammat detta nätverkstänkande, vilket har stora fördelar för dem. Det är mer decentraliserat och mindre hierarkiskt. Strukturen är anpassad för att penetrera nationella gränser, legala och politiska system samt minimera kostnaderna vid tillslag mot deras aktiviteter. Därmed har det också blivit svårare för myndigheter att slå ut dem, eftersom ett nätverk, särskilt ett med cellstruktur, mycket bättre kan tåla att en enhet slås ut än en hierarkisk organisation där spåren till det styrande ledarskapet är betydligt tydligare. Likaså har kriminella nätverk lärt av terroristgruppers cellstruktur; nätverket blir mer stryktåligt av att organiseras i celler där endast en eller ett fåtal individer besitter kunskap om resten av organisationens struktur eller ledarskap.⁴⁷ Det har utvecklats en i det närmaste hydrauliknande struktur där effektiva attacker mot en länk i en organisation leder till att flera alternativa länkar etableras för att förhindra förseningar i leveranser och minskade vinster. Det bör poängteras att nätverken inte är mindre organiserade än tidigare, men att de har anpassat sin organisationsstruktur för att kunna ändra skepnad efter behov. Nationella och internationella insatser mot transnationell brottslighet är i hög grad inriktade på att bekämpa hierarkiskt organiserad brottslighet. Detta gör att de insatser som görs idag skadar enskilda operationer men sällan hanteringen över tid och rum, då organisationsmönstret är anpassat för att tåla enskilda motgångar. Som Europol noterar:

---

⁴⁶ Phil Williams, "Transnational Criminal Networks", in John Arquilla and David Ronfeldt, eds., *Networks and Netwars: The Future of Terror, Crime and Militancy*, Santa Monica, CA: RAND, 2000, s. 61–97; Melvin Levitzky, "Transnational Criminal Networks and International Security", *Syracuse Journal of International Law and Commerce*, vol. 30, 2003, s. 227–240

⁴⁷ För en diskussion om terroristnätverkens cellstruktur se: Niklas Swanström och Emma Björnehed, "Conflict Resolution of Terrorist conflicts in Southeast Asia", *Journal of Terrorism and Political Violence*, vol 16, no 2, 2004

The traditional perception of hierarchically structured organized crime groups is being challenged. There is now a development suggesting that a greater percentage of powerful OC groups are far more cellular in structure, with loose affiliations made and broken on a regular basis and less obvious chains of command. ... This type of OC group structure holds intrinsic theoretical, legal and practical difficulties for law enforcement, since it is more difficult to determine the actual OC group to which a cell belongs. It also limits the effectiveness of law enforcement efforts to target particular cells, as these seem to be replaced fairly easily.⁴⁸

Därtill har kriminella nätverk, liksom legala företag, diversifierat sin portfölj både när det gäller smuggling och investering av det illegala kapitalet. Som Mobilisering mot Narkotikas rapport noterar: ”Den organiserade brottsligheten är numera allt mer multikriminell, d.v.s. man är verksam inom flera olika brottsområden och skiftar mellan dessa, beroende på vilket område som för tillfället ger högsta vinsten i förhållande till den upplevda risken”.⁴⁹ Europol noterar likaledes att ”Today’s OC groups are increasingly flexible and tend to engage in a range of criminal activities according to the opportunities available ... increasingly, OC groups are seen to engage in more than one crime type.”⁵⁰

Denna tendens är tydligast när det gäller smugglingsoperationer. Samma smugglingsruttor används för olika typer av smuggelgods. Nätverken smugglar det som betalar mest kopplat till minsta möjliga risk. Tydliga mönster är det att med droghanteringen följer människosmuggling och vapenhandel. Till exempel noterade den iranska narkotikapolisen hösten 2001 en märkbar ökning av gränsforceringar längs Irans gräns till Pakistan och Afghanistan – ett centralt område för narkotikasmuggling. Man konstaterade att samma nätverk som normalt smugglar narkotika var inblandade – men att det i många fall inte var narkotika utan människor som smugglades, närmare bestämt al-Qaida-terrorister på väg från Afghanistan mot gulfstaterna.⁵¹ Ett annat tydligt mönster är att vapen, droger och människor är handelsvaror som kan bytas och säljas med relativt enkla metoder, och som ofta fungerar som valuta vid olika transaktioner.

---

⁴⁸ Europol, 2003 *European Union Organized Crime Report*, 8.

⁴⁹ Mobilisering mot narkotika, *Organiserad kriminalitet, grov narkotikabrottslighet*, s. 2.

⁵⁰ Europol, 2003 *European Union Organized Crime Report*, s. 9.

⁵¹ Författarnas överläggningar med general Maleki och överste Tehrani, Irans narkotikapolis, Teheran, december 2003.

När det gäller investering av illegalt kapital finns en tydlig tendens för transnationella kriminella grupper, oavsett ursprung, att investera en ökande del av sitt kapital i legala verksamheter i industrialiserade länder. I praktiken kan detta betyda antingen en kriminalisering av den legala ekonomin, eller att kriminella nätverk söker legalisera sig själva och åter skapa sig som prestigefyllda, legala ekonomiska aktörer. I det senare fallet är utvecklingen på sitt sätt av godo; i det förra är den ett hot mot samhällets ekonomiska säkerhet. I båda fallen betyder det att normala konkurrensförhållanden upphör, vilket, som Mobilisering mot narkotika uttrycker det, ytterst är en fara för demokratin.⁵²

Ett problem är att organiserad brottslighet traditionellt studeras endast från ett kriminologiskt perspektiv och som ett nationellt fenomen. Därmed har det generellt hamnat utanför studier av internationell säkerhet och demokratiutveckling, och inte behandlats som ett internationellt politiskt problem. Men i stora delar av världen har den organiserade brottslighetens bredd ut sig så mycket att problemet har fått stora sociala, ekonomiska, politiska och även militära konsekvenser – konsekvenser som påverkar samhällets och staters funktionalitet, och därför kan betraktas som säkerhetsproblem. Detta är ett problem som inte har uppmärksamats på de nationella nivåerna, även om FN och andra organisationer har visat på problematiken.

I norra Europa har den organiserade brottslighetens konsekvenser kunnat skrivas av som en kostnad, som mest har drabbat statens skatteintäkter. Men situationen är betydligt värre på andra håll: i delar av Asien och Latinamerika har organiserad brottslighet – bl.a. genom sin integration med våldsamma statsfientliga krafter och terrorism – lett till djupa konsekvenser både för staters styrelseskick och för individuell och nationell säkerhet. I de värst drabbade länderna, som Colombia, Tadjikistan och Afghanistan, har organiserad brottslighet kommit att bli det största hotet mot statens och samhällets funktionalitet. Problemets vidd kan dock skönjas både inom EU:s nya och gamla gränser. Den sicilianska maffians grepp om Italiens politik och ekonomi fram till nyligen är ett exempel – och särintressens inflytande över italiensk politik fortsätter. Ett annat exempel är Litauen, där en regeringskris utbröt hösten 2003 då landets högste befattningshavare, president Rolandas Paksas, bevisades ha nära band till organiserad brottslighet.

---

⁵² Mobilisering mot narkotika, *Organiserad kriminalitet, grov narkotikabrottslighet*, s. 2.

Organiserad brottslighet och säkerhetens sektorer

i följande stycken kommer att belysas, på ett generellt plan och med ett fåtal exempel, hur den grova transnationella organiserade brottsligheten påverkar de fem säkerhetssektorer som diskuterats ovan.

Den militära sektorn: organiserad brottslighet i väpnade konflikter och terrorism

Den mest dramatiska kopplingen mellan organiserad brottslighet och säkerhet är brottslighetens allt tätare band till väpnade konflikter och terrorism. Rebellgrupper som inkluderar både etniska separatistiska rörelser och ideologiska grupper såsom marxist-leninistiska och islamistiska revolutionära rörelser i olika delar av världen, har i ökande grad vänt sig till organiserad brottslighet för att finansiera sin krigföring. Detsamma gäller utpräglade terroristgrupper.⁵³ Detta är inte ett helt nytt fenomen, men det har accelererat starkt efter kalla krigets slut. Som Thachuk noterar:

organized crime groups rarely co-operated with terrorist groups, or engaged in their activities, as their goals were most often at odds... yet, many of today's terrorist groups have not only lost some of their more comprehensible ideals, but are increasingly turning to smuggling and other criminal activities to fund their operations.⁵⁴

Kalla krigets slut förändrade drastiskt gerilla- och terroristgruppernas möjligheter att finansiera sin verksamhet, särskilt i tredje världen. Under den bipolära konfrontationen var det ofta tillräckligt att kämpa mot en socialistisk regim för att få stöd från väst, särskilt från USA; likaså räckte det att kämpa mot en stat i det icke-socialistiska blocket för att få stöd från Sovjetunionen eller dess klientstater. Metoderna som användes spelade mindre roll. Så fick det kurdiska PKK stöd från Syrien och Sovjetunionen, och afghanska Mujaheddin fick på 1980-talet hundratals miljoner dollar i amerikanskt stöd för sin kamp mot den sovjetiska ockupationen. I och med slutet på kalla kriget försvann i stor utsträckning

---

⁵³ Tamara Makarenko, "A Model of Terrorist-Criminal Relationships", *Jane's Intelligence Review*, 1 August 2003. Studien visar att 65 gerilla- eller terroristorganisationer globalt varit inblandade i organiserad brottslighet, varav 19 visar tecken på att motivationsstrukturer har förändrats.

⁵⁴ Thachuk, "Transnational Threats: Falling Through the Cracks?", s. 51.

incitamentet för att stödja dessa rörelser, och i östblockets fall försvann även de finansiella resurserna.⁵⁵ Rebellrörelsernas behov av att säkra sin finansiering ledde således till att de var tvungna att hitta andra sätt att finansiera sin kamp, och organiserad brottslighet visade sig snart vara en av de mest effektiva. Efter 11 september 2001 förstärktes detta behov av självfinansiering, på grund av de starka internationella försöken att strypa terroristfinansiering. Även försöken från en mängd staters sida att utmåla sina interna väpnade motståndare som terrorister gjorde det svårare för dessa motståndsgrupper att få stöd från stater, som med få undantag inte ville förknippas med terroristfinansiering.⁵⁶

Både kvantitativa och kvalitativa studier inom freds- och konfliktforskning bekräftar att ett stort antal motståndsrörelser av olika karaktär finansierar sin kamp genom organiserad brottslighet, främst narkotikahandel, men även människosmuggling. James Fearon noterar en tydlig koppling mellan värdefullt smuggelgods och en väpnad konflikts längd. Av 128 väpnade konflikter inom en given tidsperiod på 1990-talet fann Fearon 17 fall där rebeller finansierar sin kamp med smuggelgods, oftast narkotika eller diamanter. Dessa konflikter hade en genomsnittlig längd av 28 år, jämfört med 6 år för de övriga konflikterna.⁵⁷ I synnerhet är det tydligt att världens främsta narkotikaproducerande länder sammanfaller med några av de längsta inomstatliga konflikter som finns i världen idag.⁵⁸ Afghanistan, Burma, Colombia och Peru är de bästa exemplen.

För att bringa klarhet i den ökande blandningen av politiska och kriminella grupperingar har Tamara Makarenko utvecklat en analytisk konstruktion i form av ett "crime-terror continuum", som placerar ren brottslighet på den ena sidan av axeln och rena ideologiska väpnade grup-

---

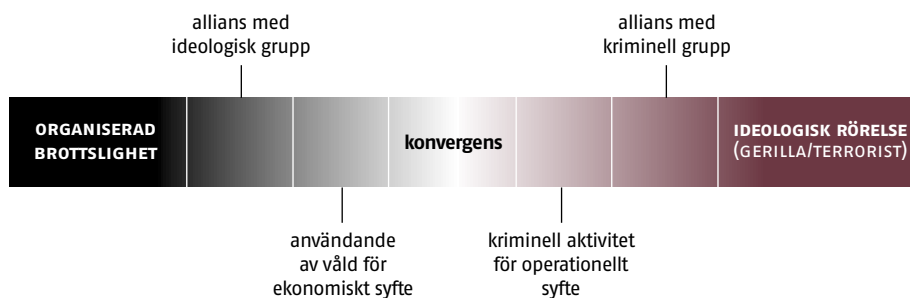
⁵⁵ Alain Labrousse, *Géopolitique des Drogues*, Paris: Presses Universitaires de France, 2004, s. 72; Tamara Makarenko, "Terrorism and Transnational Organized Crime: Tracing the Crime-Terror Nexus in Southeast Asia", in *Terrorism and Transnational Violence in Southeast Asia: Challenges to States and Regional Stability*, ed. Paul Smith, New York: M.E. Sharpe, 2004.

⁵⁶ Thomas M. Sanderson, "Transnational Terror and Organized Crime: Blurring the Lines", *S AIS Review*, vol. 24 no. 1, Winter–Spring 2004.

⁵⁷ James D. Fearon, "Why Do Some Civil Wars Last So Much Longer Than Others?", *Journal of Peace Research*, vol. 41 no. 3, s. 283–4. Also Michael L. Ross, "What do We Know About Natural Resources and Civil War?", *Journal of Peace Research*, vol. 41 no. 3, 2004, s. 337–356.

⁵⁸ Svante Cornell, "Narcotics and Conflict: Tracing the Link and Its Implications", manuskript.

per på den andra.⁵⁹ Dessa två ses alltså inte som skilda fenomen, utan som motpoler på en och samma axel. Mellan dessa två extremer finns vad Makarenko kallar en gråzon där varierande former av grupperingar med både kriminell och politisk aktivitet kan placeras. Interaktionen mellan organiserad brottslighet och ideologiska rörelser kan ta två huvudformer. Den första formen är ett samarbete mellan en politiskt motiverad och en kriminellt motiverad grupp, t.ex. då en gerillagrupp med kontroll över ett visst territorium låter en kriminell grupp smuggla narkotika genom detta territorium för en viss summa. Den andra formen är genom att den politiskt motiverade gruppen själv engagerar sig i kriminell verksamhet – eller tvärtom att en kriminell grupp engagerar sig politiskt. Detta är mer sällsynt, men de albanska, italienska och ryska maffiorna har varit kända för sitt politiska engagemang – om än bara för att få politiskt inflytande för att förhindra att deras ekonomiska verksamhet störs. Det är däremot vanligare att politiskt motiverade grupper engagerar sig i brottslig verksamhet.

En sådan kriminell inblandning förändrar naturligtvis denna grups förhållande till stat och samhälle. För det första gör kriminell verksamhet att en väpnad grupp får större finansiella resurser som den själv kontrollerar. Detta gör det möjligt för gruppen att skaffa bättre vapen, rekrytera och betala fler soldater, korrumpiera statliga tjänstemän, och att bättre kunna sprida sitt budskap till befolkningen. Brottsligheten gör med andra ord gruppen till en farligare motståndare för statsmakten, och resulterar därför ofta i att staten försvagas, bland annat då väpnade grupper kan ta ifrån staten kontroll över ett visst territorium. Narkotika och

⁵⁹ Tamara Makarenko, "The Crime-Terror Continuum: Tracing the Interplay between Transnational Organised Crime and Terrorism", *Global Crime*, vol. 6 no. 1, February 2004, s. 129–145.

brottslighet är därmed instrument för väpnade grupper. Genom att utmana statens monopol på våldsanvändning och kontroll över territoriet hotar statens säkerhet i dess fundament. Detta hotar även individer, dels då konfliktsituationen förvärrar mänskliga rättigheter, då rebellgrupper tenderar att förtrycka oliktankande i ännu större utsträckning än staterna de kämpar mot.

Slutligen har forskare noterat att brottsligheten i sig i ökande grad blir ett ändamål för delar av dessa väpnade grupper. Med andra ord rör de sig över axeln, från ideologisk mot brottslig motivation. Detta sker främst när organisationer har varit inblandade i en väpnad konflikt över en längre tid, och utsikterna till seger blir allt mindre alltmedan organisationen delvis livnär sig på brottslig verksamhet. För vissa av de ursprungligen militanta medlemmarna tenderar ekonomisk vinning att gradvis bli mer lockande än den ideologiska kampen när möjligheten finns. Som resultat förskjuts motivationsstrukturerna för dessa grupper mot renodlad brottslighet.

Exempel på denna utveckling är många, och sträcker sig från Colombia till Burma och till Turkiet och forna Jugoslavien. Båda de stora gerillagrupperna i Colombia, FARC (Fuerzas Armadas Revolucionarias de Colombia) och ELN (Ejército Nacional de Liberación), liksom de paramilitära grupperna, AUC (Autodefensas Unidas de Colombia), är i olika grad inblandade i kokainindustrin.⁶⁰ I Burmas Shan State är United Wa State Army (UWSA) och Burma National Democratic Alliance Army (MNDAA) starkt inblandade i heroinindustrin och dessutom i produktionen och distributionen av syntetiska droger, främst metamfetamin eller Yaa Baa, som det kallas i Asien.⁶¹ De flesta separatistledare i Burma har kopplats till narkotikahantering: Peng Jiasheng och Liu Goushi från

---

⁶⁰ Rennselaer W. Lee, "Perverse Effects of Andean Counternarcotics Policy", *Orbis*, Summer 2002, s. 537–554; Alain Labrousse, "Colombie: Le rôle de la drogue dans l'extension territoriale des FARC-EP (1978–2002)", *Géopolitique des Drogues Illicites*, Hérodote No. 112, Paris: La Découverte, 2004; Peter Chalk and Angel Rabasa, *The Colombian Labyrinth: The Synergy of Drugs and Insurgency and Its Implications for Regional Stability*, Santa Monica: RAND, 2001; Ana María Díaz and Fabio Sánchez, *Geography of Illicit Crops (Coca Leaf) and Armed Conflict in Colombia*, Working Paper, Crisis State Program, London School of Economics, 2004.

⁶¹ Alan Dupont, "Transnational Crime, Drugs and Security in East Asia", *Asian Survey*, vol. 39, no. 3, 199, 433–455; Pierre-Arnaud Chouvy, *Les Territoires de l'Opium: Conflits et Trafics du Triangle d'Or et du Croissant d'Or*, Geneva: Editions Olizane, 2002; US Department of State. <http://www.state.gov/g/inl/rls/nrcrpt/2000/index.cfm?docid=891>.

MNDAA; Pao Yuqiang, Li Zuru, och Wei Xuekang från UWSA; Mahtu Naw från Kachin Defense Army (KDA) samt Yawd Serk från Shan State Army South (SSA South) och U Sai Lin (Lin Mingxian) från Eastern Shan State Army (ESSA). Territorium under U Sai Lins kontroll används för smuggling till Kina.⁶² I Turkiet har den militanta marxist-leninistiska och kurdisk-nationalistiska PKK-gerillan (Partya Kerkeren Kurdistan) till stor del finansierat sig genom heroinproduktion på bas av afghanskt opium, och genom att distribuera dessa droger i Europa, inklusive i

Sverige.⁶³ I forna Jugoslavien är Kosovo Liberation Army (UCK) sedan slutet på 1990-talet en mycket viktig aktör i heroinsmugglingen längs den s.k. balkanrutten mot Europa, även här inklusive Sverige.⁶⁴ På Sri Lanka har de Tamilska Tigrarna (LTTE, Liberation Tigers of Tamil Eelam) förutom att ägna sig åt narkotikahandling även varit djupt involverade i smugglingen av människor till Europa, och enligt vissa källor finansierar den största delen av sin verksamhet genom detta.⁶⁵

I dessa och andra fall har en väpnad grupps inblandning i narkotikahandling haft långtgående konsekvenser för individers, staters och hela regioners säkerhet. Konflikterna, som till stor del har finansierats genom smuggling, har lett till tiotusentals människors död och till tvångsflyttning av miljoner människor. De materiella kostnaderna har varit lika betydande, då ekonomisk utveckling har hindrats och infrastruktur förstörts. De nämnda konflikterna har även spridits till andra länder, som Peru, Irak, Iran, Syrien, Kina, Thailand och Makedonien, och har komplicerat mellanstatliga relationer.

---

⁶² Översikter av dessa organisationer finns bl.a. på GlobalSecurity.org, en tankesmedja baserad i Alexandria, Virginia. <http://www.globalsecurity.org/military/world/parawa.htm>

⁶³ Svante E. Cornell, "The Kurdish Question and Turkish Politics", *Orbis*, vol. 45 no. 1, 2001; Michael Radu, "The Rise and Fall of the PKK", *Orbis*, vol. 45 no. 1, 2001; Trifin Roule, "The Terrorist Financial Network of the PKK", *Jane's Terrorism and Security Monitor*, 17 June 2002.

⁶⁴ Thomas Koppel, "Transnational Organized Crime and Conflict in the Balkans", Monica Serrano and Mats Berdal, eds., *Transnational Organized Crime and International Security: Business as Usual?*, Boulder: Lynne Rienner, 2002.

⁶⁵ Tamara Makarenko, "Terrorism and Transnational Organized Crime: the Emerging Nexus", *Transnational Violence and Seams of Lawlessness in the Asia-Pacific: Linkages to Global Terrorism*, Hawaii: Asia Pacific Center for Strategic Studies, 2004; Daniel Byman, et al., *Trends in Outside Support for Insurgent Movements*, Santa Monica, CA: RAND Publication, 2001; Stefan Leader and David Wieneck, "Drug Money: the Fuel for Global Terrorism", *Jane's Intelligence Review*, vol. 12, no. 2 (February 2000).

Även utan kopplingar till politiskt motiverade väpnade grupper kan narkotikahanteringen utgöra ett hot mot statens säkerhet. Iran är det tydligaste exemplet: Irans narkotikapolis har en styrka på 30 000 man längs gränsen mot Afghanistan och Pakistan med huvuduppgift att hindra narkotikasmuggling. Över 3 600 soldater har mist livet under de senaste 15 åren i regelrätta strider med tungt beväpnade narkotikasmugglare, främst i Sistan-Baluchistan-provinsen.⁶⁶ I Kina har ett trettio-tal gränsvakter dödats i strider med narkotikasmugglare och över 200 har skadats – dock började Kina sin kamp mot narkotikasmugglingen relativt sent.⁶⁷ Då Kina försöker stänga sin gräns för sydasiatiska narkotikasmugglare ökar narkotikarelaterade strider längs gränsen. Det har även medverkat till att nya rutter har etablerats i gränsområdena mot Afghanistan, Tadjikistan och Kirgizistan,⁶⁸ vilket har försvårat narkotikabekämpningen genom att Kina tvingas sprida sina resurser över ett stort område.⁶⁹

Terrorismen är ytterligare ett hot mot statens militära säkerhet där organiserad brottslighet spelar in, och för Europa det kanske mest relevanta hotet. Inte heller här är fenomenet nytt. På 1980-talet hade armeniska terroristgrupper, särskilt ASALA (Armenian Secret Army for the Liberation of Armenia) samt även i viss mån JCAG (Justice Commandos of the Armenian Genocide) en tydlig koppling till internationell narkotikahandling.⁷⁰ Den japanska domedagssekten Aum Shinrikyo finansierade sitt projekt ämnat att framkalla domedagen (inklusive ett utsläpp av nervgas i en tunnelbanestation) med inblandning i olika former av orga-

---

⁶⁶ Författarnas överläggningar med General Hamid Maleki, chef för Anti-Narcotics unit, Iranska polisen, och överste Hossein Tehrani vid samma enhet, december 2003.

⁶⁷ 中国政府白皮书 (White Papers of the Chinese Government), 中国的禁毒 (Narcotics Control in China), Beijing 2003, s. 108.

⁶⁸ I denna rapport används en anpassad stavning av de centralasiatiska och kaukasiska ländernas namn. Detta innebär att namnen har translitererats från dessa länders statspråk istället för från ryska. Azerbajdzjan stavas således Azerbaidjan, och Tadjikistan Tadjikistan.

⁶⁹ Xinhua News Agency, *Worsening Drug Trafficking Poses New Challenges to China*, 13 February 2004; Wang Xianjun (王先俊) ”试论东部毒品犯罪与西部毒品犯罪比较之研究” (Comparison between the Eastern and Western part of China, on drug related crimes.), 甘肃省政法学院公安分院 (Gansu Law Institute), China, 2003; Li Boyang (李波阳), 《金三角到金新, 两毒源地威胁我国国家安全》 (From the Golden Triangle to the Golden Crescent, the impact on China's national security), 甘肃省政法学院公安分院副院长 (Deputy director, Gansu Law Institute), China, 2004.

⁷⁰ För en översikt av den armeniska terrorismen, se Michael M. Gunter, *Pursuing the Just Cause of their People: A Study of Contemporary Armenian Terrorism*, Westport: Greenwood Press, 1986.

niserad brottslighet.⁷¹ Idag är al-Qaida i ökande grad beroende av organiserad brottslighet för sin finansiering, särskilt efter de relativt framgångsrika ansträngningarna för att skära av organisationens finansiering. Al-Qaida är inblandat i smuggling av narkotika från Sydvästasien, dels cannabis till Östafrika och Persiska viken, dels i ökande grad afghanskt heroin.⁷² Dessutom har italienska säkerhetstjänsten kopplat ihop al-Qaida med människosmuggling till Europa.⁷³

Det bör noteras att narkotikasmuggling och organiserad brottslighet inte har orsakat vare sig de konflikter som diskuterats ovan eller terroristorganisationernas aktivitet. Dock är det tydligt att organiserad brottslighet spelar en avgörande roll i att hålla konflikter vid liv, att finansiera rebellgrupper och terroristorganisationer. Rent konkret hjälper vinsterna från denna verksamhet rebeller och terrorister att öka sin militära kapacitet, utmana stater, och söka kontroll över territorier. På ett djupare plan har inblandningen i brottslig verksamhet blivit ett ändamål i sig för delar av rebell- och terroristgrupper. Vinsterna från särskilt narkotikaproduktion och narkotikahandel har därmed blivit ett viktigt skäl till varför rebellgrupper vägrar förhandla med stater och vägrar söka fredliga medel att lösa konflikter, utan istället fortsätter militära operationer för att försvaga stater och befästa sin kontroll över territorier. Som vissa freds- och konfliktforskare uttrycker det får konflikten en ”ekonomisk funktion för rebellerna”.⁷⁴ Colombias FARC är det tydligaste exemplet på detta; även IMU, PKK, UCK och andra grupper är till viss del exempel på detta fenomen.

---

⁷¹ David E. Kaplan and Andrew Marshall, *The Cult at the End of the World: The Incredible Story of Aum*, London: Hutchinson, 1996. Se även John Picarelli, ”Transnational Threat Indication and Warning: The Utility of Network Analysis”, Fall Symposium on Artificial Intelligence and Link Analysis, Orlando, Florida, 23–25 October 1998.

⁷² A. Brownfeld, ”Al-Qaeda’s Drug Running Network”, *Jane’s Terrorism and Security Monitor*, 1 February 2004; Rowan Scarborough, ”Drug Money Sustains Al Qaeda”, *Washington Times*, 29 December 2003; Rachel Ehrenfeld, ”Terrorism’s Drug Money”, January 2004 (Intelligence and Terrorism Information Center, http://www.intelligence.org.il/eng/var/e_r/er_0104.htm).

⁷³ ”Italy Sees al-Qaeda Link to Human Trafficking”, *The News International* (Islamabad), 8 September 2003.

⁷⁴ T.ex. David Keen, *The Economic Functions of Violence in Civil Wars*, London: Adelphi Paper no. 320, International Institute for Strategic Studies, 1999; David Keen, ”Incentives and Disincentives for Violence”, i Mats Berdal and David D. Malone, eds., *Greed and Grievance: Economic Agendas in Civil Wars*, Boulder, CO: Lynne Rienner, 2000, s. 19–42.

Den politiska sektorn: staters korruption och kriminalisering

Den organiserade brottslighetens främsta utmaning mot politisk säkerhet ligger i den omfattande korruption som de kriminella nätverken utövar över det politiska och administrativa systemet och i viss mån även över näringslivet. Korruption kan uppfattas som ett alternativ till den organiserade brottslighetens förhållande till gerillagrupper. Väpnad konflikt är attraktivt för den transnationella organiserade brottsligheten då det leder till en försvagning av statens kapacitet, dess kontroll över territorier samt dess förmåga att upprätthålla lag och ordning. Men organiserade kriminella grupper är inte i behov av en väpnad konfliktsituation om de har möjlighet att korrumpera eller infiltrera statliga myndigheter. Det ligger i den organiserade brottslighetens natur att försöka korrumpera stater, eftersom detta förenklar verksamheten, minskar riskerna och därmed även minskar kostnaderna.⁷⁵ Att lågavlönade tulltjänstemän och gränsvakter tittar bort för en summa pengar är knappast ett okänt fenomen, och denna form av korruption är problematisk då den skadar statens kapacitet att bekämpa smuggling. Dock är den i sig knappast ett hot mot statens säkerhet. Men som Thachuk noterar är inte brottslighetens korruption begränsad till en passiv företeelse:

Corruption is no longer simply greasing the wheels of commerce, the paying off of government officials to expedite matters ... Rather, criminal organizations and terrorists use corruption to breach the sovereignty of many states and then continue to employ it to distort domestic and international affairs.⁷⁶

Kriminella organisationer söker i själva verket ett inflytande som i vissa svaga stater har närmast sig kontroll över viktiga statliga institutioner. I synnerhet försöker de kontrollera det juridiska systemet, säkerhetsstyrkorna, polisen, gränstrupperna samt den finansiella sektorn; med andra ord de institutioner som antingen kan utgöra ett hot mot dem eller som de behöver för att effektivisera sin verksamhet. I extrema fall, när det inte längre handlar om att statliga enheter passivt tar emot mutor utan om att de direkt blandas in i organiserad brottslighet, leder detta de facto till statens kriminalisering. Detta är vad David Jordan kallar ”narcostatiza-

---

⁷⁵ David C. Jordan, *Drug Politics: Dirty Politics and Democracies*, Norman: University of Oklahoma Press, 1999; Louise Shelley, ”The New Authoritarianism”, Fridman and Andreas, eds., *The Illicit Global Economy and State Power*, Lanham: Rowman and Littlefield, 1999.

⁷⁶ Thachuk, ”Transnational Threats: Falling Through the Cracks?”, s. 56.

tion” eller skapandet av ”narkostater” – när organiserad brottslighet, i synnerhet narkotikahandlingen, utverkar ett kontrollerande inflytande på statsmakten.⁷⁷ Detta är jämförbart med begreppet ”state capture”, som används av bl.a. Världsbanken. ”State capture” skiljer sig från passiv korruption, och definieras som privata intressen som aktivt söker kontroll över statsmaktens institutioner för ekonomisk eller annan vinning – t.ex. genom att köpa domstolsbeslut, administrativa åtgärder eller till och med lagstiftning.⁷⁸ Denna kan utövas av legalt näringsliv, men även av kriminella nätverk. Naturligtvis är konsekvenserna för staten värre om kriminella nätverk snarare än legala firmor söker infiltrera och kontrollera delar av statsmakten.

Just infiltrationen av brottsbekämpning och i synnerhet narkotikabekämpningsorgan är ofta förekommande företeelser, eftersom dessa utgör det mest direkta hotet för kriminella nätverk. På 1990-talet tvingades Mexiko inte mindre än tre gånger lägga ner och från grunden återuppbygga sina narkotikabekämpningsorgan, efter att dessa hade infiltrerats av narkotikakarteller till en sådan grad att de inte kunde räddas.⁷⁹ I Georgien lyckades reportrar fånga chefen för inrikesministeriets narkotikabekämpningsenhet med kamera i färd med att sälja narkotika på sitt kontor.⁸⁰ Ännu allvarigare är höga politikernas inblandning i organiserad brottslighet. I Colombia, Burma och Turkiet har regeringar skapat paramilitära miliser för att bekämpa upprorsrörelser. Dessa har i samtliga fall mycket snabbt blivit inblandade i narkotikahandling, och regeringarna har förlorat kontrollen över dem.⁸¹ Utöver dessa miliser finns överväldigande bevis och indicier som visar att regeringsrepresentanter på högsta nivå, inklusive vissa statsöverhuvuden, har varit direkt inblandade i narkotikasmygglning. Vad gäller Burma rör debatten främst om hela den styrande

---

⁷⁷ David C. Jordan, *Drug Politics: Dirty Politics and Democracies*, Norman: University of Oklahoma Press, 1999.

⁷⁸ World Bank, *Anticorruption in Transition: A Contribution to the Policy Debate*, Washington, D.C.: World Bank, 2000, s. 3.

⁷⁹ Nancy Lubin, ”Watching the Watchdogs”, *Journal of International Affairs*, vol. 56 no. 2, Spring 2003, s. 43–58; Luis Astorga, ”The Limits of Anti-Drug Policy in Mexico”, *International Social Science Journal*, vol. 56, no. 169, 2001, s. 427–434.

⁸⁰ *BBC Monitoring*, quoting Rustavi-2 Television, Tbilisi, 23 June 2002.

⁸¹ De paramilitära grupperna AUC i Colombia, KKY i Burma och de kurdiska byvakterna under dåvarande parlamentsledamoten och klanledaren Sedat Buçaks ledning i Turkiet. *Radikal Gazetesi*, 6 november 1996; turkiska parlamentets utredning, TBMM *Susurluk Komisyonu Raporu*, Ankara 1997; Kendal Nazan, ”La Turquie, Plaque Tournante du Trafic de Drogues”, *Le Monde Diplomatique*, Juillet 1998.

juntan eller bara delar av den är inblandad.⁸² I Colombia på mitten av 1990-talet bedöms 35 % av landets parlamentsledamöter ha mutats eller på annat sätt ha kopplats till organiserad brottslighet.⁸³ Även i stater där regeringen inte bedöms vara involverad i narkotikahandeln, som Kina, finns det en genomgående korrumpning av gränsvakter och lokala politiker.⁸⁴ Närmare Sverige är skandalen med Litauens president Rolandas Paksas ett utmärkt exempel på hur långt organiserad brottslighet tränger in i stater: Paksas avsattes efter att hans nära samröre med rysk organiserad brottslighet upptäckts under 2003.⁸⁵

Småskalig korrruption må inte vara ett hot mot statens säkerhet, men något som däremot är det är höga statliga tjänstemäns inblandning i brottslighet – för att inte tala om hela grenar av statliga myndigheter. I och med att kriminella intressen får ökat inflytande över statliga institutioner förändras grunden för hur beslut fattas och för hur lagar implementeras. Staters institutioner slutar gradvis att verkställa de funktioner för vilka de skapades och blir i stället privatiserade, dvs. de arbetar för särskilda, och därtill kriminella, intressegrupper och inte för folkets bästa. När korrruption övergår i kriminalisering av statsmakten – den situation som uppstår när kriminella intressen kan påverka eller styra politiska och administrativa beslut – förvrängs statens funktion till vanstyre. Detta är inte bara ett resultat av organiserad brottslighet och korrruption utan även ett långsiktigt mål för de kriminella organisationer som besitter makt att förändra statens funktioner. Demokrati, civilt samhälle, en stark statsapparat, ett starkt rättsväsende samt mediefrihet har visat sig vara effektiva medel för att bekämpa organiserad brottslighet och öka de kriminella gruppernas transaktionskostnader. Därför ligger det i dessa organisationers intresse att minimera dessa faktorer och om möjligt infiltrera staten.

Kriminaliseringen av stater är därför ett direkt hot mot byggandet av starka, fungerande stater med demokratiskt statsskick. Denna process har

---

⁸² Alan Dupont, "Transnational Crime, Drugs and Security in East Asia", *Asian Survey*, vol. 39, no. 3, 199, s. 433–455; Richard M. Gibson and John B. Haseman, "Prospects for Controlling Narcotics Production and Trafficking in Myanmar", *Contemporary Southeast Asia*, vol. 25 no. 1, April, s. 1–19.

⁸³ Patrick L. Clawson and Rensselaer W. Lee III, *The Andean Cocaine Industry*, New York: St. Martin's Press, 1998, s. 171–4. Se även Jordan, *Drug Politics*.

⁸⁴ Bureau for International Narcotics and Law Enforcement Affairs, *International Narcotics Control Strategy Report-2003*, State Department, Washington D.C., March 2004; intervjuer med narkotikapoliser i Peking, 2004.

⁸⁵ Aneta Piasecka, "Lithuania", Amanda Schmetzer et al., *Nations in Transit 2004*, New York: Freedom House, 2004.

ägt rum i olika grad i olika länder, men tillräckligt många exempel finns på att staters legitimitet har skadats i grunden av kriminalisering för att denna utveckling bör uppfattas som ett principiellt säkerhetsproblem. Colombia, Mexico, Panama, Afghanistan, Georgien, Kirgizistan och Litauen är exempel på länder i olika världsdelar där man har noterat detta problem.

Den mest extrema formen av kriminalisering sker när staten själv initierar och övervakar organiserad brottslighet. Detta fenomen är dock sällsynt och idag är endast Nordkorea ett tydligt exempel. Burma, Afghanistan, Kirgizistan, Tadjikistan, Turkmenistan och icke erkända utbrytar-republiker i Kaukasus är eventuella exempel på detta fenomen i olika grad. Nordkoreanska ambassader blev ökända under 1970-talet när de sålde tullfritt importerad sprit och var inblandade i narkotikahandel för att finansiera ambassadverksamheten.⁸⁶ Detta har förändrats i takt med Nordkoreas ekonomiska kollaps och politiska isolering. Idag finansieras Nordkorea delvis av produktion av metamfetamin och heroin som säljs primärt på de asiatiska och australiska marknaderna.⁸⁷

De konkreta effekterna av kriminell infiltration i stater är allvarliga nog, men dess mest skadliga effekter finns måhända på ett mer subtilt plan: att den underminerar den styrande elitens och i längden statens legitimitet på både ett internt och ett internationellt plan. Internt leder kriminaliseringen av en styrande elit till att denna elits överlevnad hotas genom den folkliga reaktion som följer. Därmed skadas förtroendet för staten och det politiska systemet som helhet. Georgiens revolution 2003 är ett tydligt exempel på hur elits korrupktion och kriminalisering blir ett incitament för befolkningen att aktivera sig för ett systemskifte. Andra exempel är Colombia, Mexiko och även Italien, där kopplingarna mellan staten och organiserad brottslighet har lett till existentiella hot mot den styrande eliten vilket därmed har skadat statens politiska säkerhet. På ett internationellt plan leder kriminaliseringen av stater till diplomatisk

---

⁸⁶ Erik Cornell, *North Korea under Communism: Report of an Envoy to Paradise*, Richmond: Curzon Press, 2002, s. 61–68.

⁸⁷ Raphael F. Perl, "State Crime: The North Korean Drug Trade", *Global Crime*, vol. 6 no. 1, 2004, s. 117–128; Nick Hordern, "North Korean Heroin Shipment Seized", *Jane's Intelligence Review*, 1 July 2003; Larry Wortzel, "North Korea's Connection to International Trade in Drugs, Counterfeiting, and Arms", *Testimony to the U.S. Senate*, 20 May 2003; "US Attacks North Korea's 'State' Drugs Trafficking Policy", *Agence France Presse*, 2 March 2004; Richard Paddock and Barbara Demick, "N. Korea's Growing Drug Trade Seen in Botched Heroin Delivery", *New York Times*, 21 May 2003.

isolering, ekonomiska sanktioner och andra typer av åtgärder som hotar statens säkerhet. På ett nationellt plan leder kriminaliseringen av staten även till ökad repression. Fri media, politisk opposition och det civila samhället är alla krafter som hotar att avslöja relationer mellan kriminella nätverk och staten. Därmed ligger det i både de kriminella nätverkens och de korrupta tjänstemännens intresse att minska dessa organisationers rörelsefrihet – med andra ord ökar risken för repressiva metoder i takt med statens kriminalisering. Även här är Georgien ett exempel: krisen 2001 utlöstes av att säkerhetsministeriet försökte stänga den frispråkiga TV-kanalen Rustavi-2 efter dess rapportering om korruption i inrikes- och säkerhetsministerierna. Även i Litauen kan en liknande utveckling skönjas. Fem dagar före andra rondan i det litauiska presidentvalet i juni 2004 genomförde säkerhetstjänsten räder mot fyra politiska partier – intressant nog just de fyra partier som organiserade arbetet med att avsätta president Paksas.⁸⁸

Ekonomisk säkerhet: ekonomins kriminalisering

På ett ekonomiskt plan kan man hävda att organiserad brottslighet, särskilt i fattiga länder, egentligen har en positiv effekt: den skapar inkomster och arbete för människor som annars inte skulle ha någon inkomst alls. I Afghanistan, där opiumodlingens värde är över hälften av landets legala bruttoproduktion, kan man med fog hävda att narkotika-industrin har räddat tusentals människor från svält, då kriget i landet gjorde opium till den enda grödan som många familjer kunde försörja sig på. Även i fattiga transitländer kan man hävda att smugglingsverksamhet genererar inkomster. Men även i Afghanistan är de negativa konsekvenserna tydliga: skuldbördan till opiumhandlare är ett av de viktigaste skälen till att bönder tvingas fortsätta att plantera opium.⁸⁹

De positiva effekterna är också mycket kortvariga, eftersom narkotika-produktion och annan organiserad brottslighet har en tydligt negativ inverkan på ekonomin på längre sikt. I narkotikans producentländer, t.ex. Afghanistan och Colombia, leder den ökade odlingen av opium och koka, som berör hundratusentals hektar, till att livsmedelsproduktionen

---

⁸⁸ Vladimir Socor, "East Versus West in Lithuania", *Eurasia Daily Monitor*, 24 June 2004.

⁸⁹ Barnett Rubin, *Road to Ruin: Afghanistan's Booming Opium Industry*, Washington/New York: Center for American Progress and NYU Center for International Cooperation, October 2004, s. 4.

har minskat. Med andra ord blir människor beroende av import av livsmedel från andra provinser och ofta från andra länder för sin överlevnad. Samtidigt fluktuerar narkotikaproduktion och narkotikapriser i världen mycket kraftigt, vilket innebär en stor risk för att inkomsterna plötsligt minskar – ett beroendeförhållande skapas med andra ord till narkotikaindustrin. I Burma beräknas narkotikaexporten vara större än all annan export sammantagen.⁹⁰ Även Jamaica tros ha större inkomster av narkotika än alla andra exportvaror, och av Bolivias BNP utgjordes över 15 % av koka under 1990-talet.⁹¹

Förutom detta leder betydande narkotikamissbruk i både produktionsstater, transitländer och destinationsmarknader till att produktionen minskar och kostnaden för hälsovård ökar, vilket belastar statens utgifter på ett betydande sätt. Korruption som drivs av organiserad brottslighet urholkar statens funktion och finanser, vilket kan begränsa statens möjligheter att förverkliga sin ekonomiska politik. I värsta fall kan brottslighet och korruption göra stater beroende av ekonomiskt bistånd utifrån och förhindra investeringar och ekonomisk utveckling. Liksom i den politiska sektorn är de ekonomiska konsekvenserna av den organiserade brottsligheten förödande för statens interna legitimitet och förmåga att fungera. Brottslig kontroll över ekonomin öppnar också möjligheter för politisk kontroll genom ”state capture”. Ett exempel på detta är Ryssland under 1996, då president Jeltsin sökte stöd hos de s.k. oligarkerna.

Den organiserade brottslighetens finansiella verksamhet utgör ytterligare ett ekonomiskt hot. Penningtvätt i synnerhet utgör ett väsentligt hot mot finansiella systems funktion, och skadar ekonomin i allmänhet, särskilt vid skandaler som den som drabbade BCCI (Bank of Credit and Commerce International).⁹² Det största hotet är att kriminaliseringen av finansiella institutioner slutligen leder till deras kollaps, med betydande konsekvenser för näringsliv och ekonomi. Senator John F. Kerry, som drev det arbete i den amerikanska kongressen som avslöjade den omfat-

---

⁹⁰ Peter Chalk, ”Southeast Asia and the Golden Triangle’s Heroin Trade: Threats and Response”, *Studies in Conflict & Terrorism* 23, 2000, s. 92; Bertil Lintner, ”Narcopolitics in Burma”, *Current History*, 1996, s. 605.

⁹¹ Griffith, ”From Cold War Geopolitics to post-Cold War Geonarcotics”, s. 27.

⁹² James Ring Adams and Douglas Frantz, *A Full Service Bank: How BCCI Stole Millions Around the World*, New York: Simon and Schuster, 1992; Peter Truell and Larry Gurwin, *False Profits: The Inside Story of BCCI, the World’s Most Corrupt Financial Empire*, Houghton Mifflin, 1992. Jon Henley, ”City ‘Haven’ for Terrorist Money Laundering”, *Guardian*, 10 October 2001.

tande kriminella verksamhet som pågick på BCCI:s Londonkontor, uppskattade 2001 den globala volymen av pengar som tvättas årligen till ca 2–5 % av den globala bruttoprodukten, eller mellan 500 och 1 500 miljarder dollar.⁹³ Trots försök att angripa penningtvätt efter 11 september 2001 är världens finansiella system fortfarande mycket sårbara. Australiska myndigheter upptäckte nyligen att minst 3 miljarder dollar årligen tvättas där – trots landets strikta finansiella regelverk.⁹⁴ I Kanada beräknas penningtvätt enbart kopplad till narkotikahandling till mellan 5 och 14 miljarder dollar.⁹⁵ Penningtvätten och finansiella strömningars riktning gör det också tydligt att inkomsterna från narkotikasmuggling och annan organiserad brottslighet i produktions- och transitländer inte enbart investeras lokalt. Tvärtom antas att den största mängden investeras i säkra marknader som Australien, EU och USA, och i viss mån också gulfstaterna. Kapitalflykt är ett problem för stater inblandade i den illegala handeln med droger. Kraftigt destabiliserade stater som Tadjikistan och Afghanistan har få objekt att investera i och därför förs pengarna utomlands till konsumtionsländerna, där de investeras. Trots en kraftig kriminalisering av transit- och produktionsstaterna lämnas mycket lite pengar kvar och bönder och smugglare på lägre nivå får endast en bråkdel av vinsten. Därtill försvåras byggandet av fungerande infrastruktur, sjukvård, skolor etc., och därmed utvecklingsprocessen som helhet.

Narkotika och organiserad brottslighet medför visserligen kortsiktiga vinster för producentländer, men deras nationella, regionala och globala ekonomiska konsekvenser på längre sikt gör dem till ett hot mot samhällets ekonomiska säkerhet. I många länder längs smuglingsvägarna har den organiserade brottslighetens inverkan på ekonomier blivit en viktig faktor som hindrar den ekonomiska utvecklingen.

Miljösäkerhet och organiserad brottslighet

Den organiserade brottsligheten och i synnerhet narkotikahandlingen har även svåra konsekvenser för miljösäkerheten, särskilt i producentländer som ofta också är utvecklingsländer. Narkotikahandlingens miljökonsekvenser är väl belagda, både när det gäller odlingen och raffine-

---

⁹³ John F. Kerry, "Rooting Out Blood Money", *Blueprint Magazine*, 15 November 2001; Griffith, "From Cold War Geopolitics to post-Cold War Geonarcotics", s. 4.

⁹⁴ Chalk, "Southeast Asia and the Golden Triangle's Heroin Trade", s. 95.

⁹⁵ Samuel D. Porteous, *Organized Crime Impact Study Highlights*, Ottawa: Public Works and Government Services of Canada, 1998, s. 18.

ringen av narkotika.⁹⁶ Skogsavverkning, erosion och förstörelse av vattenresurser är några av narkotikaodlingens värsta konsekvenser för miljön. I Thailands norra provinser beräknas 300 000 hektar skog ha skövplats på 1980-talet, då opiumodlingarnas område förändrades från år till år.⁹⁷ I Peru uppskattas 10 % av skogen i dess Amazonas-områden ha skövplats för kokaproduktion.⁹⁸

I raffineringen av råvaror till färdiga narkotikaprodukter använder man giftiga kemikalier, vilka av förklarliga orsaker inte tas omhand på ett korrekt sätt utan släpps ut i naturen.⁹⁹ För att exemplifiera konsekvenserna är fallet Peru mycket illustrerande. Kokainindustrin i den övre Huallaga-dalen genererade endast under 1986 57 miljoner liter fotogen, 32 miljoner liter svavelsyra, 32 ton karbid, 6,4 miljoner liter aceton och lika många liter toluen.¹⁰⁰ Detta exempel råkar ha varit föremål för forskning; trots att specifika siffror saknas är det uppenbart att samma processer pågår i en ännu högre skala i Colombia, givet den större kokaproduktionen där. De flesta av de ovannämnda kemikalierna löses i vatten, vilket gör att de sprids lättare och ibland når grundvattnet. I opiumproducerande länder är användningen av gödnings- och bekämpningsmedel ett stort problem – opiumplantor är mycket känsliga för insektsattacker och olika bakterier. Dessa medel påverkar markens användbarhet negativt på längre sikt. Även de mängder acetylanhydrin som krävs för herointillverkning i Afghanistan och Burma har negativa konsekvenser för miljön.¹⁰¹ Likaså är restprodukterna efter tillverkningen av syntetiska droger, som äger rum i länder mycket närmare Sverige, förknippade med miljöhot.

---

⁹⁶ Griffith, "From Cold War Geopolitics to post-Cold War Geonarcotics", s. 29.

⁹⁷ La-Ongsri, "Narcotics Abuse Control and the Environment in Northern Thailand" *Bulletin on Narcotics* 44 No. 2, 1992, s. 33.

⁹⁸ Griffith, "From Cold War Geopolitics to post-Cold War Geonarcotics", s. 30–31; United States Congress, Committee on Governmental Affairs, *Cocaine Production and the Environment: Policy, Impact, and Options*, August 1990, s. 143–145.

⁹⁹ Alexander Carius, Moira Feil, and Dennis Tänzler, *Addressing Environmental Risks in Central Asia*, New York: UNDP, 2003.

¹⁰⁰ "Region: Controversy over Herbicides and Coca", *Andean Newsletter*, no 21, 1988, s. 7, citerad i Cynthia McClintock, "The War on Drugs: The Peruvian Case" *Journal of Interamerican Studies and World Affairs*, vol. 30 no. 2/3, 1988, s. 134–5.

¹⁰¹ Zalmay Khalilzad, "The Triumph of Freedom in Afghanistan", Remarks at the Central Asia-Caucasus Institute, Johns Hopkins University-SAIS, 27 October 2004. (<http://www.silkroadstudies.org/CACI/khalilzad.htm>)

Förutom narkotika är smugglingen av radioaktiva ämnen och kärnkomponenter förknippade med den största miljöfaran. Den omfattande smugglingen av radioaktiva komponenter som pågår i forna sovjetrepubliker har uppenbara miljökonsekvenser, som dock aldrig har studerats i detalj. Miljösäkerheten är inte det område inom säkerhetsstudier som den organiserade brottsligheten påverkar mest, men det är likväl viktigt att notera brottslighetens effekter även på detta område.

Samhällelig säkerhet: missbruk, sjukdomar, och statens fysiska bas

Slutligen har organiserad brottslighet konsekvenser för samhälllig säkerhet. I synnerhet narkotikahandlingen har stora konsekvenser i produktions- och transitländer. Narkotikamissbruk sprids, liksom därtill kopplade epidemier som hiv och hepatit C. FN har noterat att narkotikamissbruket sprids snabbare i transitländerna än på de traditionella konsumtionsmarknaderna i Europa. Centralasien och Ryssland står inför svåra problem med de missbruk och sjukdomar som följer med narkotikahandeln. FN har varnat för en demografisk katastrof i Ryssland och Centralasien som ett resultat av den organiserade droghandeln.¹⁰² Att ekonomier förvrängs, människors rättssäkerhet skadas av korrupcion, vapen sprids och våldsbrott ökar som ett resultat av den organiserade brottsligheten, har FN och nationella myndigheter konstaterat sedan länge.

Narkotikamissbruk och relaterade epidemier utgör inte ett hot mot samhällets överlevnad eller funktionalitet förrän de har nått proportioner som gör att de hotar att förändra samhällets struktur. Det är därför svårt att sätta en konkret gräns för när dessa fenomen utgör samhällliga säkerhetshot – dock kan man identifiera på vilket sätt detta kan ske. Först och främst hotar narkotikamissbruk samhälllig säkerhet om missbruksnivåer hotar befolkningens storlek och hälsa genom att ett stort antal människor slås ut från arbetslivet och inte bidrar till den ekonomiska produktionen. För det andra påverkas den samhällliga säkerheten om stora delar av statens resurser måste användas för narkotikabekämpning, behandling av missbrukare och relaterade epidemier, som fallet är i t.ex. Iran och Ryssland idag. För det tredje hotas den samhällliga säkerheten om

---

¹⁰² Burt Herman, "UN: Steady Flow of Afghan Opium through Central Asia Leads to Rising Drug Addiction, AIDS Infections", *Associated Press*, 28 February 2003.

narkotikarelaterad brottslighet gör samhället som helhet betydligt mer osäkert genom ökade våldsbrott.

De flesta västliga stater har missbruksnivåer som ligger långt under en procent av befolkningen. Här är narkotikamissbruk inte ett direkt hot mot samhällelig säkerhet, trots de stora summor som stater spenderar på narkotikabekämpning och behandling av missbrukare; och trots att en stor del av vardagsvåldet begås av missbrukare. Industrialiserade samhällen kan ta denna kostnad i dess nuvarande omfattning utan att samhällets funktionalitet påverkas nämnvärt. Vissa urbana områden i flera västliga länder, främst USA, har gjorts osäkra för medborgare till stor del på grund av narkotikamissbruk, men problemet hålls på en hanterbar nivå. Så är tyvärr inte fallet i många stater med mindre finansiella och organisatoriska resurser. I länder som har drabbats värst av heroinmissbruk, såsom Iran, Pakistan och Ryssland, kan den samhälleliga säkerheten sägas vara hotad.

I Pakistan är ca 2 procent av den vuxna manliga befolkningen narkotikamissbrukare, och då främst heroinmissbrukare.¹⁰³ Iranska myndigheter beräknar att två miljoner svåra missbrukare finns i Iran (ca 3 % av befolkningen) varav 1,2 miljoner anses problematiska på så sätt att deras missbruk har gjort dem oförmögna att arbeta eller att de har blivit kriminella.¹⁰⁴ I Kina var en miljon missbrukare registrerade i juni 2003, vilket var en ökning med 11 procent sedan 2001.¹⁰⁵ Detta är toppen på ett isberg som hotar den sociala strukturen i speciellt södra och västra Kina. I Ryssland är problemen av nyare natur, men inte mindre svåra. Sedan mitten av 1990-talet har missbruket ökat till en sådan nivå att president Vladimir Putin kallade det en ”nationell kris av skrämmande proportioner”.¹⁰⁶ Ryssland hade 2003 strax över en halv miljon registrerade missbrukare, men mörkertalet är stort, då de flesta missbrukare inte har kunnat registreras. Uppskattningarna pendlar mellan tre och fem miljo-

---

¹⁰³ UNODCCP, Drug Abuse in Pakistan: Results from the Year 2000 National Assessment Study, New York 2002.

¹⁰⁴ UNODC Tehran office, ”The Narcotic Issue in the I.R. of Iran”, draft paper, December 2003; Författarnas överläggningar med mr Anonio Mazzitelli, UNODC-representant, Teheran, december 2003; mr Narimani, iranska statens Drug Control Headquarters, Teheran, december 2003.

¹⁰⁵ Bureau for International Narcotics and Law Enforcement Affairs, ”China”, *International Narcotics Control Strategy Report*, Washington: Department of State, March 2004; *Xinhua News Agency*, ”China Has 1.05 million Illegal Drugs Users”, 9 februari 2004.

¹⁰⁶ *Rossijskaja Gazeta*, 12 maj 2004

ner missbrukare.¹⁰⁷ Missbruket förändras i Ryssland liksom i Pakistan och Iran till en ökad tendens att missbruka heroin genom injicering, och dessutom går det ner i åldrarna. Enligt ryska utbildningsdepartementets studie hade 24 procent av 15–17-åringarna och 11 procent av 12–14-åringarna någon gång använt narkotika; siffrorna var något högre för flickor än för pojkar.¹⁰⁸ En rysk undersökning visar att den genomsnittliga åldern när ungdomar först prövar narkotika år 1991 var 17, medan den 2001 hade sjunkit till 11 år.¹⁰⁹ I Kina är 71 procent av missbrukarna heroinmissbrukare.¹¹⁰ Lokalt, som i Guanxi och Guangdong, använder 99 procent respektive 77 procent av missbrukarna heroin.¹¹¹ Medan det totala antalet är relativt litet i jämförelse med befolkningen har det ökat markant under senare år, och specifikt i gränsprovinser mot Burma och Centralasien, vilket uppvisar vilka gränsöverskridande samhälleliga hot som organiserad brottslighet utgör. Därtill är fortfarande, som i Ryssland, den stora majoriteten missbrukare ännu inte registrerade.

Korrelationen mellan droger och den individuella säkerheten genom spridningen av sjukdomar är en viktig faktor, då den ökade injiceringen av heroin också gör missbrukare mer benägna att smittas av hiv, hepatit C och andra sexuellt överförbara sjukdomar. I de flesta transitländer för heroin är dessa sjukdomar direkt kopplade till droger. Statistik från FN och hälsorelaterade organisationer visar på en direkt korrelation mellan transitrutterna och höga nivåer av hiv och aids och andra sexuellt överförbara sjukdomar. I Ryssland är i snitt 80 procent av de hivsmittade injicerande narkomaner – dock varierar denna siffra över Rysslands regioner mellan 55 procent och över 90 procent. Siffran går gradvis ner, i och med att epidemierna sprider sig till den övriga befolkningen.¹¹² Totalt

---

¹⁰⁷ "The Economic Consequences of HIV in Russia", Report for the World Bank Group, 15 May 2002.

¹⁰⁸ Council on Foreign and Defense Policy, "Drug Addiction in Russia: A Threat to the Nation", *Russian Politics and Law*, vol. 39 no. 5, September–October 2001; John Kramer, "Drug Abuse in Russia: Emerging Pandemic or Overhyped Diversion?", *Problems of Post-Communism*, November–December 2003, s. 12–27.

¹⁰⁹ A.L. Arefev, "A Generation That Russia is Losing", *Russian Education and Society*, vol. 45 no. 11, November 2003, s. 27.

¹¹⁰ 中国政府白皮书 (White Papers of the Chinese Government), 中国的禁毒 (Narcotics Control in China), Beijing 2003, s. 146.

¹¹¹ The Ministry of Public Security, *Local Features of Drug Use*, Beijing 2004.

¹¹² U.S.-Russia Working Group Against HIV/AIDS, *On the Frontline of an Epidemic: The Need for Urgency in Russia's Fight Against Aids*, New York: Transatlantic Partners Against Aids, 2003, s. 4.

uppskattas 1,5 miljoner människor i Ryssland vara smittade av hiv.¹¹³ (Rysslands drogproblem diskuteras i större detalj nedan.) I Centralasien är i snitt 88 procent av de hivsmittade missbrukare, i Thailand 80 procent, i Burma 74 procent och i Kina 72 procent.¹¹⁴ Estland är ett av de länder som drabbats värst av hivpidemin. Landet rapporterar den svåraste hivpidemin i Europa; den exploderade 2000 och fortsätter att växa.¹¹⁵ Antalet människor smittade av sexuellt överförbara sjukdomar har ökat kraftigt då användarna av heroin och andra intravenösa droger i huvudsak är i en sexuellt aktiv ålder. Som exempel kan nämnas att i Kina är 79 procent av alla missbrukare under 35 år och i Iran är 65 procent antingen gifta eller nyligen skilda vilket har ökat risken för smittspridning till icke-missbrukare.¹¹⁶

I dessa länder har de mänskliga, materiella och ekonomiska konsekvenserna av narkotikamissbruk nått sådana proportioner att de utgör ett hot mot samhällets funktionalitet. Detta förvärras av statens begränsade resurser och de redan svåra levnadsförhållandena. Staterna är helt enkelt inte utrustade att hantera problemet, vilket därför tillåts växa i styrka. Kirgizistan hade till exempel inte förrän i slutet på 1990-talet teknologi för att göra hivtester. Ryssland spenderar t.ex. endast 4 miljoner dollar på att bekämpa hiv, vilket är mindre än en procent av vad Storbritannien spenderar, därtill med en mycket mer begränsad epidemi.¹¹⁷

Kriminalitet och svaga stater: en ond cirkel

Den organiserade brottslighetens största landvinningar har varit i forna kommunistiska stater och utvecklingsländer, särskilt de som är belägna längs viktiga smuggelrutter. Centralt är det faktum att den organiserade

---

¹¹³ "Russia's AIDS Rate Highest in the World", *rbcnews.com*, 19 September 2003; John Tedstrom, "Russia Must Tackle Aids without Delay", *Financial Times*, 17 September 2003.

¹¹⁴ United Nations Office on Narcotics and Crime, 2003, s. 119-123; Lintner, "The Narcotics Trade in Southeast Asia", *Jane's Intelligence Review Special Report*, No. 5 London, 1995, s. 12-13; Chalk, 2000, s. 94; 中国政府白皮书 (White Papers of the Chinese Government), 2003, s. 146.

¹¹⁵ UNODC, *Drugs and Crime Trends in Europe and Beyond*, Wien, April 2004; Lizette Alvarez, "H.I.V. Surge Catches Tradition-Bound Estonia Off Guard", *New York Times*, 15 February 2004, s. 10.

¹¹⁶ 中国政府白皮书 (White Papers of the Chinese Government), 2003, s. 146; Dr. Mohraz, Infectious Disease Specialist of Tehran University Medical Sciences, http://www.unodc.org/unodc/newsletter_2003-11-30_1_page005.html#1

¹¹⁷ "HIV spreading fastest in former Soviet States", *Rosbalt*, 18 September 2003.

brottsligheten inte är begränsad geografiskt eller ekonomiskt: den är till sin natur och i allt högre grad transnationell, vilket noterats ovan. Dess gränsöverskridande karaktär förstärks snarare än begränsas av skillnader i levnadsstandard och inkomster mellan länder och mellan kontinenter. I själva verket länkar den organiserade brottsligheten samman rika och fattiga länder. Rutterna för narkotikasmuggling går från fattigare länder i syd och öst mot rikare länder i norr och väst, och detsamma kan sägas om människosmuggling och människohandel. Smugglingen av lätta vapen går snarare i motsatt riktning och rör sig mot fattigare och konfliktfyllda områden, och sker ofta i direkt växelverkan med smugglingen av narkotika och människor. Även smugglingen av nukleärt material går i motsatt riktning, främst från öst till söder, särskilt Mellanöstern.

Trots att den gränsöverskridande brottsligheten är global kan vissa nav urskiljas. På det västra halvklotet har Centralamerika och norra Sydamerika sedan länge varit ett centrum; i Sydostasien är den gyllene triangeln (Burma, Thailand, Laos och Södra Kina) fortfarande ett nav för kriminaliteten. Närmare Europa har forna Sovjetunionen och Sydvästasien (Afghanistan, Pakistan och Iran) utvecklats till ett alltmer kriminaliserat område, därtill geografiskt mycket större än de andra två. Gemensamt för samtliga tre områden är att de kriminella nätverken har utnyttjat den politiska instabilitet och ekonomiska kollaps som har följt strukturella samhällsförändringar, inbördeskrig och underutveckling. Sverige gränsar till detta kriminaliserade område genom de baltiska staterna. Dessa är visserligen de mest stabila och utvecklade i den zon drabbad av organiserad brottslighet som sträcker sig från Afghanistan till Östersjön; dock är det viktigt att notera att den organiserade brottsligheten inom forna Sovjetunionen fortfarande är integrerad, och att de stora skillnaderna i politisk och ekonomisk utveckling mellan områdets regioner inte har lett till att de kriminella banden mellan dem har brutits.

Organiserad brottslighet i det nya Europa

Den brottslighet som dramatiskt ökade efter Sovjetunionens kollaps omnämns ofta som den ryska maffian. Detta är missvisande av flera skäl: det underskattar först och främst fenomenets förankring i sovjettidens gråskala som omfattade ständigt förekommande korruption, missbruk av statliga resurser och kriminalitet. Dessutom hänvisar begreppet till ett ryskt fenomen medan det i själva verket inkluderar samtliga forna sovjetrepubliker. Slutligen leder den tankarna till en fast organisationsstruktur, som till exempel liknar den sicilianska maffian, trots att brottslighetens struktur, aktiviteter och relation till staten har varit i konstant förändring i de forna sovjetrepublikerna. En bättre term är ”rysktalande organiserade brottsliga grupper”, då det som förenar dessa grupper är det gemensamma kommunikationsspråket, trots att gruppernas ursprung är varierande. I följande avsnitt ger vi en kort introduktion till den organiserade brottsligheten i de forna sovjetrepublikerna. Vi kommer att fokusera dels på brottslighetens utveckling och struktur, dels på brottslighetens olika typer. Stort utrymme kommer att ges åt narkotikaproblemet i Afghanistan och dess smuglingsvägar mot Europa, eftersom detta problem utan tvekan är det mest allvarliga brottslighetsproblemet för området och därtill det mest oroande för Västeuropa. Efter denna introduktion kommer vi att summera säkerhetskONSEKVENSERNA för de forna sovjetrepublikerna, varefter vi diskuterar implikationerna för Sverige och EU.

Bakgrund till organiserad brottslighet i forna Sovjetunionen

Den rysktalande organiserade brottsligheten kännetecknas av flera faktorer. Den är sprungen ur en stark kriminell tradition från sovjettiden. Åren 1991–95 kännetecknades den av en öppen och kaotisk period. Mellan ca 1996 och 1999 skedde sedan en viss konsolidering och förankring i den ryska staten och andra forna sovjetrepubliker, vilket skedde parallellt med

en begynnande legalisering av kapitalet. Sedan 1999 har dess relation till staten tonats ner; den har blivit mer diskret, och i högre grad försökt placera kapital utomlands, särskilt i väst.

Den organiserade brottsligheten var liksom korruptionen ständigt förekommande i Sovjetunionen.¹¹⁸ En kriminell elit bildades i de sovjetiska arbetslägren redan på 1920- och 1930-talen, bland annat då 1921 års strafflag identifierade politiska motståndare och inte kriminella som det största hotet mot staten.¹¹⁹ Att vara kriminell hade därför mindre konsekvenser än att vara politiskt oliktankande, vilket ökade de kriminella gruppernas ställning. I själva verket bildades informella kriminella grupperingar som blev kända under namnet *vory v zakone*, fritt översatt ”tjuvar i lagen”. Mycket starkt kodifierade regler för dessa gruppers aktivitet skapades, vilka dock inte har överlevt Sovjetunionens kollaps, trots att ordet för dessa kriminella ledare lever kvar. Det bör också noteras att detta ursprung är en viktig förklaring till den starka våldsbenägenhet som kan observeras inom postsovjetisk organiserad brottslighet. Erfarenheterna från de mest brutala delarna av det sovjetiska systemet, alltså arbetslägren, gjorde att subkulturen kring *vory v zakone* dominerades av en hårdhet, stryktålighet och benägenhet att använda våld som inte kan jämföras med den brottslighet som man i Skandinavien och Västeuropa varit van vid.

De kriminella grupperingarna fick ett symbiotiskt förhållande till delar av den kommunistiska eliten. Den senare hade makten, men partiets politik satte länge gränser för politikernas möjligheter till personlig ekonomisk framgång. De kriminella grupperna delade därför med sig av sitt ökande välstånd i utbyte mot beskydd. En stor undre värld skapades på detta sätt, som kunde agera med ett visst statligt beskydd: staten behövde de kriminella och de kriminella behövde statens skydd.¹²⁰ Det är därför viktigt att notera att det som omedelbart efter systemskiftet 1991–92 utvecklades till en konkurrens om vem som kontrollerade resurserna, bottnade i en avsaknad av tydliga definitioner av legalitet och illegalitet.

---

¹¹⁸ Vladimir N. Brovkin, ”Corruption in 20th Century Russia”, *Crime, Law and Social Change*, vol. 40, 2003, s. 195–230.

¹¹⁹ Boris Mikhailichenko, ”Mezh dvuh Yaponchikov”, *Moskovskiy Novosti*, no. 28, 2004.

¹²⁰ Se exempelvis översikt i Gennadii F. Khokhriakov, ”Organizovannia Prestupnost’ v Rossii: 60-e-pervaia polvina 90-kh godov”, *Obshchestvennye nauki i sovremennost’*, no. 6, 2000, s. 62–74. Tillgänglig i engelsk översättning som ”Organized Crime in Russia from the 1960s Through the First Half of the 1990s”, *Sociological Research*, vol. 41 no. 5, September–October 2002, s. 5–29. Se även Virginie Colloudon, *La Mafia en Union Soviétique*, Paris: JC Lattès, 1990.

I själva verket var kapitalismen som sådan olaglig under Sovjettiden men blev plötsligt inte bara laglig utan också normgivande efter systemskiftet. Affärsverksamhet som blev laglig 1991–92 hade varit definierad som brottslig tidigare; efter 1992 legaliserades en del av den verksamhet som på den kommunistiska tiden skedde i det fördolda, medan en del av den fortfarande betecknades som olaglig. Gränsen för det lagliga och olagliga flyttades alltså, men förståelsen och respekten för denna gräns saknades i stora delar av samhället. Som en rapport från det amerikanska justitiedepartementet noterar:

Organized crime in the Soviet era consisted of illegal enterprises with both legal and black-market connections that were based on the misuse of state property and funds. It is most important to recognize that the blurring of the distinction between the licit and the illicit is also a trademark of post-Soviet organized crime that shows its ancestry with the old Soviet state and its command-economy system. This, in turn, has direct political implications. The historical symbiosis with the state makes Russian organized crime virtually an inalienable part of the state. As this has continued into the present, some would say it has become an engine of the state that works at all levels of the Russian government.¹²¹

Förändringar över tid

Sovjetunionens kollaps gjorde att den undre världen och dess entreprenörer kom fram i ljuset. Det ska noteras att den undre världen åtnjöt stor prestige i det sovjetiska samhället, därför att den öppet ignorerade den politiska regimen och repressionen och kom undan med det. Särskilt bland etniska minoritetsgrupper var den undre världen en förebild, då den förknippades med välstånd, ståndaktighet mot repressionen och det ryska styret samt ett visst machoideal. Detta var särskilt utpräglat i den rebelliska Kaukasus-regionen, vilket delvis förklarar att etniskt baserade kriminella sammanslutningar med tjetjenskt, azeriskt, armeniskt eller georgiskt ursprung bildades i Moskva och andra ryska städer. Gorbatsjovs försök att reformera ekonomin och införa viss privatisering utnyttjades av kriminella grupperingar, vars fördel låg i att de i någon mening var de enda entreprenörer som fanns i unionen, och att de hade ett marknads-ekonomiskt tänkande. Detta gjorde även att de var väl placerade att

---

¹²¹ James O. Finckenauer and Yuri A. Voronin, *The Threat of Russian Organized Crime*, Washington: National Institute of Justice, 2001, s. 5.

utnyttja de omfattande privatiseringsprocesser som ägde rum i början av 1990-talet. Perioden 1992–1996 kännetecknades av en omstrukturering av den undre världen: mindre kriminella grupper omformades och absorberades av starkare grupper. Samtidigt ledde minskningen av KGB:s och övriga säkerhetstjänsters stab till att över 100 000 tjänstemän fick gå – tjänstemän vars kontakter och expertis stod högt i kurs hos kriminella nätverk.¹²² Sedan mitten på 1990-talet har mycket av energin fokuserats på att legalisera de tillgångar som kriminella grupper tillförskaffade sig under de kaotiska åren i början av 1990-talet. Mest lyckosamma var de stora oligarker som kom att utgöra president Jeltsins maktbas i Ryssland. Men även mindre aktörer stöpte om sin verksamhet till legala affärer och sökte legitimera sitt politiska och ekonomiska inflytande. President Jeltsin talade själv om Ryssland som en kriminell supermakt, och indikationerna på att kriminellt belastade oligarker hade ett mycket stort inflytande på den politiska processen blev uppenbara vid mitten av 1990-talet. Dåvarande ordföranden i det amerikanska representanhusets internationella utskott kallade Ryssland för ”virtually a full-fledged kleptocracy”. Moskvas borgmästare Yuriy Luzhkov uttryckte sina farhågor för en ”gränslös kriminalisering av ekonomin och själva regeringen”.¹²³ Samtidigt hävdade det ryska inrikesministeriet att 40 % av näringslivet, 60 % av de statliga företagen och mellan 50 och 85 % av bankerna kontrollerades av den organiserade brottsligheten. En ledande amerikansk utredning uppgav 1997 att 200 större rysktalande kriminella nätverk opererade i 50 länder.¹²⁴ Dessa siffror ska dock tas med stor försiktighet, då metodologin bakom dem är oklar, och definitionerna av begrepp som kontroll kan tolkas på olika sätt.

Den organiserade brottsligheten inkluderade i början av 1990-talet beskyddarverksamhet, diverse smuggling, kidnappningar, kontraktsmord, prostitution och rån. Kriminaliteten var relativt öppen och synlig. När Otari Kvantrishvili, en före detta brottare och en av de största kriminella figurerna i Ryssland mördades 1994, direktsändes hans begravning i rysk teve. I begravningen deltog kända och högt uppsatta politiker, och president Jeltsin skickade kondoleanser. Musiken som spelades till begrav-

---

¹²² Bernd Knabe, ”Die System-Mafia als Faktor der sowjetisch-russischen Transformation”, Teil I u. II, in: Berichte des Bundesinstituts für ostwissenschaftliche und internationale Studien, Köln, No. 47 & 48, 1998.

¹²³ Center for Strategic and International Studies, *Russian Organized Crime*, CSIS Task Force Report, 1997, s. 2.

¹²⁴ Ibid.

ningen var filmmusiken från Gudfadern.¹²⁵ Detta exempel visar på en öppen social acceptans och till och med glorifiering av den organiserade brottsligheten. Sedan dess har kriminaliteten blivit mer organiserad, mindre synlig, men därmed inte mindre farlig: att kriminellt kapital legaliseras har inte betytt att man har tagit avstånd från den fortfarande högst lukrativa kriminella verksamheten. Den senare sker dock mer i skymundan, medan kriminella auktoriteter (vars namn bisarrt nog finns på listor tillgängliga på internet) agerar legala affärsmän. Många uppgifter om antalet och storleken på de kriminella grupperna cirkulerar, men deras dynamiska natur gör sådana uppgifter svåränvändbara. Mark Galeotti talar t.ex. om 12–15 större nätverk.¹²⁶ Andra uppgifter talar om över tusen kriminella ledare eller s.k. gudfäder.¹²⁷

Det bör noteras att en uppdelning av den brottsliga verksamheten har skett i forna sovjetrepubliker. Under det tidiga 1990-talet koncentrerades kriminaliteten till att erövra tidigare statliga tillgångar och utöva inflytande på ett ofta våldsamt sätt över den begynnande marknadsekonomin – som då totalt saknade statlig reglering eller polisiärt skydd; ett skäl till att företagare tvingades söka skydd hos organiserad brottslighet, då staten inte erbjöd skydd.¹²⁸ Sedan dess har marknadsekonomin i många stater, främst de baltiska men även i Ryssland, utvecklats medan statliga institutioner (om än bristfälliga och korrupta) har skapat en grundläggande ordning för näringslivet. Brottsligheten har påverkats av detta, och har delats upp i flera distinkta typer. En mer småskalig och mindre avancerad form av brottslighet utvecklades i marginaliserade samhällsgrupper som förfördelades vid uppdelningen av statliga tillgångar, och som inte har lyckats anpassa sig till marknadsekonomin. Dessa grupper är inblandade i rån, stöld och dylikt; de är ofta organiserade i ligor men är inte nödvändigtvis delar av större kriminella nätverk – i själva verket är dessa kopplingar inte väl kända. Detta fenomen har konstaterats specifikt i fallet

---

¹²⁵ Mark Galeotti, "The Mafiya and the New Russia", *Australian Journal of Politics and History*, vol. 44 no. 3, 1998, s. 415–429; J. Michael Wallner and Victor J. Yasmann, "Russia's Great Criminal Revolution", *Journal of Contemporary Criminal Justice*, vol. 11 no. 4, 1995.

¹²⁶ (Direktör för Organized Russian & Eurasian Crime Research Unit, Keele University). Mark Galeotti, "Organized Crime and Russian Security Forces", *Conflict, Security & Development Group Bulletin*, no. 12, August–September 2001.

¹²⁷ Viktor Tkachev, "Banditskaya parallel vlasti. V Rossii naschitali tysyachu 'vorov v zakone'", *Novye Izvestiya*, 17 December 2003.

¹²⁸ Phil Williams and John Picarelli, *Organized Crime in Ukraine: Challenge and Response*, Rockville, MD: National Institute of Justice, 2002.

Litauen, men har ägt rum även i andra delar av regionen.¹²⁹ Denna typ av grupper arbetar även transnationellt, särskilt sedan visumtvånget för vissa östeuropeiska länder till Västeuropa togs bort 1998.¹³⁰ Trots att denna typ av brottslighet använder våld i hög grad är den inte i särskilt väl organiserad. Dess konsekvenser för samhällen är därför begränsad: den utövar knappast någon infiltration av staten eller har något samröre med terroristgrupper.

Vid sidan av denna mindre organiserade brottslighet finns så den grova organiserade brottsligheten, som har utvecklats både i forna sovjetrepubliker samt i Sydvästasien och på Balkan. Denna form av brottslighet är organiserad, omsätter mycket stora pengar, och utgör ett hot mot samhälle och stat av en helt annan karaktär än den mindre brottsligheten. Denna grova organiserade brottslighet drivs av narkotikahandlingen, dels den allt mer omfattande heroinindustrin med rötter i Afghanistan, dels den ökande handeln med syntetiska droger med ursprung i Polen och Baltikum, men även Holland och Belgien.

Aktörer

Aktörerna i den organiserade brottsligheten kan delas upp i flera grupper: kriminella sammanslutningar, statliga aktörer och andra politiskt orienterade grupper. Dessa grupper finns representerade i samtliga forna sovjetrepubliker och många östeuropeiska stater. Bland kriminella sammanslutningar finns minst tre grupper, som presenteras nedan.

Den första och mest traditionella är kriminella sammanslutningar som bottnar i de ovan nämnda *vory v zakone*. De dominerade det tidiga 1990-talet, men har tappat mycket av den starkt reglerade karaktär som kännetecknade dem under Sovjetunionen. De mest kända grupperingarna inkluderar *Solntsevszkaya*, som i Moskva, S:t Petersburg och i andra städer kontrollerar narkotikahandel, nöjesindustri, hotell m.m.¹³¹ *Malyshevskaya*

---

¹²⁹ Arunas Juska, Peter Johnstone, and Richard Pozzuto, "The Changing Character of Criminality and Policing in post-Soviet Lithuania: From Fighting Organized Crime to Policing Marginal Populations?", *Crime, Law and Social Change*, vol. 41 no. 2, s. 161–177.

¹³⁰ Den grupp av nio litauer som under augusti 2004 begick flera hundra stölder i Sverige, och som fick stort utrymme i medierna under oktober 2004, tycks vara ett exempel på detta. "Ökad brottslighet med öppna gränser mot öst", *Dagens Nyheter*, 17 oktober 2004. Se dock även kritiken av DN:s reportage, t.ex. i följande ledare: "Håll hårt i badbyxorna", *Borås Tidning*, 19 oktober 2004.

¹³¹ "Podvin'sya bratok. Gruppировки, kotorye nas kontroliruyut", *Komsomol'skaya Pravda*, 11 juni 2001.

och *Tambovskaya* har fokuserat på S:t Petersburg, och den sistnämnda även på verksamhet i Estland och Finland.¹³² Mindre kriminella grupper med specifik expertis på ett geografiskt område eller en typ av smuggling eller annan kriminell verksamhet är mer och mer framträdande; dessa lokala grupperingar är inte bundna av de regler som gällde för *vory v zakone* utan är spontana sammanslutningar av kriminella entreprenörer som är löst kopplade till varandra genom informella nätverk. Slutligen finns även kriminella organisationer av transnationell karaktär, formade med en hierarkiskt strukturerad kärna och ett lösare nätverk av mindre grupperingar under sin kontroll. Inte sällan har dessa grupper sina högkvarter utanför forna Sovjetunionen; Semyon Mogilevichs kriminella nätverk med centrum i Budapest är ett exempel, medan *Solntsevskayas* ledare Sergei Mikhailov har haft Genève som bas.¹³³ Dessa har dock stor likhet med traditionella rysktalande organiserade brottsliga grupper, som har sökt legalisera svarta pengar genom att köpa upp legala tillgångar i både väst och på hemmaplan. Vad gäller grov smugglingsverksamhet som narkotikahandlingen och människosmugglingen är även grupper med ursprung utanför f.d. Sovjetunionen inblandade, liksom etniskt baserade kriminella sammanslutningar som arbetar i olika delar av forna Sovjetunionen, de flesta bestående av personer av kaukasiskt eller centralasiatiskt ursprung. Vissa av dessa har utvecklats till multinationella sammanslutningar vars kärna ofta består av grupper med ursprung i Turkiet (kurdiska eller turkiska grupper), f.d. Jugoslavien och Albanien.

Den andra kategorin är grupper inom statsmakten. Inom den statliga hierarkin utvecklades, särskilt efter Sovjetunionens kollaps, nätverk av korrupta tjänstemän som utnyttjar sin ställning för att driva olaglig affärsverksamhet för ekonomisk vinning. Inrikesministerier, säkerhetsstrukturer och militärmakter är de hårdast drabbade.¹³⁴ Dock går kopplingarna till kriminell verksamhet i vissa stater ända till regeringsnivå.

---

¹³² Svyatoslav Timchenko, "Krimina'lnyi pas'yans", *Nezavisimaya Gazeta*, 16 november 1999.

¹³³ Andrew Purvis, "Crime Busters", *Time Europe*, 8 May 2000; *Neue Zürcher Zeitung*, 30 november 1998; Elizabeth Olson, "Ruling in Money-Laundering Trial Erodes a Crackdown by the Swiss", *New York Times*, 29 October 2000.

¹³⁴ Roustam Kaliyev, "Russian Organized Crime: A Typology: How the Mafias were formed", *Eurasia Insight*, 31 January 2002. Även Mark Galeotti, "Organised Crime and Russian Security Forces: Mafiya, Militia and Military", *Journal of Conflict, Security and Development*, vol. 1 no. 2., 2001.

Dessa privata intressen inom statsmakten sträcker sig även till smuggling av förbjudna eller kontrollerade varor, inklusive narkotika, vapen och annan kriminell verksamhet, vilket vi kommer att beskriva nedan.

Den tredje kategorin är politiskt motiverade väpnade rörelser. Statsfientliga rörelser som Uzbekistans islamiska rörelse och tjetjenska motståndsgupper, utbrytarrepubliker som Transdnestrien i Moldavien, och Abchazien och Sydossetien i Georgien finansierar sina politiska dagordningar genom att bedriva organiserad brottslighet.

Ledande former av transnationell organiserad brottslighet

I Eurasien som helhet förblir narkotikasmugglingen den främsta formen av organiserad brottslighet och därtill den med störst konsekvenser för stat och samhälle. Den är dock långtifrån ensam: människosmuggling, vapensmuggling och penningtvätt är snabbt ökande former av brottslighet, där den senare dock ofta är kopplad till de tidigare tre.

Den eurasiska narkotikaindustrin

Under Sovjettiden fanns officiellt inget narkotikaproblem i kommunistiska länder. Sådant ägde bara rum i det dekadenta västerlandet. Dock började missbruk av olika narkotikapreparat öka på 1970-talet, och många ungdomar började experimentera med droger. Missbruket på Sovjettiden var begränsat till svaga, ofta hemtillverkade droger.¹³⁵ Staten hade fortfarande möjlighet att hindra organiserad produktion eller storskalig import av narkotika. Samtidigt hade grunden för ett större missbruk lagts när dessa preparat sedermera blev tillgängliga.

Två parallella processer ledde till den snabba försämringen av narkotikasituationen i de forna sovjetrepublikerna. För det första hade den sovjetiska invasionen av Afghanistan lett till att opiumproduktionen där gradvis ökade. Produktionen flyttade till Afghanistan bland annat därför att Turkiet och Iran hade förbjudit och förstört opiumodlingen. Gränslandet mellan Pakistan och Afghanistan blev därför ett nytt centrum för opiumproduktion, vilket ignorerades av de pakistanska och amerikanska

---

¹³⁵ Max Planck Institute for Foreign and International Criminal Law, *Illegal Drug Trade in Russia*, Freiburg 2000, s. 9–12.

myndigheterna då motståndsrörelsen mot sovjetmakten delvis finansierades genom narkotikasmugglingen. När sovjetarméerna väl lämnade ett sargat Afghanistan med förstörd infrastruktur, ett tiotal miljoner landminor, en och en halv miljon döda afghaner och över sex miljoner flyktingar utanför landet, fanns få möjligheter till ekonomisk överlevnad. De Mujaheddingrupper som hade stridit mot Sovjet misslyckades med att finna en kompromiss om maktindelning och stred i stället mot varandra om makten i Kabul fram till 1995–96, då talibanrörelsen tog över makten i stora delar av landet.¹³⁶ Opiumproduktionen exploderade nu, och passerade 2000 ton per år 1994. För det andra ledde Sovjetunionens sönderfall till att de centralasiatiska republikerna inom unionen blev självständiga, utan att någon beredskap för självständighet fanns där. Alla fem stater var nya, hade aldrig haft de namn och gränser som de nuvarande staterna hade, och saknade dessutom moderna statliga institutioner som gränstrupper, tull etc. Tadjikistan drabbades dessutom av ett blodigt inbördeskrig som varade fram till 1997. Samtidigt började Iran, som hade varit en stor marknad främst för råopium, men också en transitstat mot Västeuropa, att lägga stora resurser på att stoppa smugglingen av opiater in i landet. Till slutet på 1990-talet producerade Afghanistan mest råopium, medan opiumet förvandlades till heroin i laboratorier i Pakistan. Först efter att den pakistanska statens sönderfall stoppades i och med general Pervez Musharraf:s militära ingripande 1999 började narkotikasituationen i landet att åtgärdas, och laboratorier stängas.¹³⁷ Ingen jämförbar process ägde rum i de svaga centralasiatiska staterna, som var fullt upptagna med att stävja den ekonomiska kollaps som följde med Sovjetunionens sönderfall. Allt större mängder opiater från Afghanistan smugglades nu norrut genom de centralasiatiska republikerna. Därtill blev narkotikan som smugglades i allt större utsträckning rent, vitt heroin. Detta sedan allt mer opium raffinerades till heroin i laboratorier i Afghanistan i

---

¹³⁶ Se t.ex. Larry P. Goodson, *Afghanistan's Endless War*, Seattle: University of Washington Press, 2001.

¹³⁷ Syed Asad Ali, "Role of Government of Pakistan in Narcotics Control", *Globe*, June 2001; U.S. Department of State, *International Narcotics Control Strategy Report 2002*, Washington: U.S. Government, 2003, s. VII–21; Pakistan Anti-Narcotics Force, *Yearly Digest 2003–2004*, Islamabad: Government of Pakistan, 2004. För en mer detaljerad redogörelse, se Svante Cornell, "Stemming the Afghan Heroin Industry in Central and Southwest Asia", *Georgetown Journal of International Affairs*, vol 5 no. 2, Summer/Fall 2004.

slutet på 1990-talet och inte som tidigare i Pakistan, Turkiet eller på Balkan.¹³⁸

Hur stor del av den afghanska heroinindustrins export som smugglas via Centralasien har varit föremål för spekulationer – olika källor har uppgivit allt från 25 % till 65 % – men sanningen är att det inte går att få fram en exakt siffra. Den mest sannolika bedömningen är att något över hälften av smugglingen fortfarande går via Iran eller Pakistan längs Balkanrutten, ca en tiondel smugglas ut via Karachi eller till Kina, och något över en tredjedel går norrut genom Centralasien. Dock är det värt att notera att produktionsområdena i Afghanistan sedan 2002 snabbt flyttar norrut, vilket kan tyda på att smugglingen i allt större utsträckning sker via Centralasien. Även tillslagen mot narkotika ökar snabbast i Centralasien, särskilt i Tadjikistan och Kirgizistan – dock inte i Turkmenistan, som stoppade stora mängder narkotika i mitten av 1990-talet men som sedan 2000 vägrar att rapportera sina beslag till UNODC.¹³⁹ Burma har minskat sin produktion över det senaste årtiondet och Afghanistan har tagit över produktionsbortfallet, men har även ökat sin produktion generellt. Kina, som är utsatt för export från både Burma och Afghanistan, har sett en relativ ökning av afghanskt opium och heroin, och en relativ minskning av det burmesiska heroinet.¹⁴⁰ Detta gör att Afghanistan inte bara är världens största producent av opium och heroin utan också stärker sin position över tid.

En konservativ uppskattning av mängden heroin som årligen passerar Centralasien och Ryssland är därför motsvarigheten till ca 100 ton rent heroin: Afghanistans ca 3 500 ton opium genererar potentiellt minst 350 ton heroin, en tredjedel av det är ca 115 ton, och även om betydande lager stannar hos smugglare i Afghanistan är storleksordningen 100 ton trolig. Majoriteten av detta heroin absorberas idag av det ökande missbruket i Ryssland, Ukraina, och andra stater; endast en begränsad del transporteras vidare till Västeuropa. Värdet på denna mängd heroin är mycket svårt att uppskatta, då priset på heroin varierar mycket över tid och rum, och är helt beroende av var och när det säljs. I Tadjikistan, där priset på ett kilo heroin har pendlat mellan 1 500 och 4 500 dollar skulle

---

¹³⁸ UNODC, *The Opium Economy in Afghanistan: An International Problem*, New York, 2003, s. 132.

¹³⁹ "Turkmenistan: Major UN Drug Report Raps Ashgabat for Lack of Cooperation", *IRIN*, 3 March 2004.

¹⁴⁰ "Worsening Drug Trafficking Poses New Challenges to China", *Xinhua News Agency*, 13 February 2004; "China Joins Neighbors to Battle Drugs Barons", *Xinhua News Agency*, 4 March 2004.

det motsvara mellan 150 och 450 miljoner dollar. I Moskva, med ett snittpris på upp till 50 000 dollar, motsvarar det ca fem miljarder dollar.¹⁴¹ Mer detaljerade beräkningar kan endast kallas spekulativa med den information som finns att tillgå, eftersom mycket lite är känt om hur heroinsmugglingen genom forna Sovjetunionen är organiserad; vilka grupper som kontrollerar penningflödet och var i smugglingskedjan pengarna tjänas samt var dessa intäkter placeras. Dock kan man notera att missbruket i Centralasien fortfarande är begränsat, medan det är betydande i Ryssland och Ukraina (se nedan). Minst hälften av dessa 100 ton heroin konsumeras i Ryssland, vilket tyder på att stora delar av intäkterna kommer från försäljning till ryska priser, vilka alltså ligger närmare det högre beloppet som nämns ovan. Med andra ord är det tydligt att de stora inkomsterna inte finns i Afghanistan eller Centralasien, utan till stor del längre västerut.

Detta är enbart heroinindustrin. Därtill kommer de syntetiska drogerna, vars produktion, priser och konsumtion är ännu svårare att bedöma; produktionen kan inte lokaliseras och studeras på samma sätt som opiaterna eftersom den inte sker på väl synliga opiumfält. Heroinindustrins konsekvenser är dock större p.g.a. att heroinet har de största mänskliga och samhällsliga konsekvenserna.

Människohandel och människosmuggling

Narkotikasmugglingen dominerar den organiserade brottsligheten på grund av dess oerhört stora vinstmarginaler. Dock bör man notera att smugglingen av människor, dels smuggling av illegala migranter, dels handel med främst kvinnor för sexhandeln, har ökat i omfattning och omsättning på ett alarmerande sätt sedan slutet av 1990-talet. Forskningen om människohandeln är dock långt ifrån lika väl utvecklad som forskningen om narkotikasmugglingen. Handelns strukturer, aktörer, metoder, inkomster etc. är områden där ytterligare forskning är nödvändig. Amerikanska Drug Enforcement Administration (DEA) uppskattade 2002 att en halv miljon kvinnor utsätts för människohandel varje år, av vilka 200 000 i Östeuropa. Samma år uppskattades människosmugglingen omsätta större summor på Balkan än narkotikasmugglingen.¹⁴²

---

¹⁴¹ Beräkningen har utgått från ett snitt över tid för opium- och heroinpriser mellan 1997 och 2003. Opiumpriset i Afghanistan har t.ex. pendlat mellan 30 och 700 dollar per kilo, vilket illustrerar svårigheten att framställa exakta beräkningar.

¹⁴² "Balkan Gangs Traffic 200,000 Women Annually", *Jane's Intelligence Review*, December 2002.

State Department's årliga *Trafficking in Persons Report* uppskattade 2003 att mellan 800 000 och 900 000 människor årligen är offer för människohandel. Även högre uppskattningar finns. Viktigt är att detta endast inbegriper människohandel – alltså smuggling av människor under våld, tvång eller falska förespeglningar för sexhandel eller tvångsarbete.¹⁴³ Det finns varierande uppskattningar av människohandelns omsättning. Det är dock tydligt att människohandel, tillsammans med andra former av människosmuggling, har blivit den tredje största verksamheten inom organiserad brottslighet efter vapensmuggling och narkotikasmuggling. UNICEF m.fl. beräknade 2002 en årlig vinst på 7 miljarder dollar.¹⁴⁴ Det finns flera geografiska nav för människohandeln, framför allt i områden med stora inkomstskillnader och mindre geografiska avstånd, eller med användbara transportvägar mellan låg- och höginkomstländer. Smugglingen från Mexiko och Sydostasien till USA är ett exempel. Ett allt mer framträdande område är EU:s östra gräns. De socioekonomiska omvälvningarna i östra Europa har drabbat kvinnor särskilt hårt, vilket har utökat rekryteringsbasen för människohandelnätverk, som ofta lovar kvinnor arbete i väst men istället tvingar dem till prostitution. Uppskattningarna om omfattningen varierar, men problemet är stort. Ca 175 000–200 000 kvinnor i Östeuropa och forna sovjetrepubliker utsätts varje år för människohandel. År 2002 beräknades 120 000 kvinnor föras in i EU (alltså ett EU med 15 medlemsstater), varav 80 % under tvång eller falska förespeglningar.¹⁴⁵ Människohandel och människosmuggling är i viss mån fördelaktigt för kriminella nätverk jämfört med smuggling av narkotika och vapen: riskerna för att åka fast är betydligt lägre, eftersom kvinnorna sällan vågar vittna mot de kriminella. Med andra ord utgör offren sällan bevis för människohandeln, medan bevismaterialet i narkotika- och vapenhandeln är just själva varan som smugglas.¹⁴⁶ Förutom de som

---

¹⁴³ Office of the Under Secretary for Global Affairs, *Trafficking in Persons Report: June 2003*, Washington, DC: U.S. Department of State, 2003, s. 7–12.

¹⁴⁴ Barbara Limanowska, *Trafficking in Human Beings in Southeastern Europe*, Sarajevo: UNICEF Office for the Balkans, OSCE and UNOHCHR, 2002.

¹⁴⁵ UNICEF et al., *Trafficking in Human Beings in Southeastern Europe*, 2002; Dina Francesca Haynes, "Used, Abused, Arrested and Deported: Extending Immigration Benefits to Protect the Victims of Trafficking and to Secure the Prosecution of Trafficking" *Human Rights Quarterly*, vol. 26, 2004, 227; "Stoppa slaveriet, öppna gränserna", *Dagens Nyheter*, 4 mars 2003.

¹⁴⁶ Amy O'Neill Richard, *International Trafficking in Women to the United States: A Contemporary Manifestation of Slavery and Organized Crime*, Washington DC: Center for the Study of Intelligence, Director of Central Intelligence Exceptional Intelligence analyst Program Monograph, April 2000. www.odci.gov/csi/monograph/women/trafficking.pdf

smugglas till EU har tusentals kvinnor smugglats till Bosnien och Kosovo, där de västerländska fredsbevarande trupperna utgör en stor marknad för sexhandeln.¹⁴⁷

Moldavien, Ukraina och Ryssland är vanliga ursprungsländer för kvinnohandeln. Andra länder, såsom de centralasiatiska och kaukasiska staterna, är transitländer för smuglingen av migranter från Asien till Europa. Dock blir de i allt högre grad även ursprungsländer för kvinnohandel. Ett föga uppmärksammat problem är den ökade kvinnohandeln inom Centralasien – från de fattigare områdena i Uzbekistan och Kirgizistan till det allt mer välmående Kazakstan, men även inom och mellan de övriga republikerna, från fattiga landsbygdsområden till de större städerna.¹⁴⁸ Ryssland, särskilt Moskva, uppges också vara transitland för kvinnohandel från Centralasien till Europa. Handeln går även i andra riktningar. Flera tusen kvinnor från Azerbaidjan och Armenien har t.ex. smugglats till Förenade Arabemiraten, Turkiet och Pakistan, liksom över 4 000 kvinnor från Kirgizistan.¹⁴⁹ Kazakstan är inte bara en importör utan också ett ursprungsland för kvinnor som smugglas till sexhandeln på Balkan.¹⁵⁰ Förutom att vara en transitregion för människohandel har det post-sovjetiska området även blivit en viktigt för smuglingen av illegala migranter från Asien och delar av Mellanöstern till Västeuropa.¹⁵¹

---

¹⁴⁷ Daniel McGrory, "Woman Sacked for Revealing UN Links with Sex Trade", *The Times*, 8 July 2002; "Trafficking, Slavery and Peacekeeping", Conference Report, American University Transnational Crime and Corruption Center and UNICRI, May 2002. Se även Louise Olsson and Torunn N. Tryggestad, eds., *Women and International Peacekeeping*. London: Frank Cass, 2001.

¹⁴⁸ Ulugbek Babakulov et al., "Lost Children of Central Asia", *IWPR Reporting Central Asia - Investigative Report*, 19 January 2004.

¹⁴⁹ Khadija Ismailova, "Azerbaijan under Pressure for Trafficking", *IWPR Caucasus Reporting Service*, no. 228, 21 April 2004; Karine Ter-Saakian, "Armenia: Trafficking Scourge Unchecked", *IWPR Caucasus Reporting Service*, no. 214, 15 January 2004.

¹⁵⁰ Johns Hopkins University, Protection Project, via internet. Från Kazakstan smugglas årligen 4 000–7 000 kvinnor, från Kirgizistan 4 000 och från Tadjikistan ca 1 000. Siffrorna för de övriga länderna är inte kända. http://www.protectionproject.org/human_rights/countryreport/kazakhstan.htm

¹⁵¹ "Kazakhstan Disrupts Illegal Migration Channel from Asia to Europe", *RFE/RL Newsline*, 9 April 2001.

Vapensmuggling

Området i fråga har utvecklats till ett centralt område för smugglingen av både konventionella och mindre konventionella vapen, särskilt kärnmaterial inklusive högberikat uran och plutonium. Smugglingen av lätta vapen utvecklades snabbt efter Sovjetunionens sönderfall. Unionens gigantiska militära lager var då under mycket dålig bevakning av en armé vars moral var körd i botten. Officerare och soldater visste inte vilken armé de tillhörde och fick ingen lön på månader. Därmed blev försäljningen av alla typer av vapen, från de 20–25 miljoner AK-47:or och andra handeldvapen som fanns inom Sovjetunionen till tyngre enheter, även stridsvagnar, både ett sätt att överleva och ett sätt att berika sig.¹⁵² Påföljderna för dessa flagranta regelbrott uteblev som regel. Situationen var som värst i konfliktområden, t.ex. Kaukasusområdet, där osäkerhet och krig gjorde efterfrågan på vapen stor. F.d. sovjetiska militärbaser försåg här befolkningen och de paramilitära styrkorna med vapen.¹⁵³ Situationen i Tjetjenien illustrerar vapensituationen bäst. De separatistiska styrkor som strider mot den ryska armén har inga problem att skaffa vapen, då de köper sina vapen från just ryska armén.¹⁵⁴ Om militären inte kan se till att vapen inte försvinner i Tjetjenien, där de största incitamenten för att hålla i vapnen finns, kan man bara förmoda hur situationen ser ut på andra ställen. Tillgången på vapen är således stor i hela området, vilket föder vardagskriminalitet och osäkerhet.

Storskalig vapensmuggling äger rum på de ryska militärbaser som finns kvar utanför ryskt territorium, inte minst i Armenien och Georgien. Härifrån förekommer även smuggling till Tjetjenien. År 2000 stoppades en lastbil med pansarskott och granater vid Georgiens gräns till Tjetjenien. Lastbilen kom från den dåvarande ryska militärbasen Vaziani utanför Tbilisi.¹⁵⁵ Delar av denna smuggling är utan tvekan organiserad på lokal nivå av kriminella element inom den ryska och andra staters militär, medan delar av den är statligt kontrollerad. Den ryska militären försåg

---

¹⁵² John Berryman, "Russia and the Illicit Arms Trade", *Crime, Law and Social Change*, vol. 33, 2000, s. 85–104.

¹⁵³ Anna Matveeva, 'Arms and Security in the Caucasus,' in Anna Matveeva, ed., *The Caucasus: Armed and Divided* London: Saferworld, 2003.

¹⁵⁴ Graham H. Turbiville, Jr., *Mafia in Uniform: The Criminalization of the Russian Armed Forces*, Fort Leavenworth, Kansas: Foreign Military Studies Office, 1995; Mark Phythian, "The Illicit Arms Trade: Cold War and Post-Cold War", *Crime, Law and Social Change*, vol. 33 no. 1, s. 1–52; Pavel Felgenhauer, "How To Manage Chechnya", *Moscow Times*, 18 September 2003.

¹⁵⁵ 'Gun-Running in Georgia,' *IWPR Caucasus Report*, No. 14, January 14, 2000.

under mitten av 1990-talet utan juridisk basis Armenien med vapen till ett värde av en miljard dollar.¹⁵⁶ Man har även noterat storskalig smuggling av vapen från Ryssland till Mellanöstern, särskilt Iran, via södra Kaukasus.

Än mer oroande för internationell säkerhet är smugglingen av kärnvapenkomponenter. Området mellan Turkiet och kinesiska gränsen har här blivit ett allt mer centralt område. Medan tillslag mot smuggling av nukleära komponenter har minskat markant på en global nivå, ökar de lika markant i denna region. Mellan 1993 och 1995 skedde endast 4 av globalt 104 tillslag i Turkiet, Kaukasus eller Centralasien. Mellan 1996 och 2001, alltså en längre tidsperiod, hade de globala tillslagen gått ner till 72, men 16 av dem skedde i denna region.¹⁵⁷ Södra Kaukasien och specifikt Georgien har av förklarliga skäl drabbats värst av denna utveckling. Detta är den enklaste transportvägen mellan det främsta ursprungslandet för kärnmaterial, Ryssland, och den främsta destinationsmarknaden, Mellanöstern.¹⁵⁸ I juli 2001 gjordes det då största beslaget i världen av uran-235 av vapenkvalitet i Batumi, när två kilo påträffades.¹⁵⁹ Ett antal andra fall ägde rum i Georgien, inklusive mindre mängder plutonium, uran, och radioaktiva ämnen som Strontium-90.¹⁶⁰ I september 2002 beslagtogs hela 15 kilo berikat uran-235 av vapenkvalitet i Sanliurfa i sydöstra Turkiet, vilket av allt att döma hade smugglats från Ryssland via Georgien på väg till Iran, Irak eller Syrien. Endast det dubbla behövs för att tillverka en mindre atombomb, och naturligtvis mycket mindre för s.k. ”dirty bombs” som genererar radioaktiva utsläpp.¹⁶¹ Även i Centralasien sker smuggling av kärnmaterial. Åtskilliga försök att smuggla berikat uran och radioaktiva ämnen från Kazakstan har avslöjats.¹⁶² I mars 2004 beslagtogs en mindre mängd plutonium i

---

¹⁵⁶ *Washington Times*, 10 April 1997; Richard F. Staar, 'Russia's Military: Corruption in the Higher Ranks,' *Perspective*, Volume 9, no. 2, November–December 1998.

¹⁵⁷ Douglas Frantz, 'Nuclear Booty: More Smugglers Use Asia Route,' *The New York Times*, 11 September 2001, s. A1.

¹⁵⁸ Charles J. Hanley, 'The Traffickers Bits of Doomsday Changing Hands Raise Alarms in Post-September 11 World,' *Associated Press*, 30 June 2002.

¹⁵⁹ Frantz, *ibid.*, och Alasdair Palmer, 'Lone Wolf at the Door: The Blackest Market,' *Sunday Telegraph* 5 August 2001.

¹⁶⁰ 'U.N. Seeks Nuclear Devices in Georgia,' *Washington Post*, 1 February 2002.

¹⁶¹ *United Press International*, 28 September 2002.

¹⁶² Svetlana Moiseeva, 'Kazakhstan: Nuclear Smuggling Fears', *IWPR Reporting Central Asia*, no. 155, s. 25, October 2002.

Tadjikistan, vilket var på väg mot Afghanistan och möjligen vidare därifrån. Även i Kirgizistan har mindre mängder plutonium beslagtogs.¹⁶³

Penningtvätt

Länderna i f.d. Sovjetunionen är attraktiva länder för penningtvätt, p.g.a. sina svagt reglerade banksystem. Området är ett ursprungsland för penningtvätt västerut. Kriminella aktörer härifrån söker placera sina intäkter i legitima företag i väst samt köpa upp mark, villor, bostadshus etc. Det rör sig inte bara om kriminella nätverk utan även om regeringsanställda och politiker som har placerat större summor i västliga finansiella institutioner – pengar som de har förskaffat genom korruption, stöld av statlig egendom eller biståndspengar, eller mutor från internationella energiföretag med flera.¹⁶⁴ Kapitalflykten från Ryssland och andra forna sovjetrepubliker är bäst känd genom skandalen med Bank of New York, och räknas i miljarder dollar. Ett rättsfall i Schweiz avslöjade till exempel hur fyra amerikanska och europeiska oljebolag hade betalat upp till 35 miljoner dollar i mutor till Kazakstans president och flera ministrar. Pengarna hade förts via både Panama, de Brittiska Jungfruöarna och Liechtenstein till konton i en mindre bank i Genève. En amerikansk utredning pågår.¹⁶⁵ Detta är exempel på konsekvenserna av utbredd korruption och svaga stater.

Vidare antar man att regionen på en mindre nivå fungerar som ett transitområde för finansiella transaktioner för terrorister och kriminella nätverk i Asien på grund av de svaga finansiella institutionerna. Många stater i Centralasien och Kaukasus saknar lagstiftning mot penningtvätt, även om påtryckningar från USA och Europarådet på senare tid har tvungit staterna att skapa en sådan lagstiftning.

Övrig brottslighet

Förutom handeln med narkotika, vapen och människor, och finansiella brott engagerar sig organiserade brottsliga nätverk i en mängd andra brottsliga aktiviteter. Stöld av bilar i Västeuropa är ett exempel; kon-

---

¹⁶³ "Tadjikistan's Plutonium Scare", *IWPR Reporting Central Asia*, no. 272, 19 March 2004.

¹⁶⁴ Jonathan M. Winer and Trifin J. Roule, "Fighting Terrorist Finance", *Survival*, vol. 44 no. 3, 2002, s. 87–104.

¹⁶⁵ Jonathan M. Winer and Trifin J. Roule, "Follow the Money: The Finance of Illicit Resource Extraction", Ian Bennon and Paul Collier, eds., *Natural Resources and Violent Conflict*, Washington DC: The World Bank, 2003.

traktsmord, smuggling av sprit, tobak, olja och andra varor är också stora problem som genererar betydande vinster. Dock är vinsterna inte jämförbara med de mångmiljardbelopp som huvudverksamheterna drar in.

Konsekvenser för ländernas säkerhet

Den organiserade brottslighetens omfattning, som kort har beskrivits ovan, har omfattande och varierande konsekvenser för de aktuella staternas säkerhet. Man kan se en tydlig geografisk skillnad: hoten är mer mångfacetterade och djupare i de fattigaste områdena, särskilt i Kaukasus och Centralasien. Här utgör den organiserade brottsligheten ett hot mot snart alla säkerhetssektorer, inklusive den militära, samt ett allvarligt hot mot den politiska säkerheten. Längre norrut och västerut, som exempelvis i de baltiska staterna och i Ryssland, utgör den organiserade brottsligheten inte ett militärt hot (förutom i Tjetjenien, där kriminaliseringen av både gerilla och militär är ett stort problem); även här är det ett politiskt hot, men i större utsträckning ett samhälleligt säkerhetshot. Nedan beskriver vi kortfattat hotbilden, med början i de mjukare, det vill säga de samhälleliga säkerhetsfrågorna.

Samhällelig säkerhet

De största samhälleliga konsekvenserna av organiserad brottslighet i området kommer av narkotikamissbruk. Detta problem är värre ju längre västerut i området man kommer, där den ekonomiska situationen jämförelsevis är bättre, som i Estland eller området kring S:t Petersburg, där Rysslands värsta missbruksproblem återfinns. Detta är ett resultat av att de ryska och baltiska samhällena under en längre tid har haft missbruksproblem, eftersom de samhälleliga strukturerna där är mer urbana och påverkades djupare av kommunismen, i jämförelse med mindre urbana centralasiatiska samhällen där tradition och religion måhända har förmått hindra missbrukets spridning. Även i dessa länder ökar dock missbruket mycket snabbt, bland annat på grund av det låga priset – en dos heroin är tidvis billigare än en flaska öl i Tadjikistan eller södra Kirgizistan.¹⁶⁶

---

¹⁶⁶ Ca 25 som, ungefär 5 kronor. "Kyrgyzstan: Drug Abuse Fuelling HIV/AIDS", *IRIN News*, 29 November 2001.

Missbruket av narkotika har ökat dramatiskt i forna Sovjetunionen sedan 1991. Därtill har missbruket förändrats: från ett missbruk av svagare droger till en stark ökning av intravenöst heroinmissbruk sedan ca 1995. Missbruket går även ner i åldrarna.¹⁶⁷ I Moskva uppgav 6 % av 15- och 16-åringarna att de någon gång hade använt heroin, medan siffran för livslångt prov av narkotika inte någonstans i Västeuropa var högre än två procent.¹⁶⁸ Missbruket breder dessutom ut sig över landet: 1996 beslagtogs heroin i 14 ryska provinser, 1997 var siffran 43, och 1999 70 provinser. Eftersom brottsbekämpningen inte har utvecklats särskilt mycket måste siffrorna tolkas som tecken på ökad förekomst av narkotika i landet. I Ryssland och Baltikum ökar även missbruket av syntetiska droger, som amfetamin, metamfetamin, LSD och ecstasy. Dessa droger smugglas in i Ryssland från EU-länder, som till exempel Polen och de baltiska staterna.¹⁶⁹ Det ökade missbruket av kokain underhålls av direktimport från Sydamerika. Omfattningen på missbruksproblemet är omtvistat. Officiellt finns en halv miljon registrerade missbrukare. Frågan är dock inte om det finns ett mörkertal utan hur stort det är. Tvångsomhändertagande och rädsla för fängelsestraff eller utpressning, tillsammans med hälsovårdens begränsningar, gör att de flesta missbrukare inte registreras. Inrikesministeriet uppskattar att det finns 2,5–3 miljoner narkotikaanvändare (varav andelen som är allvarliga missbrukare är okänd), medan parlamentet har uppgett siffran 4 miljoner.¹⁷⁰ Galeotti uppger att upp till 6,5 miljoner narkotikaanvändare kan finnas i Ryssland, varav 2 miljoner är narkotikaberoende.¹⁷¹ Under 2003 uppges 70 000 människor ha dött av narkotikarelaterade orsaker.¹⁷² En betydande hivpidemi är ett faktum; som nämndes ovan är i snitt 80 % av de hivsmittade injicerande narkotikamissbrukare.

---

¹⁶⁷ John Kramer, "Drug Abuse in Russia: Emerging Pandemic or Overhyped Diversion?", *Problems of Post-Communism*, November/December 2003, s. 12–27; A.V. Fedorov, "Narkomania v Rossii: ugroza natsii", analytisk rapport, arbetsgrupp inom rådet för utrikes- och försvarspolitik, 2000, s. 1.

¹⁶⁸ Letizia Paoli, "The Development of an Illegal Market: Drug Consumption and Trade in Post-Soviet Russia", *British Journal of Criminology*, vol. 42, 2002, s. 23.

¹⁶⁹ Masshtaby ugrozy", Pressrelease, Federala narkotikakontrolltjänsten, 19 Januari 2004; Fedorov, "Narkomania v Rossii: ugroza natsii", s. 6.

¹⁷⁰ "The Economic Consequences of HIV in Russia", Report for the World Bank Group, 15 May 2002.

¹⁷¹ Mark Galeotti, "Russia's Drug Crisis", *Jane's Intelligence Review*, October 2003. Galeottis källor framgår dock inte av artikeln.

¹⁷² "FSN: v Rossii ot upotrebleniya narkotikov v minuvshem godu pogibli okolo 70 tysyach chelovek", ItarTass, 3 June 2004.

Ryska myndigheter har registrerat ca en kvarts miljon hivfall. Mörkertalet är även här stort. UNAIDS uppskattade i december 2003 siffran till en miljon.¹⁷³ U.S. National Intelligence Council uppgav 2002 att siffran låg mellan en och två miljoner.¹⁷⁴ Hivpidemin har ännu inte kulminerat. Beroende på dess utveckling beräknar demografer att mellan 5 och 9 miljoner människor kommer att drabbas av hiv enbart i Ryssland fram till 2010. Som Eberstadt har noterat, skulle en hivpidemi som smittar 2 % av befolkningen (vilket enligt de högre uppskattningarna redan kan vara fallet) omöjliggöra den höjda medellivslängd, som har förväntats i Ryssland mellan 2000 och 2025. I bästa fall kulminerar epidemin med 2 % av befolkningen hivsmittade. Detta skulle "bara" leda till att 3,4 miljoner dör i aids fram till 2025, att medellivslängden faller till 69 år, och att den arbetsföra befolkningen minskar med 15 %. Detta då missbrukarna har en låg medelålder och tillhör den åldersgrupp som borde vara mest produktiva. I ett medelssvårt scenario är siffrorna 8,7 miljoner dödsfall, en medellivslängd på 62 år, och en minskning av den arbetsföra befolkningen med 18 %. Vid en svår epidemi beräknas siffran stiga till 12 miljoner döda, medellivslängden falla till 56 år, och den arbetsföra befolkningen minska med 20 %.¹⁷⁵

Narkotika och hiv förvärrar med andra ord den redan ytterst svåra demografiska situation som Ryssland befinner sig i.¹⁷⁶ Detta har viktiga implikationer för statens säkerhet. Redan idag tvingas militären skicka hem 40 % av rekryterna vid mönstring p.g.a. deras svaga hälsa. Även med optimistiska prognoser kan Ryssland 2020 ha en militär styrka på endast 700 000 värnpliktiga, att jämföra med en armé på 1,2 miljoner idag. Dock är redan idag 20 % av soldaterna vid mönstringen narkotikamissbrukare.¹⁷⁷ Hivpidemin, som slår hårt mot unga män, kan sänka

---

¹⁷³ UNAIDS, "AIDS Epidemic Update 2003", December 2003, www.unaids.org/wad/2003/Epiupdate2003_en/Epi03_05_en.htm#P118_26729

¹⁷⁴ U.S. National Intelligence Council, "The Next Wave of HIV/AIDS: Nigeria, Ethiopia, Russia, India, and China", September 2002, <http://www.odci.gov/nic/other_nextwaveHIV.html>.

¹⁷⁵ Nicholas Eberstadt, "The Future of AIDS," *Foreign Affairs*, vol. 81, no. 6, 2002, 22–45; U.S.-Russia Working Group Against HIV/AIDS, *On the Frontline of an Epidemic*, s. 6.

¹⁷⁶ Nicholas Eberstadt, "The Russian Federation at the Dawn of the Twenty-First Century: Trapped in a Demographic Straitjacket", *NBR Analysis*, vol. 15 no. 2, 2004.

¹⁷⁷ Murray Feshbach, *Russia's Health and Demographic Crisis: Policy Implications and Consequences*, Washington: Chemical and Biological Arms Control Institute, 2003.

den siffran väsentligt, och i sin tur påverka Rysslands försvar.¹⁷⁸ Det bör noteras att situationen är som värst bl.a. i Moskva, S:t Petersburg och Kaliningrad. I den sistnämnda regionen har den organiserade brottsligheten av allt att döma ett mycket starkt grepp om ekonomin. Vapenarsenalerna i området har gett upphov till betydande vapensmuggling, och därtill pågår både människohandel och narkotikasmuggling i enklaven.¹⁷⁹ Enligt en EU-rapport är brottsligheten i Kaliningrad över 20 % högre än genomsnittet i Ryssland.¹⁸⁰ Området var även centrum för den tidiga hivepidemin i landet; dock har ökningen stabiliserats.¹⁸¹

Situationen i de baltiska staterna är idag jämförbar med Ryssland. På grund av bättre rapportering är det svårt att avgöra om de dramatiskt höga värdena för missbruk och hiv i t.ex. Estland betyder att situationen är värre där än i Ryssland. Tydligt är dock att situationen är allvarlig. Cirka 1 % av befolkningen i Estland och Lettland beräknas vara injicerande narkotikaanvändare.¹⁸² Bara i Tallinn beräknas den samhälliga kostnaden av drogmissbruk överstiga 130 miljoner euro.¹⁸³ Estland beräknas idag ha Europas högsta registrerade värden av hivinfektioner per 100 000 invånare före Ryssland (107). Lettland kommer på tredje plats.¹⁸⁴ Officiellt har ca 4 200 hivpositiva registrerats i Estland, majoriteten bland droganvändare, men i ökande grad även bland den övriga befolkningen. Den verkliga siffran anses dock vara mellan 10 000 och 15 000. Då Estland har en befolkning på en hundradel av Rysslands motsvarar detta den miljon fall som man anser finns i Ryssland.¹⁸⁵

---

¹⁷⁸ U.S.-Russia Working Group, *On the Frontline of an Epidemic*, s. 7.

¹⁷⁹ LaVerle Berry et al., *Nations Hospitable to Organized Crime and Terrorism*, Washington, D.C.: Federal Research Division, Library of Congress, 2003, s. 53.

¹⁸⁰ EU-Kommissionen, *EU och Kaliningrad*, Bryssel: meddelande från kommissionen till rådet, 17 januari 2001, s. 15. Peter Lavelle, "analysis: the Kaliningrad Experiment", *United Press International*, 3 May 2004.

¹⁸¹ "Expert Says Kaliningrad Provides Model for Russian HIV Trend", *BBC Monitoring Global News Wire*, 3 July 2002.

¹⁸² "The Changing HIV/AIDS Epidemic in Europe and Central Asia", Geneva: UNAIDS, April 2004.

¹⁸³ "Drug Abuse Causing EUR 160 mln Damage in Estonian Capital", *Baltic News Wire*, 29 January 2003.

¹⁸⁴ "Estonian Health Body Produces Annual Report on Drug Addicts", *BBC Monitoring Global News Wire*, 17 February 2004.

¹⁸⁵ "New EU Member Estonia Battles HIV", *Agence France Presse*, 3 October 2004; "Estonian AIDS Expert Says Epidemic is Here", *BBC Monitoring Global Newswire*, 17 October 2003, citerande *Eesti Päevaleht*, 15 October 2003.

*Andel 15/16-åringar som provat droger, i procent.*¹⁸⁶

	Estland	Lettland	Litauen
1995	8	6	3
1999	16	22	15

Dock är de baltiska staternas utsikter till att kontrollera narkotikamissbruket och hivepidemin bättre än Rysslands. EU-medlemskapet kommer att hjälpa deras ekonomier och därmed statens möjligheter att bekämpa problemen. Därtill har de baltiska staterna redan använt betydande resurser för att hantera situationen, vilket inte kan sägas om Ryssland. Deras mindre befolkning och yta ger också staten större möjligheter att hantera problemet. I de baltiska staterna tyder vissa signaler på att narkotikaproblemets ökning har kulminerat – missbruk och överdoser ökar inte längre. I Lettland minskade exempelvis 2001 antalet överdoser och missbrukare inlagda på sjukhus.¹⁸⁷ En svag minskning har fortsatt: Lettland registrerade 2003 405 nya infektioner, mot 532 för 2002.¹⁸⁸ Problemets storlek som helhet minskar dock inte. Nivåerna är fortfarande närmast dubbelt så höga som före 1999 och antalet drogrelaterade brott fortsätter samtidigt att öka.¹⁸⁹

Även de centralasiatiska staterna började från 2000 och framåt att observera ett ökat heroinmissbruk och begynnande problem med hiv. Dock är den officiella statistiken i dessa länder av varierande kvalitet – om mörkertalet är stort i Ryssland är det mycket större i dessa länder. I studier gjorda för Världsbankens räkning räknar man med 180 000–250 000 missbrukare i Kazakstan, 55 000–100 000 i Kirgizistan, 30 000–100 000 i Tadjikistan, 50 000 i Turkmenistan och 100 000 i Uzbekistan.¹⁹⁰ Detta ger totala siffror för regionen om ca 425 000–

¹⁸⁶ Mikko Lagerspetz and Jacek Moskalewicz, "Drugs in the Post-Socialist Transitions of Estonia, Latvia, Lithuania and Poland," *European Addiction Research*, vol. 8, 2002, s. 179.

¹⁸⁷ "Spread of HIV in Latvia Slows Down Somewhat", *BBC Monitoring Global Newswire*, 3 September 2002.

¹⁸⁸ "HIV Incidence in Latvia among Highest in Eastern Europe: Report", *Baltic News Service*, 17 February 2004.

¹⁸⁹ Janis Strazdins, "Narcotics and Latvia's Security", <http://www.ecad.net/rep/report2.html> (European Cities Against Drugs Network) n.d.

¹⁹⁰ Joana Godinho, Thomas Novotny, Hiwote Tadesse, Antoly Vinokur, *HIV/AIDS and Tuberculosis in Central Asia*, Washington DC: World Bank Working Paper no. 20, 2004.

600 000 missbrukare. Dessa siffror bör dock hanteras med stor försiktighet, eftersom metodologi och definitioner av missbruk varierar mellan länderna, liksom risken för godtyckliga uppskattningar.

Officiellt lever 5 904 människor med hiv i Centralasien idag – varav en person i Turkmenistan. Studier gjorda av Centers for Disease Control and Prevention ledde dock 2003 till en uppskattning att 90 000 personer är smittade. Samtidigt tydde epidemiologiska uppskattningar på att siffran inom ett par år kunde nå över 1,5 miljoner om epidemins utveckling inte stoppas.¹⁹¹ I Kazakstan beräknas 20 000 människor ha hiv, av vilka 4 000 är registrerade.¹⁹² I Kirgizistan är siffran 3 000, och i Uzbekistan 6 000. Mörkertalet är mycket stort. Medan man i de baltiska staterna räknar upp till tre gånger fler smittade än vad officiella siffror visar, rör det sig om upp till 10 eller 20 gånger i Centralasien. Med andra ord är siffrorna mycket mer osäkra, bl.a. därför att många sjukhus och mottagningar inte har kapacitet att ställa diagnos och att man gör mycket färre tester.¹⁹³ I Turkmenistan är siffran okänd; enligt officiella källor i Turkmenistan är hiv, tack vare regeringens effektiva politik, inte ett problem. Inte heller i Tadjikistan finns några trovärdiga siffror, även om staten hade registrerat 228 fall av hiv fram till 2004, och landet tycks ha regionens snabbast växande epidemi.¹⁹⁴ Dock uppger man att 93 % av de injicerande missbrukarna delar sprutor, vilket tyder på en trolig spridning av hiv.¹⁹⁵ Tydligt är att både missbruk och hiv ökar drastiskt. I Uzbekistan har antalet hivfall ökat från 154 år 2000 till 3 867 i augusti 2004.¹⁹⁶

---

¹⁹¹ USAID Bureau for Global Health, "Country Profile HIV/AIDS: Central Asia", June 2003.

¹⁹² "Kazakhstan: Official Figures Show HIV/AIDS Sufferers Top 4,000", *BBC Monitoring Global Newswire*, 16 January 2004; Marat Yermukanov, "Infectious Diseases in Kazakhstan Give Cause for Concern", *Central Asia-Caucasus Analyst*, 24 April 2002; Living with HIV in Kazakhstan", *Central Asia-Caucasus Analyst*, 24 March 2004.

¹⁹³ Kirgizistan hade t.ex. i mars 2004 officiellt 534 hivfall. UNAIDS beräknar 3 000 fall, medan vissa experter talar om "10–12 gånger fler än officiella siffror". "Kyrgyzstan: Number of AIDS Sufferers Increase", *BBC Monitoring Global Newswire*, 7 May 2004.

¹⁹⁴ "Reported HIV Cases in Tajikistan Almost Double in First Part of 2004", *BBC Monitoring Global Newswire*, 21 June 2004.

¹⁹⁵ För mer information har programmet för sidenvägsstudier tagit fram "Country Factsheets" om narkotikarelaterade problem i regionen. Se <http://www.silkroadstudies.org/drugtrade/factsheets.htm>.

¹⁹⁶ *Qishloq Hayoti*, Tashkent, 7 november 2003. Även "Epidemiologicheskaja situatsiya po pasprostaneniju VICH/SPID v respublike Uzbekistan na 01.01.2004", (http://www.aids-drugs.uz/hiv_aids/stats.htm.)

Redan idag utgör narkotikamissbruk och därpå följande hivepidemier ett hot mot samhällelig säkerhet i Ryssland och de baltiska staterna. Över en procent av befolkningen har smittats med hiv, och epidemierna växer fortfarande, trots att vissa tecken tyder på en temporär kulmen. I Centralasien har problemet ännu inte nått den nivån. Epidemins utveckling i området är oklar, men risken finns även här för att en liknande och potentiellt värre situation kan utvecklas.

Ekonomisk säkerhet

Den organiserade brottsligheten har i många forna sovjetrepubliker utvecklats till en parallell ekonomi, det vill säga ett slags fortsättning på den informella ekonomi som fanns på Sovjettiden. Genom sitt politiska inflytande, vilket utvecklas nedan, har den organiserade brottsligheten kommit att utgöra ett hinder mot ekonomiska reformer och ekonomisk utveckling, i form av genomskinliga ekonomiska system samt genomskinliga och reglerade finansiella system. I de flesta länder i området utgjorde den organiserade brottsligheten det största hotet omedelbart efter självständigheten, då statens exceptionella svaghet gjorde att brottsliga nätverk kunde träda in i dess ställe genom beskyddarverksamhet etc. Dock kan man argumentera för att staten sedan dess har utvecklats, stärkts och tvingat brottsligheten tillbaka till en position som måhända fortfarande utgör ett problem för ekonomin och politiken, men som är hanterbart och inte utgör ett hot mot statens eller samhällets ekonomiska säkerhet. I själva verket fungerar många utvecklade stater även med en omfattande och inflytelserik organiserad brottslighet. Italien torde vara det mest uppenbara exemplet, även om den organiserade brottsligheten stundtals har utgjort ett hot mot den italienska statsbildningens säkerhet. Detta har inte hindrat Italien från att utveckla en av Europas mest avancerade ekonomier och en fungerande demokrati.

Ur ett ekonomiskt perspektiv finns det fog för att hävda att den organiserade brottslighetens roll i de forna sovjetrepublikerna främst har berott på de svaga staterna. Om staten och den legala ekonomin stärks, kan det tillsammans med ekonomisk utveckling gradvis leda till att den brottsliga ekonomins roll minskar i förhållande till den legala, som i t.ex. Italien.

En sådan analys är möjligen korrekt på längre sikt när det gäller de baltiska staterna och eventuellt Ryssland och Ukraina. I södra Kaukasus och Centralasien har däremot inte den ekonomiska utvecklingen kunnat ske till den grad att den organiserade brottsligheten manövrerats ut i periferin. Därtill bör man notera att organiserad brottslighet förblir ett stort

ekonomiskt och politiskt problem på lokal och regional nivå även i länder där den legala ekonomin utvecklas på nationell nivå. I både Azerbaidjan och Kazakstan har oljeindustrin gjort det möjligt för staten att få ordning på sina finanser; båda länderna har upprättat oljefonder i syfte att stabilisera ekonomin, genom att hålla oljeintäkterna utanför den statliga budgeten. Men i dessa länder, och i ännu större utsträckning i instabila, fattiga eller konfliktdrabbade stater som Georgien, Kirgizistan och Tadjikistan, har ekonomins utveckling hindrats av den organiserade brottsligheten. Georgien och Tadjikistan är typexempel på hur svaga stater och inbördeskrig kan samverka med organiserad brottslighet för att skapa ständig instabilitet.

Båda dessa stater sargades av inbördeskrig i början på 1990-talet. Georgien genomlevde två etniska konflikter och två korta inbördeskrig: med Sydossetien 1990–91 och Abchazien 1992–93, samt interna konflikter om statsmakten 1991 samt 1993.¹⁹⁷ I Tadjikistans fall rörde det sig om ett fem år långt inbördeskrig om kontrollen över staten, där en neo-kommunistisk elit ställdes mot en opposition med stark islamistisk karaktär. I båda fall ledde konflikterna till ett nära sammanbrott av staten. I mitten av 1990-talet stabiliserades dock båda staterna, i båda fallen med en starkt begränsad kontroll över territoriet. I båda länderna hade också den överhängande statskollapsen lett till att organiserad brottslighet etablerades i och utanför staten. Det centrala problemet var att den organiserade brottsligheten inte försvagades, trots att staten stärktes under senare delen av 1990-talet. Tvärtom lyckades kriminella element behålla sitt inflytande över staten. I Tadjikistans fall förvärrades situationen genom den ökade narkotikasmugglingen från Afghanistan. På början av 2000-talet genererade narkotikasmugglingen enligt vissa källor värden jämförbara med upp till en tredjedel av landets bruttonationalprodukt.¹⁹⁸ De ekonomiska följderna är allvarliga: brottslighetens inflytande över den

---

¹⁹⁷ Svante Cornell, *Small Nations and Great Power: A Study of Ethnopolitical Conflict in the Caucasus*, Richmond: Curzon Press, 2001.

¹⁹⁸ Tadjikistans BNP är 1,2 miljarder dollar. Av de 100 ton afghanskt heroin som når Ryssland är ca hälften exporterade genom Tadjikistan, alltså 50 ton. Med ett genomsnittligt pris av mellan 3 000 och 7 000 dollar per kilo i Tadjikistan innebär det mellan 150 och 350 miljoner dollar – siffran blir högre om smugglare från Tadjikistan säljer varorna utanför landet. Det kan invändas att den ryska militären i Tadjikistan smugglar delar av heroinet direkt till Ryssland utan att det kommer Tadjikistan till godo. Dock säljer tadjjikiska smugglare heroin i Kirgizistan, Kazakstan eller Ryssland till väsentligt högre priser än de som råder i Tadjikistan. Uppskattningen är grov, men indikationen är tydlig.

legala ekonomin blir så genomträngande att den får en negativ effekt på allt annat entreprenörskap. Tadjikistan är ett unikt fall på grund av sin närhet till Afghanistan, sin fattigdom och begränsade storlek (under 6 miljoner invånare). Inget annat land är så beroende av narkotikaindustrin utan att själv producera narkotika, och inget land förutom Afghanistan är troligen överhuvud taget så beroende av narkotikaindustrin. Afghanistans narkotikaindustri beräknas vara likvärdig med 52 % av landets legala ekonomi. För Burma, världens näst största opiumproducent, är siffran ca 25 %. Som jämförelse hamnar Colombia, med sin ökänt inflytelserika narkotikaindustri, under 10 %, mycket tack vare den utvecklade moderna industrin i landet. Även i Marocko, Europas främsta cannabisleverantör, är siffran under 5 %.¹⁹⁹ Detta illustrerar heroinindustrins starka inflytande på ekonomierna i de värst drabbade länderna, som vida överstiger kokainindustrins ekonomiska påverkan. Ett skäl är att heroin främst tillverkas i fattiga stater, medan kokainet främst kommer från Colombia, en stat med en relativt stark ekonomi trots sina politiska problem.

Georgiens fall är mer komplicerat: det handlar inte enbart eller ens främst om narkotika. Visserligen passerar en mindre men icke föraktlig del av Afghanistans heroinproduktion genom Azerbaidjan och Georgien, men denna utgör inte den dominerande brottsligheten i landet; det gör i stället mer konventionella former av brottslighet. Förlusten av Sydossetien och Abchazien skapade två okontrollerade ekonomiska zoner i södra Kaukasus. Särskilt Sydossetien utvecklades till ett centrum för smuggling. Eftersom Georgien anser det vara en del av sitt territorium kunde Georgien inte upprätta gränsposter och tull mot området. När Sydossetiens separatistregim lät sin gräns till Ryssland förbli öppen gjorde det att bensin, olja, konsumtionsvaror, människor, narkotika och vapen smugglades mellan Georgien och Ryssland via Sydossetien. På slutet av 1990-talet var 80 % av all bensin som såldes i Georgien smugglad. Enbart den uteblivna inkomsten från bensinskatten hade genererat tvåsiffriga procentökningar i den statliga budgeten om den georgiska staten hade lyckats stävja korruptionen. På det hela taget var den organiserade brottsligheten utom kontroll i Georgien före revolutionen 2003. Den underminerade statens förmåga att kontrollera ekonomin, och därmed att driva in tillräckliga skatteinkomster för att tillhandahålla grundläggande varor som elektricitet och gas till befolkningen. Revolutionen 2003 var till betydande del ett

---

¹⁹⁹ Rubin, *Road to Ruin: Afghanistan's Booming Opium Industry*, s. 7.

resultat av denna kriminalisering av staten. I Tadjikistan har situationen inte förbättrats på det sätt som revolutionen i Georgien möjliggjort: avsaknaden av stora västliga investeringar i det civila samhället har gjort att ingen jämförbar motvikt till den organiserade brottsligheten har skapats.

Konsekvensen blir en ekonomi där kriminella intressen utgör en viktig och inflytelserik kraft och försöker driva sina intressen med hjälp av våld och korruption. Detta hämmar utvecklingen av en legal ekonomi, hindrar ett investeringsklimat som är attraktivt för utländska investerare, och skadar även handeln med omvärlden. Kort sagt hindrar den organiserade brottsligheten i denna del av världen den ekonomiska utvecklingen. Dessa ekonomiska effekter förvärras av hur den organiserade brottsligheten påverkar den politiska säkerheten.

Politisk säkerhet

Hotet från organiserad brottslighet mot politiska system uppstår, som har diskuterats ovan, när korruption övergår till att staten kriminaliseras. Detta sker när korruptionen förändras från att muta gränsvakter eller poliser – i sig ett stort problem om det når vissa proportioner – till att involvera högt uppsatta myndighetspersoner eller hela myndigheter i de kriminella operationerna. Detta fenomen är känt från Central- och Sydamerika. USA:s invasion av Panama 1989 var delvis initierad genom att man fann att president Manuel Noriega aktivt deltog i narkotikasmuggling. Även i Colombia och Mexiko har man uppmärksammat liknande systematiska kopplingar mellan höga befattningshavare och organiserad brottslighet, vilket har lett till politiska kriser och haft betydande negativa konsekvenser för befolkningens tilltro till det politiska systemet, liksom dessa staters internationella anseende.²⁰⁰

Det har länge varit känt att de postsovjetska staterna lider av ständigt förekommande korruption. I Transparency Internationals senaste årliga ranking av 146 stater återfinns vissa av dessa stater på bottenplatserna: Azerbaidjan på 140:e, Georgien, Tadjikistan och Turkmenistan 133, Kazakstan, Kirgizistan och Ukraina 122, Uzbekistan och Moldavien 114,

---

²⁰⁰ Anthony P. Paingot, "Studying Corruption in Colombia", James L. Zackrisson, ed., *Crisis? What Crisis? Security Issues in Colombia*, Washington: National Defense University, 1999. Luis Astorga, "Drug Trafficking and the State: The Field of Drug Trafficking in Mexico", *Globalisation, Drugs and Criminalisation*, Paris: UNESCO Management of Social Transformations Program, 2002.

Ryssland 90, Armenien 82, Vitryssland 74, Lettland 57, Litauen 44 och Estland 31. TI:s index visar på korruptionsperceptioner, alltså inte på faktisk korruption utan på experternas och befolkningens uppfattning av korruptionen i samhället. Dock är dessa siffror en värdefull indikation även på hur infiltrerad den organiserade brottsligheten kan tänkas vara i staten. Staterna i Centralasien och Kaukasus kan därför antas ha djupare kriminell infiltration av statsmakten än de baltiska staterna. Man bör dock notera att stater som Moldavien och Ukraina hamnar långt ner på listan, och att den geografiska glidningen därför inte är entydig.²⁰¹ I många stater har man uppdagat både korruptionsskandaler och myndighetspersoners inblandning i organiserad brottslighet. Tadjikistan och Georgien har drabbats värst – detta är i viss mån naturligt då de är de två stater som värst drabbades av väpnad konflikt i början av 1990-talet, och även av den påföljande ekonomiska kollapsen. I båda länderna hade den ekonomiska produktionen 1995 reducerats med 70 procent jämfört med 1990. I Georgien knöts mot slutet av 1990-talet framträdande personer inom förra president Sjevardnadzes regim till organiserad brottslighet. Inrikesminister Kakha Targamadze och säkerhetsminister Vakhtang Kutateladze var ledande bland dessa, och upptäcktes ha kopplingar till kriminella nätverk bland annat i Pankisidalen i norra Georgien, nära Tjetjenien. Den självständiga TV-kanalen Rustavi-2 sände 2001 undersökande journalistiska program som visade på korruptionen och kriminaliteten inom dessa ministerier. Detta ledde till försök från säkerhetsministeriet att stänga kanalen med våld, vilket i sin tur skapade stora folkliga protester. I slutet av 2001 tvingades president Sjevardnadze omforma regeringen och avsätta de två ministrarna, efter veckor av protester och starka externa påtryckningar.²⁰² Händelserna hösten 2001 var i viss mån ett första steg mot det maktskifte som skedde i landet 2003.

Tadjikistans situation är möjligen än värre.²⁰³ Här är det överskuggande problemet narkotikahandeln från Afghanistan. I det fattiga landet, vars ekonomiska situation bäst illustreras av att en aluminiumfabrik är

---

²⁰¹ Transparency International, Corruption Perceptions Index, 2004 (<http://www.transparency.org/cpi/2004/cpi2004.en.html>)

²⁰² Detaljer i Svante Cornell, "The Threat of Transnational Organized Crime in the South Caucasus", Dov Lynch, ed., *The South Caucasus: A Challenge for the EU*, Paris: EU Institute of Security Studies, 2003, 23–40. Se även Committee to Protect Journalists, "Attacks Against the Press 2001: Georgia", <http://www.cpj.org/attacks01/europe01/georgia.html>.

²⁰³ För en undersökande journalistisk rapport av mycket hög kvalitet, se Maureen Orth, "Afghanistan's Deadly Habit", *Vanity Fair*, 1 March 2002.

den största legala källan till hårdvaluta, byggs stora och dyra palatsliknande villor i huvudstaden och även i regionala huvudorter. Under inbördeskriget 1992–97 skapades länkar mellan narkotikasmugglare och paramilitära ledare på båda sidor konflikten. En av dessa, som i mitten av 1990-talet etablerade kasinon och nattklubbar i huvudstaden, var Ghafor Mirzoyev, sedermera chef för presidentens livvakt. Mirzoyevs personliga rikedom stärkte hans personliga makt i republiken. Han härstammar från Parkhar-fraktionen av den styrande Kulyab-klanen, vars ledare är Mahmudsaid Ubaydollahyev, Dushanbes borgmästare och talman i parlamentet. Ubaydollahyev anses vara Tadjikistans mäktigaste man näst efter president Imomali Rakhmonov. Både Mirzoyev och Ubaydollahyev har anklagats för att vara inblandade i narkotikasmuggling.²⁰⁴ I Mirzoyevs fall går anklagelserna tillbaka till inbördeskriget, i Ubaydollahyevs fall är de dagsaktuella. Korrupta och kriminella element inom den tadjikiska staten har uppdagats vid flera tillfällen. Mest uppmärksammat var fallet då en bil tillhörande Tadjikistans ambassadör i Kazakstan stoppades med 62 kilo heroin i maj 2000.²⁰⁵ Situationen i landet ställdes dock på sin spets när Ghafor Mirzoyev utnämndes till chef för landets narkotikabekämpningsorgan (Drug Control Agency) i januari 2004.²⁰⁶ Detta organ finansieras främst av USA genom UNODC, och tillsättningen var mycket nära att dra in allt amerikanskt stöd till organisationen.²⁰⁷ Mirzoyev sparkades dock från posten och arresterades i augusti 2004. Under hans tid sjönk tillslagen mot heroinsmugglare markant, men de har återhämtats efter att den respekterade förre chefen Rustam Nazarov återinsattes.²⁰⁸

Kirgizistan är ett talande exempel på hur organiserad brottslighet kan flytta fram sina positioner i svaga stater. Närmare analys av den s.k. ”tulpanrevolutionen” våren 2005 visar att det knappast rör sig om en demokratisk revolution. Tvärtom är det tydligt att organiserade brottsliga nätverk både varit delaktiga i att driva fram de folkliga protester som till

---

²⁰⁴ Exempelvis ”Tadjikistan Capitals Mayor Involved in Drug Business”, *Pravda*, 30 July 2001. (<http://english.pravda.ru/main/2001/07/30/11317.html>) Denna uppfattning delas av ledande experter på Tadjikistan liksom funktionärer inom internationella organisationer. Intervjuer, Dushanbe, juli 2004.

²⁰⁵ ”Tadjik ambassador’s Car Used in Drug Smuggling”, *Agence France Presse*, 22 May 2000.

²⁰⁶ Maral Madi, ”Who is the New Director of the Tajik Drug Control Agency?”, *Central Asia-Caucasus Analyst*, 24 March 2004.

²⁰⁷ Intervjuer, Washington, september 2004.

²⁰⁸ ”Tajik President Re-Appoints Former Head of Drug Control Agency”, *BBC Global Newswire*, 9 August 2004. Personlig kommunikation, UNODC:s kontor, Dushanbe.

slut fick Akajev-regimen på fall; och därtill använt det efterföljande maktvakuumet för att flytta fram sina positioner i staten. Protesterna i delar av södra Kirgizistan påbörjades av medlemmar i kampsportsklubbar, vilka i praktiken fungerar som paramilitära styrkor för organiserade brottsliga nätverk, specifikt de mäktiga narkotikabaroner som blivit allt starkare i landet under de senaste 5-6 åren. Narkotikabaronernas popularitet i landets södra delar beror på att de i praktiken ersatt staten och finansierat tjänster för befolkningen, såsom vägbyggen, sjukvård, etc. då den politiska oppositionen till Akajev, som sedermera tog över regeringsmakten, saknade starka finansieringskällor och en tydlig struktur. Detta möjliggjorde för kriminella ledare att infiltrera oppositionsrörelsen och få ett betydande inflytande på den politiska processen. Interimregeringen har inte gjort det till en prioriterad fråga att klippa banden till organiserad brottslighet; tvärtom verkar sådant samröre vara allt mer accepterat i politiken.

På lägre nivåer i hierarkin är problemet än mer endemiskt. En ledande forskare uppskattar att upp till 70 % av personalen i brottsbekämpande myndigheter i regionen är korrumperade. Detta gäller särskilt narkotikaenheter. För att kunna fånga in narkotika behövs kontakter med smugglare och kunskap om den undre världen. Poliser skapar därför relationer med vissa narkotikalangare och beslagtar droger från deras motståndare med hjälp av information de får av sina kontakter.²⁰⁹ Om dessa uppskattningar stämmer är konsekvenserna av ett ökat samröre mellan brottsbekämpning och kriminella nätverk allvarliga. Det öppnar för kriminaliseringen av allt högre nivåer av brottsbekämpningsorgan och statsmakt, och gör även statens försök att bekämpa narkotikasmuggling tandlösa.

Problemet är tyvärr inte begränsat till Centralasien och Kaukasien. Även i Ryssland där korruption och kriminalisering har haft en betydande påverkan på statens integritet kan en liknande situation observeras.

²¹⁰ Enligt ryska statliga källor har antalet organiserade kriminella grupper

---

²⁰⁹ Kairat Osmonaliev, f.d. vice direktör för Kirgyzstan Drug Control Agency, presentation, Mobilisering mot narkotika, maj 2004.

²¹⁰ Studier av korruption i Ryssland inkluderar: Scott P. Boylan, "Organized Crime and Corruption in Russia: Implications for U.S. and International Law", *Fordham International Law Journal*, vol. 19, 1999; Vladimir N. Brovkin, "Corruption in the 20th Century Russia", *Crime, Law and Social Change*, vol. 40 no. 2, 2003, 195-230; Peter Kneen, "Political corruption in Russia and the Soviet Legacy", *Crime, Law and Social Change*, vol. 34 no. 4, 2000, s. 349-367

inblandade i narkotikahantering ökat med 85 % sedan 1993²¹¹, och 950 kriminella grupper beräknas vara inblandade i verksamheten.²¹² Förutom kriminella nätverk, och alternativt i samarbete med dem, är även statliga myndighetspersoner inblandade. Endast ett fåtal fall av infiltrering av statsmakten har avslöjats. Ett par exempel, alla från december 2003 till januari 2004: en tidigare rotelchef på narkotikapolisen i Jekaterinburg arresterades för heroinsmuggling. Samma person hade redan 2001 arresterats för ett identiskt brott. En polisöverste, enhetschef för bekämpning av organiserad brottslighet, arresterades i Vladivostok i färd med att sälja heroin. Personen i fråga var ansvarig för polisens försök att infiltrera narkotikasmugglare. En överstelöjtnant i polisen i Sverdlovsk arresterades efter att man vid en husrannsakan i hans villa funnit 12 kg heroin.²¹³

Inga bevis finns dock för att kriminaliseringen i Ryssland idag når lika högt som i Tadjikistan, Georgien eller Litauen – förutom i en institution, militären. Den amerikanske forskaren Graham Turbiville konstaterar i en forskningsrapport redan 1995 att ”The Russian Armed Forces is an institution increasingly defined by the high levels of military criminality and corruption embedded within it at every level”.²¹⁴ I både Tadjikistan och Tjetjenien har den ryska militären varit inblandade på både låg och hög nivå i narkotikasmuggling och annan organiserad brottslighet. I Tadjikistan bevakar ryska gränstrupper stora delar av gränsen mot Afghanistan. Utan tvekan hindrar den ryska militären där stora kvantiteter heroin på väg mot Ryssland och Europa. Men frågan är hur djupt inblandade de ryska förbanden själva är. En ökande mängd bevis har under senare år kommit fram på att ryska soldater och officerare är inblandade direkt i transporten av narkotika från Tadjikistan till Ryssland och tidigare, på 1990-talet, även till länder i Central- och Östeuropa med ryska militär-

---

²¹¹ ”Narkobiznes – ugroza natsional’noi bezopasnosti”, [Narkotikaindustrin: ett hot mot nationell säkerhet], pressmeddelande, federala narkotikakontrolltjänsten, 15 juli 2003.

²¹² Vladimir Vorsobin, ”Putin prizval bortsov s narkotikami rabotat’ na polnuyu katushku”, *Komsomol’skaya Pravda*, 31 March 2004.

²¹³ ”Za trgovlyu narkotikami zaderzhan byvshiy nachal’nik”, *Noviy Region*, 27 January 2004; ”Polkovnika militsii poimali na torgovle geroinom”, CRY.ru, 9 January 2004; ”V Ekaterinburge zaderzhan podpolkovnik militsii”, CRY.ru, 29 December 2003.

²¹⁴ Turbiville, *Mafia in Uniform: The Criminalization of the Russian Armed Forces*; även Dale R. Herspring, ”The Continuing Disintegration of the Russian Military”, *The Russian Armed Forces At The Dawn Of The Millennium*, Michael H. Crutcher, ed., Carlisle Barracks, PA: Center for Strategic Leadership, 2000, s. 133–46.

baser.²¹⁵ Tadjikistan är den enda post som ryska officerare tävlar om att få åka till, trots avståndet från Ryssland och de svåra förhållandena där.²¹⁶ Enligt uppgift ledde situationen till att höga generaler i Moskva med koppling till Tadjikistan berikade sig till den grad att den högsta ledningen tvingades att ingripa. Detta var särskilt ett problem under tiden före talibanregimens fall. Heroinproduktionen i norra Afghanistan ökade drastiskt, och den ryska militären försåg den norra alliansen med vapen och förnödenheter. Av allt att döma transporterades narkotika tillbaka i samma fordon och helikoptrar som fört in vapen och förnödenheter. Ingenting tyder på att Moskva ingrep för att få slut på denna utveckling. Beskedet att den tadjikiska regeringen har fått Moskvas medgivande om att de ryska gränstrupperna ska dras tillbaka har även lett till spekulationer om att just kontrollen över drogrutterna är det egentliga spörsmålet. Tadjikiska ledare skulle med andra ord vilja ta över den del av smuglingen som den ryska armén kontrollerar. Detta är spekulationer, men de förstärks av att afghanska narkotikabaroner i en rapport från International Crisis Group sägs vara oroad för att inte veta vem de ska vända sig till när de ryska trupperna lämnar gränsen.²¹⁷

I Tjetjenien är situationen inte bättre. Här är armén inblandad i kidnappning av civila, plundring, narkotikasmuggling, försäljning av vapen till rebellerna, och inte minst smuggling av oljan som produceras i eller förs genom norra Kaukasus.²¹⁸ Konflikten har idag förändrats. Det är inte längre en militär konfrontation mellan två militära styrkor. Vissa ryska förband, som är uppdelade under olika kommandon (armén, säkerhetstjänsten, inrikesministeriet, m.fl.) strider mot vissa av de tjetjenska rebellgrupperna – samtidigt som de bedriver smuggling och annan kriminell verksamhet i samarbete med andra. Detta är ett möjligt skäl till att presi-

---

²¹⁵ Ohrt, "Afghanistan's Deadly Habit"; Jean-Christophe Peuch, "Central Asia: Charges Link Russian Military to Drug Trade", *RFE/RL Weekday Magazine*, 8 June 2001; *Moskovskije Novosti*, 29 May 2001; Martha Olcott and Natalia Udaloa, *Drug Trafficking on the Great Silk Road: The Security Environment in Central Asia*, Working Paper No. 11, Carnegie Endowment for International Peace, 2000.

²¹⁶ Ohrt, "Afghanistan's Deadly Habit".

²¹⁷ ICG:s intervjuer, Dusjanbe, april 2004, citerade i *Tadjikistan's Politics: Confrontation or Consolidation*, Dushanbe/Brussels: International Crisis Group Asia Briefing 19 May 2004, s. 17.

²¹⁸ Stephen Shenfield, "Chechnya at a Turning Point", *Brown Journal of World Affairs*, vol. 8 no. 1, Winter-Spring 2001, s. 63–71; "Russian Journalist Accuses Federal Troops of Exploiting Chechen Oil Plants", *BBC Monitoring*, 29 June 2001; Korruptionen beskrivs av förre talmannen i ryska parlamentet Ruslan Khasbulatov i *Nezavisimaya Gazeta*, 29 December 2000.

dent Putin inte förändrar Rysslands Tjetjenienpolitik: möjligen kontrollerar han inte militären, alternativt låter dem bedriva vad som i praktiken kommit att bli en kriminell operation mer än ett krig. Militärens ogillande för Putins politik mot USA kan vara en förklaring. När Putin 2001 inte försökte stoppa den amerikanska militära närvaron i Centralasien och Georgien ökade spänningarna mellan Kreml och militären. Militärens starka känslor för Tjetjenienfrågan kan alltså ha gjort det svårt för det politiska ledarskapet att styra politiken i Tjetjenienfrågan. Militärens kriminella operationer i Tjetjenien blir därför både ett hot mot den regionala säkerheten och ett hot mot den civila kontrollen över militären.

De baltiska staterna visade sig länge vara områden där den organiserade brottsligheten gradvis rensades ut ur staten. Litauens skandal 2003, som ledde till att president Paksas avsattes, har dock förändrat den synen något. Händelserna har visat hur högt i den statliga hierarkin brottsligheten når – inte bara i Centralasien eller ens i Ryssland, men också i de relativt utvecklade baltiska staterna.²¹⁹ Avsättningen av Paksas bör dock ses i ett positivt ljus. Den visar att Litauens rättsstat och politiska system har utvecklats till en sådan grad att landets president har kunnat avsättas, något som knappast varit möjligt till exempel i Tadjikistan.

Militär säkerhet

Den organiserade brottsligheten i området har mest dramatiskt inverkat på statens säkerhet genom att vara djupt inblandad i den narkotikahandel, som organiseras av väpnade statsfientliga organisationer. Detta gäller dels den militanta organisationen Uzbekistans islamiska rörelse (IMU) i slutet av 1990-talet och potentiellt än idag, dels separatistgrupper i Kaukasus, och dels kosovoalbanska separatistgrupper.

IMU har funnits vara en ledande aktör i smuglingen av heroin från Afghanistan via Tadjikistan till Kirgizistan, där den levererades till staden Osh, en av regionens knypunkter för narkotikahandel. IMU skapade kontakter med afghanska narkotikabaroner och centralasiatiska smugglare, och ombesörjde viktiga delar av smuglingen mellan Afghanistan och Kirgizistan. Det finns skäl att tro att IMU:s militära operationer i

---

²¹⁹ Vladimir Socor, "Lithuania: Requiem for a Stuntman", *Eurasia Daily Monitor*, 26 May 2004; "Crime and Corruption Scandals Rock the Presidency", *RFE/RL Organized Crime and Terrorism Watch*, vol. 4 no. 4, s. 3 February 2004; Aneta Piasecka, "Lithuania", Amanda Schnetzer et al., *Nations in Transit 2004*, New York: Freedom House, 2004.

Kirgizistans Batken-region 1999 och 2000 hade som syfte att skapa instabilitet för att smugglingsvägar genom Kirgizistan skulle kunna hållas öppna trots regeringens försök att kontrollera sina gränser.²²⁰ Detta trots det officiella målet, nämligen att skapa ett islamiskt kalifat i området. IMU:s militära aktioner ledde till starkt ökade spänningar mellan de centralasiatiska staterna. Uzbekistan stängde och minerade sin gräns till Tadjikistan och Kirgizistan, med stora ekonomiska konsekvenser för regionen. Det faktum att rebellerna opererade relativt fritt på Tadjikistans territorium visade också på svagheten i den tadjikiska staten.

Kriminaliseringen av IMU ledde till splittringar inom organisationen. Den ideologiska delen, ledd av Tahir Yuldash, skildes alltmer från den militära delen under Juma Namangani som var inblandad i narkotikasmugglingen. I november 2001 utplånades större delen av IMU:s militära gren av koalitionsstyrkor i norra Afghanistan, där de slogs med al-Qaida och talibanstyrkor i slaget om Kunduz. Organisationens utveckling sedan dess är mindre känd. Man antar att den har splittrats upp i mindre delar, varav vissa strider i Afghanistan, och att andra har planerat och begått terrordåd i Uzbekistan, främst under våren 2004.

Även i Tjetjenien har en kriminalisering av motståndsrörelsen skett. Svårigheterna att finansiera motståndet ledde flera tjetjenska grupper till att ägna sig åt organiserad brottslighet. Tjetjenien skiljer sig dock från IMU då de kriminella ekonomiska kopplingarna mellan olika delar av motståndsrörelsen och olika förband på den ryska sidan är betydande. Före år 2000 hade tjetjenska motståndsgrupper förlitat sig på kontakter med tjetjenska organiserade kriminella nätverk, som redan under sovjet-tiden hade varit starkt representerade inom den sovjetiska organiserade brottsligheten. Men från år 2000 och framåt har motståndsgrupper i allt högre grad själva ägnat sig åt kriminella aktiviteter. Viss handel med afghanska opiater förekommer via Tjetjenien. Sjamil Basajev ska under tiden mellan de två krigen i Tjetjenien (1996–99) ha varit delaktig i narkotikasmuggling med sin bror Shirvani Basajev. Med denna erfarenhet och dessa kontakter är det troligt att delar av de pengar som finansierar

---

²²⁰ Svante Cornell, "The Drug Trade and Armed Conflict: Narcotics as A Security Threat in Central Asia", Department of East European Studies, Working Paper, November 2004; Tamara Makarenko, "Crime, Terror, and the Central Asian Drug Trade", *Harvard Asia Quarterly*, Spring 2002; Maral Madi, "Drug Trafficking in Kyrgyzstan and Implications for Security", *Central Asian Survey*, 2005; Mahmaddin Mahmadaminov, "The Development of the Islamic Movement of Uzbekistan (Turkestan)", Central Asia-Caucasus Institute, Johns Hopkins University, 2003.

Basajevs verksamhet fortfarande kommer från brottslig verksamhet. Under de senaste tre åren har tjetjenska rebeller fått allt svårare problem med att finansiera motståndet, delvis på grund av att finansieringen av upprorsrörelser och terrorism bekämpas. Men det faktum att deras främsta länkar till Mellanöstern, de saudiskfödda Amir al-Khattab och Abu al-Walid, dödades 2002 och 2004 gjorde också att penningflödet från gulfstaterna började sina. Detta har gjort att tjetjenska rebeller i allt högre grad har tvingats att ägna sig åt organiserad brottslighet.

I södra Kaukasus har separatistiska grupper lyckats skapa de facto självständiga stater i Abchazien och Sydossetien i Georgien samt i Nagorno-Karabach i Azerbaidjan. Dessa områden, och mellan 1991 och 2004 även den halvautonoma republiken Adzjarien i Georgien, har stått utanför internationell översyn och statens kontroll, och har därför blivit fristäder för den organiserade brottsligheten. Abchazien har blivit ett centrum för narkotikasmuggling både till Ryssland och väst i och med sitt strategiska läge längs Svarta havets kust. Narkotika smugglas in med ryska militära plan från Centralasien och landvägen från Georgien. Mindre grupper i västra Abchazien ägnar sig åt smuggling till Ryssland, medan Gudauta i norra Abchazien är sätet för mer organiserade nätverk med stort inflytande över narkotikahandeln i hela Georgien. Det bör noteras att narkotika även odlas i Abchazien, och då särskilt i Galiregionen, som före kriget 1992–93 beboddes främst av georgier, som tvingades fly från området 1993.

Sydossetien utvecklades till ett viktigt centrum för all form av smuggling genom sin Ergneti-marknad. Området ligger längs den främsta artären som länkar Georgien till Ryssland. Ergneti utvecklades 2004 efter den georgiska revolutionen och åtgärderna från den nya regeringens sida för att stoppa brottslighet och smuggling. Sydossetien användes också för narkotikasmuggling.

Adzjarien är en utmärkt illustration på kopplingarna mellan politiska ledare och organiserad brottslighet. Kort efter revolutionen i Georgien skedde en sammetsrevolution även i denna delrepublik, som sedan Georgiens självständighet hade kontrollerats av den lokale potentaten Aslan Abashidze. Hans fall och flykt till Ryssland våren 2004 gjorde att den organiserade brottslighetens roll i området kunde uppdragas. Narkotikahandeln i Adzjarien stod enligt uppgift under den politiska ledningens direkta inflytande. Abashidzes svåger och säkerhetsminister Soso Gogitidze var ytterst ansvarig för handeln, med hjälp av sin viceminister Davit Bakuridze och vice inrikesminister Sergo Gogitidze. Andra delar av Adzjariens statsapparat var delaktig i den organiserade handeln med

stulna bilar.²²¹ Exemplet Adzjarien är viktigt då det visar hur politiskt ledarskap i forna sovjetrepubliker inte enbart är korrupta i meningen att de passivt tar emot mutor, utan att de är direkt delaktiga i eller till och med kontrollerar organiserad brottslighet. Enbart ett regimskifte, som det som ägde rum i Adzjarien, kan visa upp dessa strukturer och nätverk till allmän beskådan. Som en halvautonom del av Georgien är Adzjarien måhända inte representativt för hela forna Sovjetunionen, men det är troligt att liknande samarbete mellan politiskt ledarskap och organiserad brottslighet återfinns på regional eller nationell nivå i flera andra länder i området.

I både Kaukasus och Centralasien, liksom på Balkan, är kriminaliseringen av väpnade konflikter ett hot mot regional och internationell säkerhet. Inblandningen i narkotikahandeln var ett ledande skäl till att IMU, med svagt folkligt stöd, lyckades förändra hela Centralasiens geopolitiska situation. Möjligheten att använda Afghanistan som fristad var centralt för IMU, men utan finansiering från narkotikasmuggling hade organisationen knappast haft möjlighet att betala sina medlemmar de relativt höga belopp som man tror ökade rekryteringen till IMU. Även i Tjetjenien har kriminaliseringen av hela konflikten gjort situationen värre. Ekonomiska faktorer är viktiga förklaringar till att den tjetjenska motståndsrörelsen är så splittrad, liksom till den ryska militärens oförmåga att vinna kriget. Alltför många aktörer på båda sidor har inte som främsta intresse att åstadkomma en politisk lösning vare sig genom militära medel eller förhandlingar – de tjänar tvärtom på att kriget fortsätter, eftersom kriget möjliggör den kriminella verksamhet som genererar deras inkomster. På så sätt blir kriminaliseringen av konflikten ett direkt hinder för en lösning på den, och konflikten förblir därför ett hot mot den kaukasiska regionens säkerhet och mot Rysslands politiska och demokratiska utveckling.

---

²²¹ Information från forskare vid American University's Transnational Crime and Corruption Center, Tbilisi Office, maj 2004.

Slutsatser

I vår analys ovan har vi velat visa på den organiserade brottslighetens utveckling både globalt och i forna Sovjetunionen. Vi har visat att den organiserade brottsligheten globalt sett både har förändrats i karaktär och ökat i omfattning. I många transitländer och konfliktdrabbade områden har den blivit endemisk, och lever i symbios med väpnade konflikter och svaga eller sönderfallande stater. Dess samhälleliga konsekvenser genom narkotikamissbruk och människosmuggling är betydande och undergräver folkhälsa, rättsmedvetande, och i vissa länder även ekonomisk utveckling. Den utgör en viktig finansieringskälla för statsfientliga väpnade grupper och terroristnätverk, och har nästlat sig in i statliga myndigheter med kopplingar som i vissa fall har kunnat spåras till högsta nivå i centralregeringar. På lägre nivå i statsmakten finns en systemomfattande korruption som tycks ha ett fast grepp om brottsbekämpande myndigheter och andra statliga organ i forna sovjetstater från Baltikum till Centralasien. Graden av korruption och kriminalisering av staten skiljer mellan staterna: de mer välmående baltiska staterna har på ett bättre sätt kunnat motarbeta korruptionens spridning i statsmakten. I Centralasien och Södra Kaukasus har denna kamp knappast börjat, med det glädjande undantaget Georgien. Men skillnaderna är större inom dessa stater – mellan huvudstäderna och provinserna – än mellan stater. I hela området förs en korruptionskamp med internationell hjälp mot centralregeringars byråkrati, med vissa resultat. De provinsiella och lokala nivåerna av administrationen förblir dock över hela området i stor utsträckning icke-reformerade och genomsyrade av korruption och samröre med organiserade kriminella nätverk, vilka utövar ett betydande inflytande på politik och statsmakt på lokal nivå. Detta utgör idag ett betydande hinder mot ekonomisk utveckling och politiska reformer, och är en viktig faktor som bromsar dessa staters utveckling mot demokratiska rättsstater med en fungerande marknadsekonomi.

Konsekvenser för Europa och Sverige

Den organiserade brottslighetens utveckling, dels globalt, dels specifikt i Sveriges närområde, har inte undgått att påverka Sverige och Europa både indirekt och direkt. Den mest grundläggande slutsatsen är att Sverige inte har varit isolerat från de förändringar och den utveckling som har skett inom den organiserade brottsligheten globalt och i Sveriges närområde. Tvärtom står det klart att den utveckling som skett i Sverige mycket tydligt följer den utveckling som har skett globalt inom den organiserade brottsligheten. En översikt av analyser om den organiserade brottsligheten visar att den i Sverige, liksom i övriga Europa och världen, har anammat ett nätverkstänkande samt att kriminella nätverk har blivit allt mer multikriminella, dvs. de ägnar sig åt den typ av brottslighet där man tjänar mest med minst risk.²²² Detta har bl.a. lett till att smugglingsvägar för narkotika är mindre kända idag än vad de har varit tidigare. Rutterna förändras, och Sverige har idag blivit inte bara ett mottagarland för organiserad brottslighet utan också i allt högre grad ett transitland till andra nordiska länder och även till Storbritannien och Nordamerika.²²³ Detta gäller främst smuggling av människor, cigaretter och narkotika. I Finlands fall finns även farhågor om att smuggling av kärnämnen från Ryssland sker via Finland.²²⁴ Transitsmugglingen visar med all tydlighet hur Sverige är en del av den globaliserade ekonomin, inklusive den kriminaliserade globala ekonomin. Till exempel smugglades år 2003 stora kvantiteter ecstasy från Nederländerna via Sverige till USA, organiserat av kriminella nätverk från Dominikanska republiken.²²⁵ På grund av det faktum att den organiserade brottsligheten är gränsöverskridande och

---

²²² Mobilisering mot narkotika, *Organiserad kriminalitet, grov narkotikabrottslighet*, "Brottsorganisationer breddar sin verksamhet", *Dagens Nyheter*, 5 juli 2002; Anna Bisther, "Väld, hot och affärer", *Polistidningen*, no. 5, 2004.

²²³ "Brottsorganisationer breddar sin verksamhet", *Dagens Nyheter*, 5 juli 2002.

²²⁴ "Finland transitland för kärnvapen", *Dagens Nyheter*, 28 augusti 2002.

²²⁵ "Sverige transitland för smuggling", *Dagens Nyheter*, 27 december 2003.

utnyttjar skillnader mellan länders legala system, har Sverige blivit ett attraktivt område för gränsöverskridande brottslighet med ursprung utanför vårt land. På detta sätt påverkas Sverige direkt av den gränsöverskridande organiserade brottsligheten, men även indirekt, genom de sekundära effekter på europeisk och internationell säkerhet som konsekvenserna av den organiserade brottsligheten har på samhällen och stater i andra länder.

Utvecklingen de senaste åren visar med all önskvärd tydlighet att den organiserade brottsligheten i Europa även berör Sverige. Sverige har blivit en integrerad del av den transnationella brottsligheten i Europa, som mottagarland men även som transitland. Problemet ligger på en europeisk nivå, inte minst med Schengenfördragets regler om fri rörlighet inom unionen.

Direkta konsekvenser

De direkta konsekvenserna av organiserad brottslighet är många, och kan delas upp utifrån typen av brottslighet som drabbar Sverige. Den grova och systematiska brottsligheten utgör en annan typ av hot än den mindre organiserade vardagsbrottsligheten. Först beskrivs denna skillnad, varefter hoten mot Sverige studeras sektor för sektor.

Småskalig och storskalig brottslighet: olika fenomen?

Den grova organiserade brottsligheten inkluderar de flesta större smuglingsoperationer inklusive narkotika, människor, vapen, sprit och cigaretter samt organiserad prostitution och grov ekonomisk brottslighet. Förutom denna finns även den ökade småskaliga brottsligheten, särskilt i form av villainbrott och våldsbrott. Den senare är till stor del skälet till att människor i Sverige känner sig allt mer utsatta och osäkra, vilket redovisades i rapportens inledning. Denna osäkerhetskänsla bekräftas av Brottsförebyggande rådets statistik.²²⁶ Brottstatistiken visar på en konstant ökning av antalet anmälda brott, inklusive en tioprocentig ökning av misshandel mellan 2001 och 2003; motsvarande ökning av mord och dråp var 13 %, och av våldtäkt 23 %. Ökningen av antalet brott mot enskilda personer är också väsentligt högre än antalet tillgreppsbrott.

---

²²⁶ Lars Dolmén, red., *Brottsutvecklingen i Sverige 2001–2003*, Stockholm: Brottsförebyggande rådet, 2004.

Samtidigt har graden av uppklarade brott minskat från ca 40 % i början av 1980-talet till under 30 % idag.²²⁷ Denna utveckling, som är en viktig orsak till befolkningens ökade osäkerhet, är dock inte nödvändigtvis direkt relaterad till den organiserade brottsligheten. Rånarligor kan, även om de kommer från länder utanför Sverige som i flera uppmärksammade fall under 2004, ha koppling till organiserade kriminella nätverk som är inblandade i grov brottslighet, men de kan lika gärna inte ha det. Det är därför viktigt att särskilja den grova organiserade brottsligheten från vardagsbrottsligheten. Problemet är att det i nuläget är okänt i vilken utsträckning de stödligor som drabbat Sverige under senare tid är organiserade.

Stödligor är per definition organiserad brottslighet eftersom de utgör grupperingar av fler än tre personer vars syfte är att begå brott. Dock kan de vara organiserade på olika sätt och olika nivåer. De kan utgöra spontant organiserade grupper som har dragit fördel av de öppna gränserna mot väst och de ökade färjeförbindelserna för att begå brott i Sverige, men utan att nödvändigtvis ha kontakter med starkt organiserade kriminella nätverk som verkar i Sverige. Men stödligor kan även vara fristående delar av större, starkt organiserade multikriminella nätverk vars repertoar inkluderar grövre brott men även organiserade vardagsbrott – nätverk som genom olika typer av kriminalitet söker ”dammsuga systemet”.²²⁸

Frågan om hur förankrade stödligor är i den grova organiserade brottsligheten är väsentlig för att avgöra det hot de utgör mot samhället. I det fall de flesta stödligor är spontana och mindre organiserade torde fenomenet vara av övergående art. I och med att de nya EU-medlemmarernas levnadsstandard ökar, korruptionen inom deras statsapparater minskar och samordningen av rättsvårdande myndigheter ökar, kommer staten troligtvis att kunna komma tillrätta med problemet. Men i det fall stödligor har – eller får – kopplingar till den grova organiserade brottsligheten är problemet mycket svårare att komma till bukt med, av flera skäl. Delvis för att de kan bli en länk i ett informationsflöde hos större kriminella nätverk, vilket kan göra dem mer effektiva och mer utbredda över landet, men även för att de i så fall kan använda hot eller våld mot myndigheter på ett annat sätt än spontant formade grupperingar. Med andra ord behövs ytterligare forskning om dessa stödligor och annan var-

---

²²⁷ Ibid., s. 14–15.

²²⁸ Termen användes av en analytiker på Rikskriminalpolisen. Intervju, Stockholm, januari 2004.

dagsbrottslighet samt dess relation till den grova organiserade brottsligheten, för att kunna bedöma vilket hot de utgör mot samhället.

Militär säkerhet

Utifrån de säkerhetssektorer som vi har redovisat ovan kan organiserad brottslighet utgöra olika typer av militära hot mot stater. Det svåraste hotet är väpnade statsfientliga grupper som finansieras genom organiserad brottslighet. Dessa kan antingen vara nationella eller globala, och i båda fallen är hotbilden mot Sverige begränsad, om än inte obefintlig. Utanför landets gränser finns även hot av militär karaktär som berör Sverige direkt, främst i områden där svensk personal tjänstgör i internationella insatser; dels förvärrar den organiserade brottsligheten konflikt-situationen allmänt, dels utgör kriminella nätverk ett hot mot internationella styrkor i de fall de stör eller hotar den kriminella verksamheten. Dessa problem har fått jämförelsevis liten uppmärksamhet, trots att de blir allt svårare i takt med att det svenska försvaret har förvandlas till ett insatsförsvaret.

- **Statsfientliga grupper i Sverige.** Väpnade grupper utgör i dagsläget inte ett akut problem för Sveriges militära säkerhet. I Sverige finns inte starka väpnade separatistiska eller politiskt extrema rörelser finansierade av organiserad brottslighet som med våld eller terror försöker förändra statsskicket. Hotet är dock inte obefintligt utan återfinns på en lägre nivå, då marginella högerextrema och vänsterextrema rörelser kan tänkas utföra terroråd mot statliga institutioner. I januari 2005 åtalades för första gången svenska medborgare för terroristbrott, efter att man hade funnit att en grupp högerextremister i Västmanland hade planerat attentat mot olika mål inklusive Regeringskansliet.²²⁹ Det är oklart till vilken grad dessa grupper är inblandade i organiserad brottslighet, men tidigare har liknande grupper skaffat vapen genom kontakter med organiserad brottslighet. En ökande brottslig verksamhet inom politiskt extrema kretsar är känd från andra länder, och skulle även i Sverige innebära en förstärkning av dessa gruppers kapacitet. Denna typ av hot är dock relativt lindriga i Sverige jämfört med i vissa europeiska länder – den provisoriska Irländska republikanska armén (IRA) i Storbritannien eller det baskiska separatistiska ETA i Spanien är exempel på betydligt allvarligare hot.

---

²²⁹ "Nazister åtalade för terrorplaner", *Dagens Nyheter*, 7 januari 2005.

- **Internationell terrorism.** Sverige bedöms i nuläget inte vara allvarligt hotat av den globala terrorismen av al-Qaida-typ. Risken bedöms vara låg bl.a. då Sveriges utrikespolitik inte är nära kopplad till USA och Sverige inte har deltagit i kriget i Irak. Men ett svenskt deltagande i internationella insatser kan göra Sverige till en måltavla för terroristgrupper. Terrordådet i Madrid 2003 visade med all önskvärd tydlighet att Europa utgör ett mål för al-Qaidas terroristaktioner. I teorin gör det faktum att Sverige deltar i den internationella koalitionen i Afghanistan oss till en uttalad måltavla dels för de terroristgrupper som arbetar inom Afghanistan, dels för de globala rörelser av al-Qaida-typ som ser ockupationen av Afghanistan som ett led i den kristna världens anti-islamiska korståg. I det första fallet är det främst svensk personal i Afghanistan som hotas; i det senare är hotet riktat mot Sverige som helhet. Men på grund av Irakkriget är den globala islamiska extremistiska rörelsen mycket starkt fokuserad på de länder som deltar i aktionen där. Exempelen Afghanistan och Irak visar dock på att Sverige i framtiden kan komma att delta i en internationell insats som plötsligt gör Sverige till en måltavla för internationell terrorism. Denna fråga är kopplad till den organiserade brottsligheten då dessa terrorgrupper i allt högre utsträckning finansieras genom organiserad brottslighet.²³⁰ Därtill bör noteras att ett 40-tal personer bosatta i Sverige anses ha genomgått utbildning i al-Qaidas terroristläger i Afghanistan på 1990-talet.²³¹ Det bör även noteras att Sverige har beviljat asyl till personer från bl.a. centralasiatiska republiker som är medlemmar i den islamistiska organisationen Hizb-ut-Tahrir (HT). HT delar al-Qaidas ideologi och ambition att återskapa ett kalifat, men hävdar att man arbetar med fredliga medel för att uppnå detta. En aktiv debatt förs om huruvida organisationen bör terroriststämpas. Kopplingar mellan HT å ena sidan och terrorism och narkotikasmuggling å andra sidan undersöks bl.a. i Centralasien. Trots att HT är olagligt i de flesta muslimska länder har i Europa endast Tyskland förbjudit organisationen. Därmed finns en risk för att extremistiska och potentiellt terrorbenägna grupper med möjliga kopplingar till organiserad brottslighet i Eurasien etablerar sig i Sverige.

---

²³⁰ Ehrenfeld, *Fundling Evil*, Loretta Napoleoni, *Obeligt krig: den moderna terrorismens ekonomiska rötter*, Stockholm: Leopard, 2004.

²³¹ Stefan Winiger, "Anhöriga till svenska FN-soldater hotas", Sveriges Radio, Ekot, 15 november 2004. (<http://www.sr.se/ekot/arkiv.asp?DagensDatum=2004-11-15&Artikel=504024>).

Sverige är alltså inte undantaget från de hot som utgörs av våldsamma statsfientliga grupperingar av nationell eller internationell karaktär. Däremot måste hotet anses vara begränsat i nuläget. Andra hot av militär karaktär är däremot mer påträngande.

- **Svenska internationella insatser.** Det svenska försvarets främsta uppgift idag är inte att skydda det svenska territoriet mot ett utländskt angrepp, utan att delta i internationella fredsbevarande insatser. Detta innebär att svensk militär och civil personal i ökande grad tjänstgör i konfliktområden i Europas utkanter och på andra kontinenter. Som vi har redovisat ovan är den globala tendensen att organiserad brottslighet och särskilt narkotikahandling finansierar parterna i ett inbördeskrig, och att vissa grupperingar har en i varierande omfattning ideologisk och kriminell natur. Svensk personal tjänstgör med andra ord i konfliktområden där organiserad brottslighet är en viktig del av konflikten. Personalen är dock inte nämnvärt utbildad i att beakta organiserad brottslighet under sitt fredsbevarande arbete. Tvärtom kan vi notera att fredsbevarande trupper istället ofta är en marknad för organiserad brottslighet, särskilt för den organiserade sex- och kvinnohandeln. Därtill kommer internationella insatser ofta i konflikt med organiserade kriminella grupper, vilket skapar ett direkt hot mot dessa insatser, mot personalen som deltar i dem, och även mot deras anhöriga i Sverige.

Kosovo, Liberia och Afghanistan är exempel på konfliktområden där kopplingarna mellan konflikten och den organiserade brottsligheten är starka, och där svensk personal tjänstgör. I Kosovo har den organiserade brottsligheten ett allt större inflytande över området.²³² Redan 2002 identifierade chefen för FN:s interimadministration i Kosovo (UNMIK) Michael Steiner organiserad brottslighet som det största hotet mot Kosovo. Kopplingarna mellan kosovoalbansk politik och organiserad brottslighet bedöms även vara så nära att försök att komma åt den organiserade brottsligheten medför stora politiska risker.²³³ I Afghanistan är situationen om möjligt än värre, där narkotikasmuggling utgör landets största näring och har förgreningar djupt in i landets högsta styrande skikt.

---

²³² Frank Ciluffo and George Salmoiraghi, "And the Winner is...the Albanian Mafia", *The Washington Quarterly*, vol. 22 no. 4, 1999, s. 21–25.

²³³ Neil Barnett, "The Criminal Threat to Stability in the Balkans", *Jane's Intelligence Review*, April 2002.

Hotet mot svensk personal är inte enbart hypotetiskt. I november 2004 avslöjades i svenska medier en ökad hotbild från organiserad brottslighet mot svensk militär och civil personal i utlandet, specifikt kopplad till narkotikasmugglingen i Kosovo och Afghanistan. Därtill noterades att hot även i ökande grad hade riktats mot anhöriga i Sverige till personal inom internationella insatser.²³⁴ Uppgifter cirkulerade även om att två ouppklarade mord i Skåne skulle ha koppling till narkotikamaffian, och att mordoffren hade varit anhöriga till utlandstjänstgörande svenskar. Dessa uppgifter dementerades dock av militär och polis.²³⁵

Även i Europas kanske största konflikthärd idag, Kaukasus, utgör organiserad brottslighet ett stort problem.²³⁶ Sverige har där sedan början på 1990-talet ett begränsat politiskt engagemang i konflikten mellan Armenien och Azerbaidjan, men ett större engagemang i Georgien där svensk personal deltar i UNMIG, FN:s observatörsmission till Abchazienkonflikten. Svensk personal har även blivit kidnappad i och kring Abchazien, ett område där organiserad brottslighet har stort inflytande.²³⁷ I och med att konfliktsituationen i Kaukasus inte har förbättrats, ökar konstant risken för nya väpnade aktioner, som kan nödvändiggöra en internationell insats.²³⁸ Då länderna i södra Kaukasus är medlemmar i Europeiska unionens grannskapsprogram (ENP) är det sannolikt att europeisk och därigenom möjligen även svensk personal skulle sändas till dessa konfliktområden om väpnade strider återupptas.

Både aktuella och potentiella konfliktområden inom och utanför Europa uppvisar stora problem med organiserad brottslighet, och den svenska personal som arbetar där är inte tränad för att hantera sådana. Organiserad brottslighet måste därför föras in som en faktor i alla riskanalyser av fredsbevarande och dylika insatser.

---

²³⁴ Winiger, "Anhöriga till svenska FN-soldater hotas".

²³⁵ "Maffia misstänks för mord på FN-anställdas anhöriga" samt "Hot mot militärer dementeras", *Dagens Nyheter*, 15 november 2004.

²³⁶ Svante Cornell, "The Growing Role of Transnational Crime in the South Caucasus", *The South Caucasus: A Challenge for the EU*, ed. Dov Lynch, Paris: EU Institute of Security Studies, 2003.

²³⁷ Alexandre Kukhianidze, Aleko Kapatadze, och Roman Gotsiridze, *Smuggling through Abkhazia and Tskhinvali Region/South Ossetia*, Tbilisi: American University Transnational Crime and Corruption Center, 2003.

²³⁸ Svante Cornell et al., *The South Caucasus: A Regional Overview and Conflict Assessment*. Stockholm: SIDA, 2002.

- **Sverige som bas.** Organiserad brottslighet i Sverige kan utgöra en finansiell bas för terrorism som riktar sig mot andra länder. Detta är inte ett nytt fenomen. Under 1980- och 1990-talen finansierades PKK:s terrorverksamhet i Turkiet delvis av narkotikasmuggling i Sverige och andra europeiska länder samt av utpressning mot kurder bosatta där.²³⁹ Kopplingarna mellan UCK och de kosovoalbanska smugglingsnätverk som arbetar i Sverige är inte väl utforskade. Dock är det troligt att organisationen till del finansieras genom narkotikasmuggling i europeiska länder. Att bättre förstå och motarbeta den organiserade brottsligheten i Sverige blir därför av särskild vikt mot bakgrund av att det bedöms som ”ett svenskt internationellt åtagande och intresse” att Sverige inte är ett basområde för terroristverksamhet.²⁴⁰ Extremistiska organisationer i Sverige – högerextremistiska, vänsterextremistiska eller av annan art – kan tänkas följa den globala trenden och finansiera sig med hjälp av organiserad brottslighet. Dessa är dock långt ifrån att utgöra ett allvarligt militärt säkerhetshot mot staten. Däremot utgör den organiserade brottsligheten ett både direkt och indirekt hot mot fredsbevarande styrkor i områden där svenska trupper finns, som t.ex. i Kosovo, och en ökad förståelse av den organiserade brottsligheten skulle öka de svenska styrkornas säkerhet likväl som deras möjligheter att genomföra sitt uppdrag.

Politisk säkerhet

Ett direkt säkerhetshot från organiserad brottslighet mot det politiska systemet som helhet kan inte urskönjas i Sverige idag. På ett subtilare plan leder dock befolkningens allt starkare uppfattning om att myndigheterna inte klarar av hotet från brottsligheten till ett urholkat förtroende för det politiska systemet, vilket i sig kan uppfattas som ett politiskt säkerhetshot. Befolkningens tilltro till att polis och myndigheter har förmåga och resurser att skydda befolkningen mot brott, eller ens ingripa när brott inträffar, minskar konstant i takt med att allt färre brott klaras upp.²⁴¹ Konsekvenserna av ett sämre fungerande rättssystem är givna: förtroendet för rättssystemet urholkas i ännu högre grad. Samtidigt noterar undersökningar att kriminella organisationer allt mer försöker påverka myndig-

²³⁹ Roule, ”The Terrorist Financial Network of the PKK”.

²⁴⁰ Krisberedskapsmyndigheten, *Hot- och riskrapport 2004: Gränsöverskridande sårbarheter*, Stockholm: Krisberedskapsmyndigheten Temaserie nr 6, 2004, s. 26.

²⁴¹ Timothy Tore Hebb, ”Vem kan man lita på?” *Svenska Dagbladet*, 14 juni 2004.

heter genom hot om eller användande av våld. Mobilisering mot narkotikas rapport visar att

det finns kriminella grupper i Sverige som både har viljan och förmågan att utöva påtryckningar mot tjänstemän inom rättsväsendet och de brottsbekämpande myndigheterna. .... Ansvariga [inom polisen] har uppgivit att de ser en ökning av hot och våld mot tjänstemän. Det förekommer även aktiv kartläggning av polispersonal från de kriminellas sida. En konsekvens av detta är att flera poliser idag drar sig för att ingripa mot dessa gäng.²⁴²

Om detta problem inte hanteras gäller slutsatsen att det utgör ett hot mot den demokratiska samhällsordningen och samhällets rättssäkerhet. Problemet kan förvärras om myndigheter visar sig vika inför hoten från brottsliga nätverk, eller om det skulle uppdagas att myndighetspersoner i större utsträckning var delaktiga i bestickning eller annan form av korruption. Detta skulle utgöra ett politiskt säkerhetshot då det underminerar befolkningens tilltro till det politiska systemet och myndigheter som helhet. Hotet må inte vara av den karaktär som hotar statsbildningens fortsatta existens, men det har potential att gradvis förändra individens relation, förhållande och lojalitet till staten.

Ekonomisk säkerhet

På grund av de belopp som den organiserade brottsligheten omsätter, utgör den ett potentiellt hot mot den ekonomiska säkerheten. Ett specifikt problem är penningtvätt. Kriminella nätverk har, som nämnts ovan, blivit allt mer multikriminella, vilket bland annat betyder att nätverken kan ägna sig delvis åt legal och delvis åt illegal verksamhet. Den legala verksamheten blir därför ett sätt att investera kriminella medel och legalisera inkomster från den illegala verksamheten.

Detta görs av både brottsliga nätverk som arbetar i Sverige och av grupper utifrån. I takt med att den organiserade brottsligheten i de forna sovjetrepublikerna med viss framgång har lyckats legalisera sina tillgångar, har de investerat i den legala ekonomin. Tidigt ledde detta till att stora pengar investerades i väst. Sedan president Putins tillträde har tendensen att göra investeringar utanför Ryssland ökat, då kriminella grupperingar har upplevt en risk att den ryska statens förstärkning och centralisering kan komma att användas för att rensa upp i den organiserade brottsligheten. Som Mark Galeotti noterar:

---

²⁴² Mobilisering mot narkotika, *Organiserad kriminalitet, grov narkotikabrottslighet*, s. 55.

the Russian gangs are also keen to acquire stakes in or control of overseas firms and, in particular, real estate. In part, this is because they may represent valuable investments in their own right. But they are also security, so that if Russia ever goes through a serious campaign against the *mafyya* or a catastrophic economic collapse, the criminals will have nest eggs abroad. Thus, their economic security is guaranteed, and these assets may even help them win foreign citizenship or the protection of governments prepared to close a blind eye to much-needed foreign investment.²⁴³

Bland annat har ryssar betydande intressen i svenska bolag och fastigheter. Mycket av detta är utan tvekan helt legala investeringar. Men kriminalunderrättelsetjänsten uppskattar att 1 100 svenska företag har ryska ägarintressen. Med kännedom om den typ av kapital som har lämnat forna sovjetrepubliker och investerats i andra länder bör frågan ställas om inte kriminella nätverk använder svenska företag för penningtvätt och för att investera vinster från kriminell verksamhet i syfte att legalisera dessa. Som mobilisering mot narkotika noterar:

allt oftare investeras också kriminellt förvärvade pengar i legal företagsamhet vilken man ofta bedriver samtidigt som den kriminella verksamheten fortgår. Detta förhållande rubbar på ett allvarligt sätt de normala konkurrensförhållandena inom näringslivet ... den organiserade brottslighetens ökade inflytande i vårt samhälle kan, bl.a. genom att åsidosätta normala konkurrensvillkor, öka omfattningen av våld och hot samt skapa grogrund för ytterligare korruption.²⁴⁴

Utöver den ryska komponenten finns ett intresse bland de kriminella grupperna att sprida riskerna genom penningtvätt och investeringar bland ett större antal aktörer. Detta är en direkt effekt av en hårdare politik i bland annat USA och som kommer att påverka Sverige som fortfarande har en relativt svag lagstiftning på området. Sanningen är att penningtvättens storlek i Sverige inte är känd. Europeiska analytiker pekar på Sverige som ett land som i ökande grad används av rysktalande kriminella nätverk för penningtvätt, dock är problemet inte kartlagt i nämnvärd utsträckning. Även detta är ett område där omfattande forskning behövs för att man ska kunna uppskatta vidden av problemet och dess konsekvenser.

---

²⁴³ Mark Galeotti, "The Russian 'Mafiya': Consolidation and Globalisation", *Global Crime*, vol. 6 no. 1, 2004, s. 61.

²⁴⁴ Mobilisering mot narkotika, *Organiserad kriminalitet, grov narkotikabrottslighet*, s. 33.

Samhällelig säkerhet

Det främsta direkta hotet från organiserad brottslighet är hotet mot samhällets säkerhet. Det största samhälleliga hotet är konsekvenserna av ett allt större narkotikamissbruk. En koppling mellan vardagsbrottsligheten och den grova brottsligheten är att en betydande del av vardagsbrottsligheten begås av missbrukare i syfte att skaffa narkotika. En ökning av brottsligheten reflekterar därför till viss del ökningstakten av det tunga narkotikamissbruket, som 1992–98 var i genomsnitt 6 %, jämfört med 2 % 1979–92.²⁴⁵ Idag finns ca 30 000 tunga missbrukare i Sverige.²⁴⁶ Analyser gjorda av Mobilisering mot narkotika och Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning (CAN) visar också på att tillgången på narkotika har ökat i Sverige. Tungt missbruk ökar, liksom det experimentella användandet. Samtidigt har priset på narkotika, alltifrån hasch till amfetamin, brunt heroin och kokain fallit med mellan 40 % och 60 % mellan 1988 och 2003.²⁴⁷ Därmed är den logiska slutsatsen att tillgängligheten på narkotika har ökat, vilket CAN:s undersökningar bekräftar. År 1992 uppgav 21 % av de mönstrande att de haft möjlighet att pröva narkotika, medan siffran år 2002 var 48 %.²⁴⁸ Utvecklingen i Sveriges närområde visar också på en väsentlig ökning av narkotikaproblematiken – de baltiska staterna och övriga forna sovjetrepubliker har Europas snabbast växande tunga narkotikamissbruk och därtill världens snabbast växande hivepidemier. I takt med att dessa områden integreras med övriga Europa genom EU-medlemskap ökar därför Sveriges tillgänglighet för narkotikasmugglare.²⁴⁹ Detta sker huvudsakligen på två sätt, som sammantaget gör att Sveriges möjlighet att hållas utanför utvecklingen i Europa gradvis minskar.

För det första produceras de syntetiska drogerna i allt högre grad i Polen och Baltikum, liksom i de tidigare dominanta ursprungsländerna Nederländerna och Belgien. Syntetiska droger produceras därför i allt högre grad inom EU:s gränser, och den fria rörligheten mellan länderna är en stor tillgång för narkotikasmugglarna – allt medan det europeiska

---

²⁴⁵ Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning, *Drogutvecklingen i Sverige: Rapport 2003*, Stockholm: Rapport nr 71, 2003, s. 25.

²⁴⁶ Mobilisering mot narkotika, *Organiserad kriminalitet, grov narkotikabrottslighet*, s. 24.

²⁴⁷ CAN, *Drogutvecklingen i Sverige*, s. 122–24; Mobilisering mot narkotika, *Organiserad kriminalitet, grov narkotikabrottslighet*, s. 26.

²⁴⁸ CAN, *Drogutvecklingen i Sverige*, s. 100.

²⁴⁹ Niklas Swanström, "Organized Crime in Central Asia: its Impact on Europe", *Jane's Homeland Security and Resilience Monitor*, vol. 3 no. 3 April, 2004.

polissamarbetet inte utvecklas tillnärmelsevis lika snabbt som de kriminella nätverken.²⁵⁰

För det andra sker en betydande ökning av heroinproduktionen i Afghanistan. Från 2003 till 2004 ökade produktionsarealen med 64 % till 131 000 hektar. Produktionen ökade enligt FN:s uppgifter p.g.a. dåliga väderförhållanden endast med 16 % till ca 4 200 ton opium i Afghanistan, vilket är tillräckligt för över 420 ton heroin.²⁵¹ USA:s narkotikapolitiska samordnare uppger dock högre siffror: 4 950 ton opium på 206 000 hektar.²⁵² Denna ökning kommer troligen att fortsätta under 2005. Förutom den kvantitativa förändringen har opiumproduktionen nu spridits att innefatta alla Afghanistans 32 provinser, vilket aldrig har varit fallet tidigare. Produktionen rör sig också inåt landet och norrut, vilket gör att alltmer narkotika smugglas genom Centralasien och Ryssland. Trots denna ökade smuggling har Europa och Skandinavien inte drabbats avsevärt av stora mängder afghanskt heroin som har smugglats via Centralasien. Balkanrutten anses fortfarande användas för den stora majoriteten heroin som når norra Europa. Detta är främst på grund av att den betydande ryska och ukrainska konsumtionen har absorberat över 80 % av det heroin som har smugglats den vägen. En ökning av heroin-smuggling österifrån till länder i Centraleuropa har dock noterats.²⁵³ Mängden heroin som når EU beror därmed på utvecklingen av den ryska marknaden, vars utveckling är svår att bedöma. Det ska också noteras att det finns tendenser till ett ökat missbruk av syntetiska droger i Ryssland. Fragmenteringen av nätverken som ägnar sig åt narkotikasmuggling i Ryssland gör att det är ett större antal mindre försändelser som gradvis smugglas vidare västerut i större utsträckning än idag, vilket gör det svårare att kontrollera för polis och tull.

Svenska attityder till narkotika blir allt mer liberala, och samtidigt etableras kriminella nätverk av multikriminell natur i Sverige med kontakter österut²⁵⁴, i vissa fall ända till Afghanistan. Därmed ökar risken för att en

---

²⁵⁰ "Knarkfabrikerna hamnar inom unionens gränser", *Svenska Dagbladet*, 11 april 2004.

²⁵¹ United Nations Office on Drugs and Crime, *Afghanistan Opium Survey 2004*, Wien: UNODC, November 2004.

²⁵² "Estimated Poppy Cultivation in Afghanistan", Press Release, Office of National Drug Control Policy, 19 November 2004. (<http://www.whitehousedrugpolicy.gov/news/press04/111904.html>)

²⁵³ Kelly Hignett, "Organised Crime in East Central Europe: The Czech Republic, Hungary and Poland", *Global Crime*, vol. 6 no. 1, 2004, s. 75.

²⁵⁴ "Utvidgat EU kan leda till ökad organiserad brottslighet", *Svenska Dagbladet*, 5 maj 2004.

mättnad av den ryska marknaden skulle frigöra delar av det överflöds-heroin som produceras i Afghanistan. Detta har inte skett ännu, trots att operativa insatser visar på ett visst ökat heroinflöde österifrån. Risken är dock uppenbar att mer heroin når Sverige i takt med att produktionen i Afghanistan ökar. Risken för ett ökat narkotikamissbruk är därför uppenbar. Satsningar har dock gjorts för att motverka denna utveckling, mest tydligt inrättandet av en narkotikapolitisk samordnare – vars mandat dock är begränsat. Organisationen består av ett mycket begränsat antal personer, som också arbetar med ett tidsbegränsat mandat. Ett större engagemang från politikernas sida är önskvärt, och ett större mandat måste till om de är genuint intresserade av att kontrollera problemet.

Förutom narkotikamissbruk, men delvis kopplat därtill, finns även risken för sjukdomsepidemiers spridning till Sverige. Detta eftersom kontakter och kommunikationer ökar mellan Sverige och länder svårt drabbade av hiv och hepatit C; men också på grund av kopplingen mellan den organiserade prostitutionen i Sverige av kvinnor från dessa länder, som ofta tvingas in i sexhandeln och som tvingas att injicera droger. Dessa kvinnor utgör en särskild riskgrupp för hiv och andra sjukdomar, och de kan dessutom sprida sjukdomar till den övriga befolkningen. Behovet att med kraft motverka sexhandel och människosmuggling blir därför allt tydligare. Den nära kopplingen mellan sexindustrin och tunga droger är alltmer uppmärksammas och extrem. I Kina är 72 procent av hiv-fallen narkotikamissbrukare, i Burma 74 procent, i Thailand 80 procent och i Centralasien 88 procent.²⁵⁵ Prostituerade är till en mycket hög grad narkotikaanvändare; enligt samma källor är upp till 90 procent av de prostituerade tunga narkomaner.

Indirekta konsekvenser

Förutom de direkta konsekvenserna för Sverige är även de indirekta konsekvenserna av betydelse. Dessa är i huvudsak relaterade till det faktum att den organiserade brottslighetens konsekvenser i många andra samhäl-

---

²⁵⁵ United Nations Development Program, Human Development Report 2002, Oxford, Oxford University Press, 2002, s. 119–123; Bertil Lintner, "The Narcotics Trade in Southeast Asia", Jane's Intelligence Review Special Report, No. 5 London, 1995, s. 12–13; Peter Chalk, "Southeast Asian and the Golden Triangle's Heroin Trade: Threats and Response", Studies in Conflict & Terrorism, 2000, s. 94; 中国政府白皮书 (White Papers of the Chinese Government) 中国政府白皮书 (White Papers of the Chinese Government), Foreign Languages Press, Beijing, 2003, s.146.

len är mycket allvarligare än i Sverige, och att den osäkerhet som den organiserade brottsligheten bidrar till i sin tur påverkar Sveriges och resten av Europas säkerhet. Fyra huvudsakliga beröringspunkter tas upp i detta avsnitt. Den första är hur den organiserade brottsligheten påverkar fattigare länders utveckling, och hur den påverkar internationell migration och utvecklingssamarbete. Den andra är korrruptionen och kriminaliseringen av stater. Den tredje är den organiserade brottslighetens roll i att skapa och bibehålla sönderfallande stater. Den sista punkten är kopplingen mellan terrorism och organiserad brottslighet och dess följder för den globala och europeiska säkerheten. Dessa faktorer utgör inga direkta hot mot Sveriges säkerhet, men förhindrar ändå fred, stabilitet samt social och ekonomisk utveckling. På detta sätt bidrar den organiserade brottsligheten till de underliggande skälen till internationell osäkerhet. Detta påverkar naturligtvis även Sverige. Dels bidrar det till att den globala miljön inom vilken Sverige agerar är osäker; dels skadar det Sveriges utrikespolitiska mål, såsom utveckling och konfliktprevention.

Hinder till utveckling

Som vi tidigare har redogjort för har den organiserade brottsligheten vuxit till proportioner som starkt påverkar den politiska och ekonomiska utvecklingen i ett flertal utvecklings- och transitionsländer. Kriminaliseringen av både ekonomi och statsmakt försämrar möjligheten för fattiga människor att förbättra sina levnadsvillkor, vilket är det uttalade målet för svenskt utvecklingssamarbete. De länder i forna Sovjetunionen som har drabbats värst av organiserad brottslighet är samma länder som prioriteras i svenskt utvecklingssamarbete. I Södra Kaukasus fokuseras Sveriges satsningar på Georgien, och i Centralasien på Tadjikistan. I dessa länder försvårar och försenar den omfattande organiserade brottsligheten ländernas utveckling mot att uppfylla målen för utvecklingssamarbetet, dvs. de av FN ställda millenniemålen, inom utsatt tid. Tadjikistan bedöms kunna uppnå endast ett av millenniemålen (tillgång till rent vatten) och även detta är osäkert. I alla andra avseenden bedöms Tadjikistan ha mycket dåliga utsikter att uppnå millenniemålen.²⁵⁶ Detta beror naturligtvis inte enbart eller kanske ens främst på den organiserade brottsligheten. Dock är narkotikahandlingens konsekvenser för Tadjikistans politik, ekonomi

---

²⁵⁶ Se översikt i Roy Trivedy et al., "Central Asia South Caucasus and Moldova (CASCM) Draft Regional Assistance Plan", Department for Foreign and International Development, February 2004.

och samhälle så betydande att de kraftigt påverkar landets utveckling. I Afghanistan, ett annat land där betydande svenska resurser satsas, är situationen ännu värre. Därmed medför den organiserade brottslighetens påverkan på politisk och ekonomisk utveckling utmaningar för det svenska utvecklingsarbetet. Att motverka organiserad brottslighet och dess effekter bör därför ges större utrymme i svenskt utvecklingsarbete i flera områden, inklusive västra Balkan, södra Kaukasus och Centralasien, och en förståelse för dess konsekvenser bör genomsyra arbetet med dessa länder.

Korruption och kriminalisering av stater

De politiska och ekonomiska konsekvenserna av den organiserade brottsligheten är inte begränsade till de fattigare transitionsländerna i t.ex. det forna Sovjetunionen. Inom den politiska sfären påverkas Sverige genom att samarbetspartner inom det utvidgade EU, och därtill än mer bland EU:s östliga grannar inom ENP såsom Ukraina och Södra Kaukasus, har statsapparater som genomsyras av korruption och kriminalisering. Detta gör att myndighetssamarbete blir komplicerat. Svenska polisen har t.ex. haft svåra problem att samarbeta med motparter i baltiska och östeuropeiska stater. Informationsutbyte med utländska parter inför tillslag mot narkotikaligor i Sverige har lett till att information har läckts till de kriminella nätverken och att tillslaget därför har omintetgjorts.²⁵⁷ På operativ nivå skadas alltså EU-samarbetet av korruption. Förutom detta utgör korruptionen och kriminaliseringen av stater ett hot på politisk nivå. Det kriminella inflytandet på politiska system i de nya EU-medlemsländerna utgör ett hot mot deras politiska stabilitet. Fallet Rolandas Paksas visar att korruptionen inom nya medlemsländer kan nå den högsta politiska nivån. I förlängningen skadas dessa staters politiska stabilitet. I Litauens fall skakades landet av en kris där statschefen tvingades avgå, samtidigt som säkerhetstjänsterna på ett otillbörligt sätt försökte påverka den politiska processen genom att anklaga samtliga partier som hade drivit frågan om Paksas avgång för korruption, och slå till mot deras kontor endast dagar innan valet. Litauen klarade sig genom denna kris, men episoden visar den skadliga effekt som kriminaliseringen av statsmakter kan få.

Förutom skadan för länderna som utsätts, utgör den organiserade brottslighetens påverkan på de nya EU-medlemmarna en bromskloss för

---

²⁵⁷ Muntlig kommunikation med författarna, Rikskriminalpolisen, 2004.

politiskt samarbete inom unionen. Korruptionen och kriminaliseringen av stater påverkar trovärdigheten för politiska representanter för dessa stater, och därför utgör den organiserade brottsligheten ett hinder för att de nya EU-medlemmarna integreras i unionen. Om nya skandaler av Paksas-typ uppdagas i andra nya EU-medlemsländer, kan dessutom opinionen i Sverige och andra gamla medlemsstater påverkas i negativ riktning mot de nya medlemmarna. Polisiärt arbete för att möta smugglingen av droger försvåras alltmer på grund av korruption.

Kriminaliseringen av stater utgör ett annat mycket delikat problem när fenomenet löper hela linan ut, det vill säga när en stat bevisligen drivs av kriminella motiv och där statens institutioner och tillgångar används för kriminella syften. Detta är mycket sällsynt, men Nordkorea har uppvisat ökande tendenser till det sedan 1970-talet. Idag råder mycket liten tvekan om att den nordkoreanska staten genererar hundratals miljoner dollar till sitt kärnvapenprogram genom organiserad brottslighet, särskilt narkotikaproduktion, falskmynteri och vapensmuggling. Över femtio dokumenterade incidenter i över tjugo länder kopplar den nordkoreanska staten till grov organiserad brottslighet.²⁵⁸ Nordkoreas kärnvapenprogram gör detta särskilt problematiskt. Här har den organiserade brottsligheten, och statens inblandning i den, en direkt koppling till spridningen av kärnvapen. Problemet är inte begränsat till Nordkorea, även om Pyongyang är det mest extrema exemplet på en kriminaliserad statsbildning. Länder i farozonen inkluderar Afghanistan, Burma, Tadjikistan och Turkmenistan, för att nämna ett fåtal. Kriminaliseringen av stater skapar självfallet ett svårhanterligt diplomatiskt problem för Sverige och andra länder vars intresse är att bibehålla goda diplomatiska relationer samt minska brottsligheten.

Organiserad brottslighet, konflikt och sönderfallande stater

Förutom att påverka ekonomisk och politisk utveckling utgör den organiserade brottsligheten helt enkelt ett hot mot världsfreden. Detta genom att den organiserade brottslighetens har en allt tydligare roll i väpnade konflikter i Latinamerika, delar av Afrika, Afghanistan och Centralasien, Kaukasus, Sydostasien samt på Balkan. Brottsligheten, och då särskilt narkotikahanteringen, håller konflikter levande och förhindrar fredliga lösningar. Detta påverkar Europas och Sveriges generella säkerhetspolitiska läge. Den organiserade brottsligheten är en viktig faktor som för-

---

²⁵⁸ Perl, "State Crime", s. 117.

svårar konflikthantering och konfliktlösning i Europas utkanter och i andra områden där det finns europeiska intressen. Ofta finns ett intresse från den organiserade brottslighetens sida att hålla en konflikt vid liv, då konflikten försvagar statens funktionalitet och minskar risken för statlig inblandning i den illegala verksamheten.

I vissa fall finns risken för extremt försvagade eller sönderfallande stater – stater eller områden där statsmakten i praktiken har kollapsat, och därför inte kan utöva våldsmonopolet, som är det mest grundläggande kriteriet för en stat. I sönderfallande stater har centralmakten i praktiken kollapsat. Olika makthavare utan internationellt erkännande eller legitimitet kontrollerar stora delar av området. Lag och ordning existerar antingen inte alls eller endast enligt lokala makthavares nyckler. Staten har slutat tillhandahålla även de mest grundläggande ekonomiska och sociala tjänsterna till befolkningen. Detta tillstånd kan drabba hela stater, vilket dock är sällsynt. Afghanistan mellan 1992 och 2004 och Somalia sedan 1992 är exempel på kollapsade stater. Vanligare är att vissa delar av staters territorium antingen under en tid eller permanent hamnar utanför centralregeringens kontroll. I det senare fallet bildas s.k. kvasistater.²⁵⁹ Över en tredjedel av Colombias territorium kontrolleras t.ex. av statsfientliga grupperingar. Tadjikistans regering kontrollerar inte republikens territorium till fullo. Abchazien och Sydossetien i Georgien och Nagorno-Karabach i Azerbaidjan kontrolleras av separatistgrupper. Burma kontrollerar inte Shan-staten där majoriteten av Burmas drogproduktion sker. Närmare EU:s gränser finns Transdnestrien, ett separatistiskt område i Moldavien, som sedan landets självständighet har kontrollerats av en kriminaliserad neo-kommunistisk regim med starka kopplingar till Moskva. Kosovo på västra Balkan är ett särfall, då det är det internationella samfundet och inte separatister som ytterst kontrollerar området.

Kvasistater och sönderfallande stater uppstår normalt i samband med en väpnad konflikt, men organiserad brottslighet kan vara en bidragande orsak till att en sådan situation uppkommer. Detta antingen genom att de statsfientliga väpnade grupper som utmanar statens kontroll över ett område finansieras med organiserad brottslighet, eller genom att stater kriminaliseras till den grad att det undergräver deras förmåga att fungera. Ofta sker båda dessa processer parallellt, som t.ex. i Colombia, Georgien, och Tadjikistan. I Europa finns redan idag tendenser till sönderfallande

---

²⁵⁹ Se temanumret om kvasistater, särskilt Svante Cornell, "Kvasistater i Eurasien", Nordisk Östforum, vol. 17 nr 2, 2003.

stater. Kosovo är ett område med oklar statsrättslig ställning, som hålls fungerande huvudsakligen med hjälp av europeiskt, däribland svenskt, stöd. Om processen att stabilisera och demokratisera Kosovo och Balkanregionen inte lyckas finns en uppenbar risk, som därtill uttalats av internationella krafter på plats, att området kan utvecklas till en fallerad stat.²⁶⁰ Den organiserade brottsligheten genomsyrar både ekonomi och politik i området, och utgör ett ledande hot mot normaliseringsprocessen i Kosovo.

Även i Kaukasus finns liknande situationer. Förutom de ovannämnda separatistområdena i södra Kaukasus är Tjetjenien ett område där sambandet mellan konflikt, terrorism och organiserad brottslighet skapar oro för framtiden. Tjetjenien är idag en krigszon, och mycket lite tyder på att Moskva kommer att lyckas att återintegrera Tjetjenien som en fungerande del av den Ryska federationen. Det nuvarande kriget har pågått i över fem år, och trots Moskvas misslyckande med att upprätta kontroll över området och slå ut de tjetjenska rebellerna tyder ingenting på att den ryska regeringens politik kommer att förändras. Om Moskvas politik förändras och kriget upphör är risken överhängande att Tjetjenien övergår till en fallerad stat. Detta skedde i praktiken under 1996–99, tiden mellan de två Tjetjenienkrigen. Även under de tre år som gick mellan Tjetjeniens självständighetsförklaring 1991 och den ryska invasionen 1994 uppvisade området många av de kriterier som kännetecknar en fallerad stat. Tjetjenien fungerade 1991–94 som frihandelszon för smuggling mellan Ryssland och andra delar av världen, särskilt Mellanöstern. Tjetjenien var både 1991–94 och 1996–99 ett laglöst område utan vare sig stat, lagar eller ekonomi i egentlig mening.

Alternativet, som Moskvas politik baseras på, är fortsatt krig, vilket enbart förvärrar situationen i Tjetjenien. Laglösheten växer bland rebeller, ryskrogn tjetjenska grupper och ryska styrkor. Kriget har i själva verket till viss del degenererat till en kriminell operation. Det finns inte längre två sidor i Tjetjenienkonflikten. Olika tjetjenska grupperingar och ryska förband ägnar sig i betydande grad åt kriminell verksamhet, och samarbetet mellan dessa nominella fiender utgör i själva verket en förutsättning för krigets fortsättning. Särintressen på båda sidor tjänar pengar på kriget, och håller det därför levande. Samtidigt har den ryska militären

---

²⁶⁰ År 2002 sade chefen för UNMIK Michael Steiner följande: "should joint efforts to stabilise the province prove unsuccessful, Kosovo could become a nest of organised crime and the Afghan peril would be imported into Europe". Citerat i Barnett, "The Criminal Threat to Stability in the Balkans".

medvetet understött fragmenteringen av motståndet. Som resultat är det svårt att se en utväg från det nuvarande läget – det är oklart om det går att få slut på kriget även om den ryska ledningen plötsligt skulle förändra sin politik.²⁶¹

Den totala samhällskollapsen i området skapar hopplöshet för framtiden och tvingar unga människor in i organiserad brottslighet. Samtidigt skapar de ryska övergreppen ett starkt hat mot Ryssland bland unga tjetjener. Detta ökar radikala islamiska extremistgruppers ställning, och gör även att hatet mot omvärlden ökar på grund av särskilt västvärldens tystnad i frågan. Den ökade terrorismen i och kring Tjetjenien bör ses som en konsekvens av denna onda cirkel. Radikaliseringen av det tjetjenska motståndet²⁶² gör också att det kopplas samman med den globala islamiska extremiströrelsen. Dess metoder eskalerar gradvis i hänsynslöshet, vilket gisslandramat i Beslan tydligt visade.

Kosovo och Tjetjenien har här behandlats på grund av deras närhet till EU. Men 11 september 2001 visade att sönderfallande staters geografiska läge inte är en avgörande faktor, då även områden långt bort som drabbats av statskollaps kan utgöra baser för organiserad brottslighet och terrorism. Inte desto mindre är de potentiella konsekvenserna av situationerna i Kosovo och Tjetjenien mycket allvarliga för både dess områden och Europa som helhet. Risken att dessa områden kan utvecklas till miniversioner av Afghanistan på 1990-talet finns i Kosovo, men är överhängande i Tjetjenien, där detta till en viss grad redan kan sägas ha inträffat. Om något av dessa områden verkligen utvecklas till s.k. svarta hål, som utgör fristäder för terrorism och organiserad brottslighet, får detta viktiga följder för hela Europas säkerhet. Det fundamentala problemet i dessa områden och andra starkt försvagade stater är inte organiserad brottslighet i sig. Dock leder den sönderfallande staten till att organiserade brottsliga nätverk fyller det vakuum som har skapats av den laglöshet som råder där. Det är därför svårtänkbart att lösa problemen i Kosovo, Tjetjenien, Georgien eller Tadjikistan utan att beakta den organiserade brottslighe-

---

²⁶¹ Se bl.a. Svante Cornell, "The 'Afghanization' of Chechnya", *Central Asia-Caucasus Analyst*, 28 February 2001; "The War against Terrorism and the Conflict in Chechnya: A Case for Distinction", in *Fletcher Forum of World Affairs*, vol. 27 no. 2, Fall 2003; "Russia's Gridlock in Chechnya: 'Normalization' or Deterioration?", *OSCE Yearbook*, 2004.

²⁶² Julie Wilhelmsen, "Between a Rock and a Hard Place: The Islamisation of the Chechen Separatist Movement", *Europe-Asia Studies*, vol. 57 no. 1, January 2005, s. 35–59.

tens roll. I Kosovo har detta börjat ske, men de internationella organisationerna i området började inte på allvar se problemet förrän långt efter Kosovos frigörelse från Belgrads styre, då brottsligheten redan hade nästlat sig in i områdets ekonomi och politik. I de övriga områdena är internationella insatser mot den organiserade brottsligheten kraftigt underdimensionerade.

Relationen organiserad brottslighet – terrorism

Det är inte enbart gerillagrupper som finansierar sig genom organiserad brottslighet utan även utpräglade terroristgrupper, inklusive al-Qaida. Som vi har noterat ovan har kalla krigets slut och de internationella insatserna mot finansieringen av terrorismen efter 11 september 2001 gjort att allt fler terroristgrupper finansieras genom organiserad brottslighet. Den mer specifika dynamiken i denna utveckling är dock föga utforskad, då forskningen om länken mellan terrorism och organiserad brottslighet över huvud taget är obetydlig. Myndigheter och forskare i ett flertal västländer har dock noterat att de två fenomenen inte kan särskiljas.²⁶³ I sektion 4.2.1. beskrev vi ”crime-terror continuum”, som illustrerar de möjliga kombinationerna av de två fenomenen. Särskilt läget mellan de två polerna, det vill säga sambandet mellan terrorism och organiserad brottslighet inom en grupp, har endast knapphändigt studerats. Dock kan ett sådant samband noteras i flertalet samtida konflikter. Albanska kriminella nätverk förenar t.ex. kriminalitet med ett starkt politiskt stöd till UCK och därigenom användandet av terroristmetoder, vilket ledde Interpols chef Ralf Mutschke att kalla albanska kriminella nätverk ”hybrider”, då deras kriminella och politiska aktiviteter är nära sammankopplade.²⁶⁴ Tjetjenska kriminella nätverk i hela forna Sovjetunionen bidrar väsentligt till finansieringen av det tjetjenska motståndet, och då även de grupper som använder terrormetoder, såsom Sjamil Basajevs nätverk. Uzbekistans islamiska rörelse, IMU, är samtidigt inblandad i narkotikasmuggling och i terrorattacker mot statliga institutioner i Uzbekistan. FARC-gerillan i Colombia driver både en stor kriminell verksamhet med fokus på kidnappningar och narkotikahantering, och en ideologisk kamp mot den colombianska staten. Just i extremt försvagade och sönderfallande stater

---

²⁶³ Se t.ex. Krisberedskapsmyndigheten, *Hot- och riskrapport 2004*, s. 26.

²⁶⁴ Ralf Mutschke, ’The Threat Posed by Organized Crime, International Drug Trafficking and Terrorism’, written testimony to the General Secretariat Hearing of the Judiciary Subcommittee on Crime, 13 December 2000.

kan en fristad skapas där sambandet mellan terrorism och organiserad brottslighet blir tydligt.²⁶⁵

Trots framgångar i kriget mot terrorismen har paradoxalt nog kopplingarna mellan organiserad brottslighet och terrorism förstärkts av händelserna sedan 11 september 2001. Sambandet mellan dessa två fenomen finns globalt, men särskilt i områden där både terroristgrupper och organiserade brottsliga nätverk kan frodas. Sådana områden finns i alla världsdelar, bl.a. i ”triborder-området” mellan Chile, Brasilien och Argentina (där den kanske mest berömda laglösa staden, Punta del Este, ligger), områden i Afghanistan och Tadjikistan, samt områden närmare Europa som Tjetjenien och separatistområden i södra Kaukasus och delar av västra Balkan. Dynamiken mellan dessa fenomen är av högsta vikt för den framtida säkerheten. Det står klart att både terrorismen och den organiserade brottsligheten utvecklas mot att mindre specialiserade kriminella grupper med oklar motivation kan användas både av terrorister och kriminella nätverk. Dynamiken som får en grupp eller ett nätverk att flytta sig på skalan mellan ideologiska och kriminella mål är dock mindre känd. Vilka följder statlig politik mot båda fenomenen får, har inte heller studerats i tillräcklig utsträckning. Det står dock klart att terrorism,

terrorist-finansiering och organiserad brottslighet är närmare kopplade till varandra än vad man normalt antar, och att den komplexa dynamiken mellan dessa fenomen kommer att ha stor betydelse för framtidens säkerhetshot – och för staters möjlighet att hantera dessa hot.

---

²⁶⁵ Makarenko, ”The Crime-Terror Continuum”, s. 138.

Slutsatser

Det förefaller uppenbart att Sverige inte kan isolera sig från de mångfacetterade hot som den organiserade brottsligheten skapar mot samhällen och stater. Tvärtom är Sverige, och Europa som helhet, integrerade i den globaliserade kriminaliteten. Stater och gränser spelar en allt mindre roll för de kriminella nätverken. Ibland, i de situationer där kriminella nätverk utnyttjar skillnader i nationella system för sin vinning, utgör gränser en fördel och begränsar staters möjligheter att hantera problemen. Produktions-, transit- och konsumtionsländer är alla integrerade i komplexa nätverk som karakteriseras av ekonomisk vinst, våld och korruption. Kopplingarna mellan Sverige och länder så långt bort som Afghanistan är tydliga. Heroinindustrin i Afghanistan är inte ett afghanskt problem: det är ett internationellt problem både i sina orsaker och konsekvenser. Europa är det afghanska heroinets främsta exportmarknad; därmed är det också europeisk efterfrågan som håller den afghanska heroinindustrin i gång, med de konsekvenser det medför för landets och regionens säkerhet. Samtidigt har inte Europa visat ett starkt politiskt intresse eller ens ett erkännande av sitt ansvar för problemets utveckling.

Exemplet Afghanistan visar på kopplingarna mellan geografiska områden vitt åtskilda från varandra. Detta gäller dock för den organiserade brottsligheten som helhet. Problemen är transnationella i sin karaktär, då de bygger på att kriminella nätverk utnyttjar skillnader i levnadsstandard, regelverk och politiska system för ekonomisk vinning. Detta kan sägas även om legal affärsverksamhet. Skillnaden är att den organiserade brottsligheten bygger på systematiskt användande av våld och korruption utan hänsyn till eller ansvar för den starkt negativa påverkan det har på samhällens säkerhet, människors välfärd, politisk och ekonomisk stabilitet samt väpnade konflikter. Gränsöverskridande problem kräver gränsöverskridande lösningar. För att lösa problemen för Sverige och dess närområde krävs mer integrerade och transnationella angreppssätt till problemen.

Enskilda stater kan inte stävja den organiserade brottsligheten på egen hand. Koordinerade insatser från både stater och organisationer behövs för att kontrollera den mycket negativa utveckling som vi har kunnat observera de senaste åren. Problemen är mångfacetterade, även för

enskilda stater som Sverige, och det behövs nya grepp för att få problemen under kontroll. Sverige kan på egen hand hantera konsekvenserna av till exempel injicerande narkomaner. Dock finns det mycket lite Sverige kan göra för att möta de stora problemen som följer med penningtvätt och människohandel, utan ett nära samarbete med andra stater som också är påverkade av hanteringen. De potentiella hoten som kan komma från kopplingarna mellan terrorism och organiserad brottslighet är ett annat exempel på svårberäknliga hot.

Sveriges krishanteringssystem är idag inte förberett att möta transnationella hot som organiserad brottslighet, bland annat därför att organiserad brottslighet sällan beaktas som ett hot mot säkerhetens olika sektorer och på säkerhetens olika nivåer. Hot mot samhällets och statens säkerhet idag är inte nödvändigtvis militära, utan kommer i hög grad från organisationer eller nätverk som söker ekonomisk vinning snarare än politisk eller militär makt. Detta gör att det finns ett behov av att utveckla nya metoder i Sverige, i samarbete med andra stater och aktörer, för att hantera den organiserade brottsligheten. Fokus för säkerhetsbegreppet måste flyttas från stater och militära aspekter till sociala, ekonomiska och politiska hot mot säkerheten. Inom den militära sektorn måste man beakta mer okonventionella hot som t.ex. de som internationella insatsgrupper utsätts för, och här spelar den organiserade brottsligheten en viktig roll. Dessa hot är mer svårdefinierade än tidigare då hoten var tydliga och identifierbara. Insatserna måste nu snarare än att riktas mot en utländsk armés invasion, i ökande grad riktas mot cellstrukturer och transnationella aktörer som kan utgöra ett hot mot rättsvärdande myndigheters arbete i Sverige, samhällets säkerhet samt svensk personal utomlands.

Sveriges närområde är i allt högre grad utsatt för den organiserade brottsligheten, och mycket tyder på att den kommer att få allt större konsekvenser i Sverige. De snabbt ökande kontakterna mellan Sverige och dess närområde samt globaliseringen som helhet utnyttjas lätt av kriminella nätverk. Samtidigt är de regionala trenderna oroande. Produktionen och smugglingen av både heroin och syntetiska droger i området ökar konstant. Handeln med människor, i synnerhet kvinnor, visar inga tecken på att avta. Den organiserade brottsligheten försvårar i allt högre grad konflikter, även i Europas utkanter, och försvagar stater genom korruption och ökad kriminell kontroll. Kopplingarna mellan terrorism och organiserad brottslighet blir allt tydligare, men konsekvenserna är svåra att förutse.

Samtidigt är de nationella, regionala och internationella myndigheter och organisationer som försöker bekämpa brottsligheten bristfälliga. De

saknar ofta korrekta analyser, tillräckliga finanser, tillräckliga mandat och politiskt stöd för att på allvar kunna påverka den organiserade brottsligheten.

Den organiserade brottsligheten utgör idag inte ett direkt hot av akut karaktär mot Sveriges säkerhet. Däremot är den en viktig faktor i de olika slags hot som på längre sikt påverkar Sveriges säkerhet, både direkt och indirekt. Många av dessa hot påverkar endast enstaka sektorer i samhället, såsom sjukvård eller polis, och inte samhällets krisberedskap som helhet. Men de mångfacetterade konsekvenserna av organiserad brottslighet är liksom informationssäkerheten sektorsöverskridande – och kräver därför en samordning som kan kräva att de beaktas av krishanteringssystemet. Därtill finns flera sektorer inom vilka den organiserade brottsligheten är direkt relevant för samhällets krisberedskap.

Mest oroande bland dessa är den organiserade brottslighetens kopplingar till terrorism, vilket utgör ett potentiellt *direkt* hot mot Sveriges säkerhet. Eventuella framtida terroristattacker i Sverige kan sannolikt komma att finansieras genom organiserad brottslighet. Grupper kopplade både till brottslighet och terrorism kan finnas i Sverige och utgöra hot antingen mot Sverige eller mot andra länder. Svensk personal utomlands kan även utsättas för hot från organiserad brottslighet. Dessa och andra scenarier behöver studeras ytterligare. Därtill utgör kopplingen mellan organiserad brottslighet och terrorism ett mycket aktuellt *indirekt* hot genom den befintliga dynamiken som finns mellan dem i områden utanför Sverige, men som också påverkar det generella säkerhetsläget. En närliggande fråga är det hot den organiserade brottsligheten utgör mot svensk personal i internationella insatser, både som individer och som kollektiv.

Den organiserade brottslighetens påverkan på samhällets ekonomi genom bl.a. penningtvätt är ett annat orosmoment vars utsträckning är otillräckligt känd. Att stora mängder kriminella pengar investeras i Sverige kan enligt myndigheternas studier komma att förändra företagsklimatet i landet. Penningtvätt i Sverige bör studeras särskilt mot bakgrund av de skandaler som ägt rum inom svenskt näringsliv de senaste åren, de företagskollapsen (Enron, Worldcom) som ägt rum i USA och bankkollapsen såsom det ökända BCCI (Bank of Credit and Commerce International). Det må vara en begränsad risk för ett kriminellt användande av det finansiella systemet i Sverige, som leder till att viktiga finansiella enheter eller företag försvagas eller i värsta fall helt fördärvas, men konsekvenserna av en sådan skandal gör att frågan bör studeras närmare.

Att den organiserade brottsligheten hotar rättsstaten och rättsvårdande myndigheter är ett ytterligare problem. De ökande hot mot myndigheter

och tjänstemän, som redan har rapporterats, kan försvåra brottsbekämpningen om tendensen fortsätter. Detta problem kommer troligen att kunna hanteras inom rättssystemet och rättsvårdande myndigheter om dessa anpassar sig till en ny hotbild, men möjligheten finns att problemet växer till en skala där det inte kan hanteras inom den rättsliga sektorn och därför kan bli relevant för krisberedskapssystemet.

Den organiserade brottsligheten är till sin natur ett smygande hot, vars konsekvenser inte är tydliga förrän långt efter att den har etablerats i landet. Då är det ofta för sent att agera, eftersom kriminaliteten har fått ett allt för starkt fäste i landet ifråga. Redan idag kan man dock se en mängd tendenser på att den organiserade brottsligheten successivt breder ut sig i Sverige. Detta berör en mängd sektorer och aktörer i samhället, och att de samordnar sig är nödvändigt för att hotet ska kunna motarbetas. Mycket lite tyder på att en sådan samordning idag sker i tillräcklig utsträckning för att motverka den organiserade brottslighetens utbredning.

Executive Summary

During the past two decades global organized crime has increased both in extent and consequences. Its consequences have been particularly significant in developing and transition countries. In Sweden's neighborhood, the former socialist states in Eastern Europe and the former Soviet Union have been especially affected. However, it is clear that Sweden has also become part of transnational crime in Europe, not only as a market but also as a transit country.

The expansion of organized crime raises the question of whether it constitutes a security threat not only globally but in Sweden as well. This, in turn, depends on the definition of the term "security". The concept of security has changed over time. The state is no longer automatically seen as the obvious security guarantor, and the concepts of societal and human security have grown in importance. Moreover, the traditional threat of military invasion is no longer the only threat to security. As a result of the widening of the security concept, softer security issues in the environmental and economic fields have gradually been recognized. The security concept has also developed from merely implying political survival of the state to incorporating the safety and functionality of societal and political systems. In order to make the wider security concept meaningful, it is useful to categorize security in different sectors. Threats can in fact be divided into five sectors: military, political, economic, environmental and societal. Globally, and particularly for countries like Sweden, i.e. countries that no longer confront immediate military threats, the military aspects are less relevant. As a result of accelerating globalization, transnational phenomena have also gained importance in states' perceptions of security. The increased interdependence of states and societies is illustrated, for instance, by the rapidity with which economic crises can spread around the world. Global terrorism is another example of the new forms of security threats in a world where boundaries are increasingly irrelevant. The fact that one of the largest societal crises in Sweden's modern history was triggered by a natural disaster in Southeast Asia indicates the consequences of globalization.

During the past 10 to 15 years, transnational crime has grown exponentially. This includes the production and smuggling of narcotics, with a global annual turnover that is larger than the Swedish Gross Domestic Product. The growth in human trafficking is even faster. The smuggling of weapons and nuclear, biological and chemical weapon components is also a significant problem. Moreover, organized crime also creates large-scale financial crime, particularly money laundering, and is related to organized protection rackets and other forms of criminality, for instance contract murders and abductions.

Organized crime is traditionally studied from a criminological or sociological perspective, and has therefore largely fallen outside studies of international security. It does, however, in practice constitute direct or indirect threats to all five security sectors in many societies. Insurgent armed groups, including guerilla movements as well as terrorist groups, are to an increasing extent financed through organized crime, and thus threaten the military security of states. Organized crime also infiltrates central government authorities. The corruption and criminalization of states is a threat to political security, and taken together, these two factors can lead to state failure. The production of narcotics and money laundering are the two most apparent threats to states' economic security. They distort the business climate and inhibit investment opportunities. The security of society can also be threatened at the human level. Widespread drug abuse causes infections to spread and increases the frequency of petty crime in society.

Although organized crime is a global phenomenon, it is possible to distinguish a number of geographical core areas. These often coincide with severely weakened or disintegrated states, that is, areas in which an effective government authority is absent. In the Western hemisphere, northern Latin America is particularly exposed. So are parts of West Africa. The golden triangle in Southeast Asia is a major hub for criminal activities. In Eurasia, the former Communist republics in Eastern Europe and the former Soviet Union have been particularly hard hit. This area basically stretches from Afghanistan to the Baltic States. Here, criminal networks have followed a global trend. Learning from the business sector and terrorist groups, they have increasingly adopted a network structure. They have also learnt to exploit the differences in legal systems, taxation, technological advances and law enforcement between countries. As a result, they have become more effective. Since organized crime groups have adopted a cellular network structure, it has become more difficult

for government authorities to fight them, as a network can tolerate the elimination of a single component to a much greater extent than a hierarchical organization, where the trail to the leaders is much clearer.

Smuggling operations clearly follow this pattern. In Eurasia, as in most parts of the world, the smuggling of narcotics is the central activity of organized crime, and also the one with the most harmful consequences. Since criminal networks are increasingly multi-criminal, i.e. devoted to different kinds of criminal activity, other forms of criminality such as human trafficking, arms trade and money laundering are often closely linked to the narcotics trade.

The increasing trade in narcotics causes a dramatic increase in drug abuse, with epidemics, including HIV, as a result. This threatens the societal base in already weak states. The average age of drug users is falling, and in Moscow, drug use among teenagers is three times higher than the average in Western Europe. There are some 2.5 to 5 million drug users in Russia, of which an average of 80 per cent are HIV-positive (an estimated one to two million people are thus drug users). The abuse of narcotics has increased tremendously also in the Baltic region, and is comparable to the Russian figures. It is also increasing sharply in Central Asia.

From an economic perspective, the growth of organized crime is mainly attributed to systemic change and the weakening of state functions. As a result, criminal influence on the legal economy is so great in many areas that it negatively affects all other forms of entrepreneurship. Consequently, criminal interests are becoming some of the most influential forces. They infiltrate political systems by the systematic use of violence and corruption. This inhibits the development of a legal economy, prevents the development of an investment climate that is healthy for foreign investors, and also damages trade with the outside world. In short, organized crime prevents economic progress in these parts of the world.

All over the former Soviet Union, organized crime has obtained a significant degree of political influence. Corruption scandals and the involvement of government authorities in organized crime have been observed in many states. Tajikistan and Georgia are the hardest hit. This is no coincidence since these are the two states that were hit the hardest by armed conflicts and economic collapse in the early 1990s. Kyrgyzstan, on the other hand, appears to be the state presently under the greatest risk of infiltration by organized crime. However, the scandal surrounding former Lithuanian president Roland Paksas also illustrates that the criminalization of states has reached a member state of the European Union.

In some countries, such as Georgia and Lithuania, political change has begun to improve the situation, but organized crime has become entrenched in the highest echelons of political institutions in many states of the region. Some state institutions, on the national but especially on the local and regional levels, have gradually been "privatized", hence coming to serve mainly special interests rather than the public good. Corruption caused by organized crime undermines the economic policies and functionality of states. As a result, the potential for the state to accomplish its economic policy goals is severely reduced. In a worst-case scenario, crime and corruption make states dependent on external economic aid, prevent investment and economic development, and undermine the very legitimacy of the state.

The most troubling trend facing the security of states is the deep involvement of non-state, violent political groups in organized crime in general, and the narcotics trade in particular. The Islamic Movement of Uzbekistan (IMU), the Kosovo Liberation Army (KLA) and separatist groups in the South Caucasus and Chechnya have all financed their struggles through systematic participation in organized crime. This has strengthened their own position against the state and protracted and exacerbated conflicts. At the same time, criminal interests both within regular military forces (such as the Russian military in Chechnya and Tajikistan) and rebel groups have impeded political solutions to conflicts and ensured an economic function of war for both sides.

The consequences for Europe and Sweden are both direct and indirect. Sweden is not isolated from the changes and the developments that have occurred within organized crime, globally as well as in its vicinity. The member states of the European Union, and among them Sweden, are an important market for the growing drug smuggling and human trafficking. Swedish statistics also show a constant increase in the number of reported crimes and a decrease in the number of crimes solved, which in turn reduces confidence in the authorities. To what degree this is a result of major organized crime is nevertheless unclear. For Sweden, the main threat from organized crime is probably its effect on societal security. There are presently some 30,000 heavy drug users in the country. Swedish popular attitudes towards narcotics are becoming increasingly liberal, and this coincides with the establishment of multi-criminal networks with connections abroad, especially with former Communist states in Eastern Europe and the former Soviet Union. So far, however, Europe, including Scandinavia, has not been seriously affected by the large quantities of Afghan heroin smuggled through Central Asia and Russia. The main

reason for this is that the Russian and Ukrainian markets have absorbed more than 80 per cent of the heroin smuggled along that route. However, the risk that more heroin could reach Sweden if production in Afghanistan increases and the Russian market becomes saturated is obvious.

The effect of organized crime on the economy, for example through money laundering, is another potentially alarming aspect about which little is known. If large amounts of criminal funds are invested in the legal economy, this has the potential of affecting the business climate. Money laundering in particular should be studied against the background of the scandals that have occurred in the Swedish and international business sectors over the past few years. There is a risk that the financial system will increasingly be used for criminal purposes and weaken or seriously damage corporations and other important economic interests. This risk may be limited in Sweden, but the possible consequences imply that the issue needs further study.

The threat to the judicial system from organized crime is another problem. This problem can probably be managed through the legal system if it adapts to the evolving threats, but there is a possibility that the problem will reach such proportions that it becomes unmanageable with the available means. That would make it relevant for the emergency management system.

As for military security, threats against Sweden are limited, although not completely lacking. The threat is mainly that organized crime could finance terrorist groups that would strike either against targets in Sweden or use Sweden as a base for attacks abroad. There is also a possibility that violence-prone extremist groups in Sweden will increase their influence through involvement in organized crime. Outside the country's borders, there are also threats of a military nature affecting Sweden, mainly in areas where Swedish staff serve in international peacekeeping operations. Apart from the fact that organized crime exacerbates a conflict situation *per se*, criminal networks also constitute a threat against international forces if and when these interrupt or threaten ongoing criminal activities. These problems have received disproportionately little attention despite the fact that they are becoming increasingly apparent as a result of the transformation of the Swedish national defense into a force mainly geared toward international operations.

Organized crime is, by nature, a lurking threat whose consequences cannot be discerned until long after it is established in a country. A number of indications of the gradual spread of organized crime are nevertheless visible in Sweden. This concerns a number of sectors and

players in society, and to counter this, it is imperative to establish coordination between sectors. At present, there is very little to indicate that such coordination is in place and sufficient.

Källförteckning

- Adams, James Ring and Douglas Frantz, *A Full Service Bank: How BCCI Stole Millions Around the World*, New York: Simon and Schuster, 1992.
- Ali, Syed Asad, "Role of Government of Pakistan in Narcotics Control", *Globe*, June 2001.
- Allum, Felia and Renate Siebert (eds.) *Organized Crime and the Challenge to Democracy*, London and New York: Routledge, 2003.
- Alvarez, Lizette, "H.I.V. Surge Catches Tradition-Bound Estonia Off Guard", *New York Times*, 15 February 2004.
- Arefev, A.L., "A Generation That Russia is Losing", *Russian Education and Society*, vol. 45 no. 11, November 2003.
- Astorga, Luis, "Drug Trafficking and the State: The Field of Drug Trafficking in Mexico", *Globalisation, Drugs and Criminalisation*, Paris: UNESCO Management of Social Transformations Program, 2002.
- Astorga, Luis, "The Limits of Anti-Drug Policy in Mexico", *International Social Science Journal*, vol. 56, no. 169, 2001, 427–434.
- Ayoob, Mohammed, *The Third World Security Predicament: State Making, Regional Conflict, and the International System*, Boulder: Lynne Rienner, 1995.
- Babakulov, Ulugbek et al., "Lost Children of Central Asia", *IWPR Reporting Central Asia – Investigative Report*, 19 January 2004.
- Barnett, Neil, "The Criminal Threat to Stability in the Balkans", *Jane's Intelligence Review*, April 2002.
- Bengtsson, Tomas, "Europol spår ökad organiserad brottslighet", TT, 1 maj 2004.
- Berdal, Mats and Monica Serrano, *Transnational Organized Crime and International Security: Business as Usual?*, Boulder: Lynne Rienner, 2002.
- Berry, LaVerle et al., *Nations Hospitable to Organized Crime and Terrorism*, Washington, D.C.: Federal Research Division, Library of Congress, 2003, s. 53.
- Berryman, John, "Russia and the Illicit Arms Trade", *Crime, Law and Social Change*, vol. 33, 2000, s.85–104.
- Bisther, Anna, "Våld, hot och affärer", *Polistidningen*, no. 5, 2004.

- Boyang, Li** (李波阳), 《金三角到金新, 两毒源地威胁我国家安全》 (From the Golden Triangle to the Golden Crescent, the impact on China's national security), China, 2004.
- Boylan, Scott P.**, "Organized Crime and Corruption in Russia: Implications for U.S. and International Law", *Fordham International Law Journal*, vol. 19, 1999.
- Brovkin, Vladimir N.**, "Corruption in 20th Century Russia", *Crime, Law and Social Change*, vol. 40, 2003, 195–230.
- Brovkin, Vladimir N.**, "Corruption in the 20th Century Russia", *Crime, Law and Social Change*, vol. 40 no. 2, 2003, 195–230.
- Brown, Neville**, "Climate, Ecology and International Security", *Survival*, vol. 31, no. 6, s. 519–32.
- Brownfeld, A.**, "Al-Qaeda's Drug Running Network", *Jane's Terrorism and Security Monitor*, 1 February 2004.
- Buzan, Barry, Ole Waever, and Jaap de Wilde**, *Security: A New Framework for Analysis*, Boulder, CO: Lynne Rienner, 1998.
- Byman, Daniel, et al.**, *Trends in Outside Support for Insurgent Movements*, Santa Monica, CA: RAND Publication, 2001.
- Carius, Alexander, Moira Feil, and Dennis Tänzler**, *Addressing Environmental Risks in Central Asia*, New York: UNDP, 2003.
- Center for Strategic and International Studies**, *Russian Organized Crime*, CSIS Task Force Report, 1997.
- Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning**, *Drogutvecklingen i Sverige: Rapport 2003*, Stockholm: Rapport nr 71, 2003.
- Chalk, Peter and Angel Rabasa**, *The Colombian Labyrinth: The Synergy of Drugs and Insurgency and Its Implications for Regional Stability*, Santa Monica: RAND, 2001.
- Chalk, Peter**, "Southeast Asia and the Golden Triangle's Heroin Trade: Threats and Response", *Studies in Conflict & Terrorism* 23, 2000.
- Chalk, Peter**, *Non-Military Security and Global Order*, New York: St. Martin's Press, 2000.
- Chouvy, Pierre-Arnaud**, *Les Territoires de l'Opium: Conflits et Trafics du Triangle d'Or et du Croissant d'Or*, Geneva: Editions Olizane, 2002.
- Ciluffo, Frank and George Salmoiraghi**, "And the Winner is... the Albanian Mafia", *The Washington Quarterly*, vol. 22 no. 4, 1999.
- Clapp, Jennifer**, "The Toxic Waste Trade with Less-Industrialized Countries: Economic Linkages and Political Alliances", *Third World Quarterly*, vol. 15 no. 4, 1994, 505–518
- Clawson, Patrick L. and Rensselaer W. Lee III**, *The Andean Cocaine Industry*, New York: St. Martin's Press, 1998.

- Colloudon, Virginie, *La Mafia en Union Soviétique*, Paris: JC Lattès, 1990.
- Cornell, Erik, *North Korea under Communism: Report of an Envoy to Paradise*, Richmond: Curzon Press, 2002.
- Cornell, Svante E., "The Kurdish Question and Turkish Politics", *Orbis*, vol. 45 no. 1, 2001.
- Cornell, Svante et al., *The South Caucasus: A Regional Overview and Conflict Assessment*: Stockholm: SIDA, 2002.
- Cornell, Svante, "Kvasistater i Eurasien", *Nordisk Östforum*, vol. 17 nr 2, 2003.
- Cornell, Svante, "Narcotics and Conflict: Tracing the Link and Its Implications", manuskript.
- Cornell, Svante, "Russia's Gridlock in Chechnya: 'Normalization' or Deterioration?", *OSCE Yearbook*, 2004.
- Cornell, Svante, "Stemming the Afghan Heroin Industry in Central and Southwest Asia", *Georgetown Journal of International Affairs*, vol 6 no. 1, 2005.
- Cornell, Svante, "The Drug Trade and Armed Conflict: Narcotics as A Security Threat in Central Asia", Department of East European Studies, Working Paper, November 2004.
- Cornell, Svante, "The 'Afghanization' of Chechnya", *Central Asia-Caucasus Analyst*, 28 February 2001. Svante Cornell, "The War against Terrorism and the Conflict in Chechnya: A Case for Distinction", *Fletcher Forum of World Affairs*, vol. 27 no. 2, Fall 2003.
- Cornell, Svante, "The Threat of Transnational Organized Crime in the South Caucasus", Dov Lynch, ed., *The South Caucasus: A Challenge for the EU*, Paris: EU Institute of Security Studies, 2003, 23–40.
- Cornell, Svante, *Small Nations and Great Power: A Study of Ethnopolitical Conflict in the Caucasus*, Richmond: Curzon Press, 2001.
- Deutsch, Karl et al., *Political Community in the North Atlantic Area*, Princeton: Princeton University Press, 1957.
- Díaz, Ana María and Fabio Sánchez, *Geography of Illicit Crops (Coca Leaf) and Armed Conflict in Colombia*, Working Paper, Crisis State Program, London School of Economics, 2004.
- Dolmén, Lars, red., *Bröttsutvecklingen i Sverige 2001–2003*, Stockholm: Bröttsförebyggande rådet, 2004.
- Dupont, Alan, "Transnational Crime, Drugs and Security in East Asia", *Asian Survey*, vol. 39, no. 3, 1999, 433–455.
- Eberstadt, Nicholas, "The Future of AIDS," *Foreign Affairs*, vol. 81, no. 6, 2002, 22–45; U.S.–Russia Working Group Against HIV/AIDS, *On the Frontline of an Epidemic*.

- Eberstadt, Nicholas, "The Russian Federation at the Dawn of the Twenty-First Century: Trapped in a Demographic Straitjacket", *NBR Analysis*, vol. 15 no. 2, 2004.
- Ehrenfeld, Rachel, "Terrorism's Drug Money", January 2004 (Intelligence and Terrorism Information Center, http://www.intelligence.org.il/eng/var/e_r/er_0104.htm).
- Ehrenfeld, Rachel, *Funding Evil: How Terrorism is Financed and How to Stop it*, New York: Bonus Books, 2003.
- European Commission, *Eurobarometer 60: Public Opinion in the European Union*, Bryssel, hösten 2003. (http://europa.eu.int/comm/public_opinion/archives/eb/eb60/eb60_rapport_standard_en.pdf)
- Europeiska Unionens Kommission, *EU och Kaliningrad*, Bryssel: meddelande från kommissionen till rådet, 17 januari 2001.
- Europol, *2003 European Union Organized Crime Report*, Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, 2003.
- Fairbanks, Charles H. Jr., "Georgia's Rose Revolution", *Journal of Democracy*, vol. 15 no. 2, April 2004, 110–124.
- Fearon, James D., "Why Do Some Civil Wars Last So Much Longer Than Others?", *Journal of Peace Research*, vol. 41 no. 3, 283–4.
- Feshbach, Murray, *Russia's Health and Demographic Crisis: Policy Implications and Consequences*, Washington: Chemical and Biological Arms Control Institute, 2003.
- Finckenauer, James O. and Yuri A. Voronin, *The Threat of Russian Organized Crime*, Washington: National Institute of Justice, 2001.
- Freedom House, *Freedom In the World Report 2000–2001*, New York: Freedom House, 2000.
- Fridman, H. Richard and Peter Andreas, "Introduction: International Relations and the Illicit Global Economy", Fridman and Andreas, eds., *The Illicit Global Economy and State Power*, Lanham: Rowman and Littlefield, 1999.
- Gable, Vincent, "What is International Economic Security", *International Affairs*, vol. 71 no. 2, 1995, s. 305–324.
- Galeotti, Mark, "Organised Crime and Russian Security Forces: Mafiya, Militia and Military", *Journal of Conflict, Security and Development*, vol. 1 no. 2., 2001.
- Galeotti, Mark, "Russia's Drug Crisis", *Jane's Intelligence Review*, October 2003.
- Galeotti, Mark, "The Mafiya and the New Russia", *Australian Journal of Politics and History*, vol. 44 no. 3, 1998, 415–429.
- Galeotti, Mark, "The Russian 'Mafiya': Consolidation and Globalisation", *Global Crime*, vol. 6 no. 1, 2004.

- Gibson, Richard M. and John B. Haseman, "Prospects for Controlling Narcotics Production and Trafficking in Myanmar", *Contemporary Southeast Asia*, vol. 25 no. 1, April, 1–19.
- Gilpin, Robert, *War and Change in World Politics*, Cambridge: Cambridge University Press, 1981.
- Godinho, Joana, Thomas Novotny, Hiwote Tadesse, Antoly Vinokur, *HIV/AIDS and Tuberculosis in Central Asia*, Washington DC: World Bank Working Paper no. 20, 2004.
- Goodson, Larry P., *Afghanistan's Endless War*, Seattle: University of Washington Press, 2001.
- Griffith, Ivelaw, "From Cold War Geopolitics to Post-Cold War Geonarcotics" *International Journal*, vol. 30 no. 2, 1993–1994.
- Gunter, Michael M., *"Pursuing the Just Cause of their People:" A Study of Contemporary Armenian Terrorism*, Westport: Greenwood Press, 1986.
- Harriss-White, Barbara, "Globalization, Insecurities and Responses: an Introductory Essay", i Harriss-White, ed., *Globalisation and Insecurity: Political, Economic and Physical Challenges*, New York: Palgrave, 2002.
- Haynes, Dina Francesca, "Used, Abused, Arrested and Deported: Extending Immigration Benefits to Protect the Victims of Trafficking and to Secure the Prosecution of Trafficking" *Human Rights Quarterly*, vol. 26, 2004.
- Herspring, Dale R., "The Continuing Disintegration of the Russian Military", *The Russian Armed Forces At The Dawn Of The Millennium*, Michael H. Crutcher, ed., Carlisle Barracks, PA: Center for Strategic Leadership, 2000, 133–46.
- Hignett, Kelly, "Organised Crime in East Central Europe: The Czech Republic, Hungary and Poland", *Global Crime*, vol. 6 no. 1, 2004.
- Hobbs, Dick, "Going Down the Glocal: The Local Context of Organised Crime", *Howard Journal*, vol. 37 no. 4, 407–422.
- Hordern, Nick, "North Korean Heroin Shipment Seized", *Jane's Intelligence Review*, 1 July 2003.
- International Narcotics Control Board, *Report of the International Narcotics Control Board for 1999*, United Nations Publication, 1999.
- Ismailova, Khadija, "Azerbaijan under Pressure for Trafficking", *IWPR Caucasus Reporting Service*, no. 228, 21 April 2004.
- Jordan, David C., *Drug Politics: Dirty Politics and Democracies*, Norman: University of Oklahoma Press, 1999.
- Juska, Arunas, Peter Johnstone, and Richard Pozzuto, "The Changing Character of Criminality and Policing in post-Soviet Lithuania: From Fighting Organized Crime to Policing Marginal Populations?," *Crime, Law and Social Change*, vol. 41 no. 2, 161–177.

- Kaplan, David E. and Andrew Marshall, *The Cult at the End of the World: The Incredible Story of Aum*, London: Hutchinson, 1996.
- Keen, David, "Incentives and Disincentives for Violence", i Mats Berdal and David D. Malone, eds., *Greed and Grievance: Economic Agendas in Civil Wars*, Boulder, CO: Lynne Rienner, 2000, 19–42.
- Keen, David, *The Economic Functions of Violence in Civil Wars*, London: Adelphi Paper no. 320, International Institute for Strategic Studies, 1999.
- Kerry, John F., "Rooting Out Blood Money", *Blueprint Magazine*, 15 November 2001.
- Khalilzad, Zalmay, "The Triumph of Freedom in Afghanistan", Remarks at the Central Asia–Caucasus Institute, Johns Hopkins University–SAIS, 27 October 2004. (<http://www.silkroadstudies.org/CACI/khalilzad.htm>)
- Khokhriakov, Gennadii F., "Organizovannia Prestupnost' v Rossii: 60-e–pervaia polvina 90-kh godov", *Obschestvennye nauki i sovremennost'*, no. 6, 2000, 62–74. Tillgänglig i engelsk översättning som "Organized Crime in Russia from the 1960s Through the First Half of the 1990s", *Sociological Research*, vol. 41 no. 5, September–October 2002, 5–29.
- Knabe, Bernd, "Die System–Mafia als Faktor der sowjetisch–russischen Transformation", Teil I u. II, *Berichte des Bundesinstituts für ostwissenschaftliche und internationale Studien*, Köln, No. 47 & 48, 1998.
- Kneen, Peter, "Political corruption in Russia and the Soviet Legacy", *Crime, Law and Social Change*, vol. 34 no. 4, 2000, 349–367.
- Koppel, Thomas, "Transnational Organized Crime and Conflict in the Balkans", Monica Serrano and Mats Berdal, eds., *Transnational Organized Crime and International Security: Business as Usual?*, Boulder: Lynne Rienner, 2002.
- Kramer, John, "Drug Abuse in Russia: Emerging Pandemic or Overhyped Diversion?", *Problems of Post–Communism*, November–December 2003.
- Krisberedskapsmyndigheten, *Hot- och riskrapport 2004: Gränsöverskridande sårbarheter*, Stockholm: Krisberedskapsmyndigheten Temaserie nr 6, 2004, s. 26.
- Kukhianidze, Alexandre, Aleko Kupatadze, och Roman Gotsiridze, *Smuggling through Abkhazia and Tskhinvali Region/South Ossetia*, Tbilisi: American University Transnational Crime and Corruption Center, 2003.
- Labrousse, Alain, "Colombie: Le rôle de la drogue dans l'extension territoriale des FARC–EP (1978–2002)", *Géopolitique des Drogues Illicites*, Hérodote No. 112, Paris: La Découverte, 2004.
- Labrousse, Alain, *Géopolitique des Drogues*, Paris: Presses Universitaires de France, 2004.

- Lagerspetz, Mikko and Jacek Moskalewicz**, "Drugs in the Post-Socialist Transitions of Estonia, Latvia, Lithuania and Poland, *European Addiction Research*, vol. 8, 2002.
- La-Ongsri**, "Narcotics Abuse Control and the Environment in Northern Thailand" *Bulletin on Narcotics*, vol. 44 no. 2, 1992.
- Leader, Stefan and David Wieneck**, "Drug Money: the Fuel for Global Terrorism," *Jane's Intelligence Review*, vol. 12, no. 2, February 2000.
- Lee, Rennselaer W.**, "Perverse Effects of Andean Counternarcotics Policy", *Orbis*, Summer 2002, 537–554.
- Levitzy, Melvin**, "Transnational Criminal Networks and International Security", *Syracuse Journal of International Law and Commerce*, vol. 30, 2003, 227–240.
- Limanowska, Barbara**, *Trafficking in Human Beings in Southeastern Europe*, Sarajevo: UNICEF Office for the Balkans, OSCE and UNOHCHR, 2002.
- Lintner, Bertil**, "The Narcotics Trade in Southeast Asia", *Jane's Intelligence Review Special Report*, No. 5, 1995,
- Lintner, Bertil**, "Narcopolitics in Burma", *Current History*, 1996.
- Lipschutz, Ronnie (ed.)**, *On Security*, New York, Columbia University Press (1995).
- Lubin, Nancy**, "Watching the Watchdogs", *Journal of International Affairs*, vol. 56 no. 2, Spring 2003, 43–58.
- Madi, Maral**, "Drug Trafficking in Kyrgyzstan and Implications for Security", *Central Asian Survey*, 2005.
- Madi, Maral**, "Who is the New Director of the Tajik Drug Control Agency?", *Central Asia-Caucasus Analyst*, 24 March 2004.
- Mahmadaminov, Mahmamin**, "The Development of the Islamic Movement of Uzbekistan (Turkestan)", Central Asia-Caucasus Institute, Johns Hopkins University, 2003.
- Makarenko, Tamara**, "A Model of Terrorist-Criminal Relationships", *Jane's Intelligence Review*, 1 August 2003.
- Makarenko, Tamara**, "Crime, Terror, and the Central Asian Drug Trade", *Harvard Asia Quarterly*, Spring 2002.
- Makarenko, Tamara**, "Terrorism and Transnational Organised Crime: the Emerging Nexus", *Transnational Violence and Seams of Lawlessness in the Asia-Pacific: Linkages to Global Terrorism*, Hawaii: Asia Pacific Center for Strategic Studies, 2004.
- Makarenko, Tamara**, "Terrorism and Transnational Organised Crime: the Emerging Nexus", *Transnational Violence and Seams of Lawlessness in the Asia-Pacific: Linkages to Global Terrorism*, Hawaii: Asia Pacific Center for Strategic Studies, 2004.

- Makarenko, Tamara**, "Terrorism and Transnational Organized Crime: Tracing the Crime-Terror Nexus in Southeast Asia", in *Terrorism and Transnational Violence in Southeast Asia: Challenges to States and Regional Stability*, ed. Paul Smith, New York: M.E. Sharpe, 2004.
- Makarenko, Tamara**, "The Crime-Terror Continuum: Tracing the Interplay between Transnational Organised Crime and Terrorism", *Global Crime*, vol. 6 no. 1, February 2004, 129–145.
- Mansfield, Edward**, *Power, Trade and War*, Princeton: Princeton University Press, 1994.
- Matveeva, Anna**, 'Arms and Security in the Caucasus,' in Anna Matveeva, ed., *The Caucasus: Armed and Divided* London: Saferworld, 2003.
- Max Planck Institute for Foreign and International Criminal Law**, *Illegal Drug Trade in Russia*, Freiburg 2000.
- McClintock, Cynthia**, "The War on Drugs: The Peruvian Case" *Journal of Interamerican Studies and World Affairs*, vol. 30 no. 2/3, 1988.
- Mikhailichenko, Boris**, "Mezh dvuh Yaponchikov", *Moskovskiye Novosti*, no. 28, 2004.
- Mobilisering mot narkotika**, *Organiserad kriminalitet, grov narkotikabrottslighet*, Stockholm, juni 2004.
(<http://www.mobilisera.nu/upload/4988/OKGNB.pdf>)
- Moiseeva, Svetlana**, "Kazakhstan: Nuclear Smuggling Fears", *IWPR Reporting Central Asia*, no. 155, October 2002.
- Mutschke, Ralf**, "The Threat Posed by Organized Crime, International Drug Trafficking and Terrorism", written testimony to the General Secretariat Hearing of the Judiciary Subcommittee on Crime, 13 December 2000.
- Napoleoni, Loretta**, *Oheligt krig: den moderna terrorismens ekonomiska rötter*, Stockholm: Leopard, 2004.
- Nazan, Kendal**, "La Turquie, Plaque Tournante du Trafic de Drogues", *Le Monde Diplomatique*, Juillet 1998.
- O'Neill Richard, Amy**, *International Trafficking in Women to the United States: A Contemporary Manifestation of Slavery and Organized Crime*, Washington DC: Center for the Study of Intelligence, Director of Central Intelligence Exceptional Intelligence analyst Program Monograph, April 2000.
www.odci.gov/csi/monograph/women/trafficking.pdf
- Olcott, Martha and Natalia Udalova**, *Drug Trafficking on the Great Silk Road: The Security Environment in Central Asia*, Working Paper No. 11, Carnegie Endowment for International Peace, 2000.
- Olsson, Louise and Torunn N. Tryggestad**, eds., *Women and International Peacekeeping*, London: Frank Cass, 2001.

- ONDCP, "Estimated Poppy Cultivation in Afghanistan", Press Release, Office of National Drug Control Policy, 19 November 2004.
(<http://www.whitehousedrugpolicy.gov/news/presso4/111904.html>)
- Orth, Maureen, "Afghanistan's Deadly Habit", *Vanity Fair*, 1 March 2002.
- Paingot, Anthony P., "Studying Corruption in Colombia", James L. Zackrisson, ed., *Crisis? What Crisis? Security Issues in Colombia*, Washington: National Defense University, 1999.
- Pakistan Anti-Narcotics Force, *Yearly Digest 2003–2004*, Islamabad: Government of Pakistan, 2004.
- Paoli, Letizia, "The Development of an Illegal Market: Drug Consumption and Trade in Post-Soviet Russia", *British Journal of Criminology*, vol. 42, 2002, s. 23.
- People's Republic of China, Ministry of Public Security, *Local Features of Drug Use*, Beijing 2004.
- People's Republic of China, 中国政府白皮书 (White Papers of the Chinese Government) 2003.
- People's Republic of China, 中国的禁毒 (Narcotics Control in China), Beijing 2003.
- Perl, Raphael F., "State Crime: The North Korean Drug Trade", *Global Crime*, vol. 6 no. 1, 2004, s. 117–128.
- Peuch, Jean-Christophe, "Central Asia: Charges Link Russian Military to Drug Trade", *RFE/RL Weekday Magazine*, 8 June 2001.
- Phythian, Mark, "The Illicit Arms Trade: Cold War and Post-Cold War", *Crime, Law and Social Change*, vol. 33 no. 1, 1–52.
- Piasecka, Aneta, "Lithuania", Amanda Schnetzer et al., *Nations in Transit 2004*, New York: Freedom House, 2004.
- Picarelli, John, "Transnational Threat Indication and Warning: The Utility of Network Analysis", Fall Symposium on Artificial Intelligence and Link Analysis, Orlando, Florida, 23–25 October 1998.
- Porteous, Samuel D., *Organized Crime Impact Study Highlights*, Ottawa: Public Works and Government Services of Canada, 1998.
- Radu, Michael, "The Rise and Fall of the PKK", *Orbis*, vol. 45 no. 1, 2001.
- Rawlinson, Paddy, *Russian Organized Crime and the Baltic States: Assessing the Threat*, Brighton: Working Paper 38/01, Sussex European Institute, 2001.
- Rikspolisstyrelsen och Tullverket, *Narkotikasituationen i Sverige 2001*, Stockholm: Kriminalunderrättelsetjänsten, 2002, Rapport 3c, sekretesssprövad version.
- Robinson, Jeffrey, *The Laundrymen: Inside the World's Third Largest Business*, London: Simon and Schuster, 1994.

- Ross, Michael L., "What do We Know About Natural Resources and Civil War?", *Journal of Peace Research*, vol. 41 no. 3, 2004, 337–356.
- Roule, Trifin, "The Terrorist Financial Network of the PKK", *Jane's Terrorism and Security Monitor*, 17 June 2002.
- Rubin, Barnett, *Road to Ruin: Afghanistan's Booming Opium Industry*, Washington/New York: Center for American Progress and NYU Center for International Cooperation, October 2004.
- Russian Federation, Council on Foreign and Defense Policy, "Drug Addiction in Russia: A Threat to the Nation", *Russian Politics and Law*, vol. 39 no. 5, September–October 2001.
- Sanderson, Thomas M., "Transnational Terror and Organized Crime: Blurring the Lines", *SAIS Review*, vol. 24 no. 1, Winter–Spring 2004.
- Shambaugh, George and Richard Matthew, "Sex, Drugs, and Heavy Metal: Transnational Threats and National Vulnerabilities", *Security Dialogue*, vol. 29 no. 2, 1998, 163–175.
- Shelley, Louise, "La Transnacionalización del Crimen Organizado", *Quorum*, vol. 7, no. 59, 1998, 139–148.
- Shelley, Louise, "The New Authoritarianism", Fridman and Andreas, eds., *The Illicit Global Economy and State Power*, Lanham: Rowman and Littlefield, 1999.
- Shenfield, Stephen, "Chechnya at a Turning Point", *Brown Journal of World Affairs*, vol. 8 no. 1, Winter–Spring 2001, 63–71.
- Smith, Steve, "Singing Our World into Existence: International Relations Theory and September 11", *International Studies Quarterly*, vol. 48, no. 3, 2004, 504–507.
- Socor, Vladimir, "East Versus West in Lithuania", *Eurasia Daily Monitor*, 24 June 2004.
- Socor, Vladimir, "Lithuania: Requiem for a Stuntman", *Eurasia Daily Monitor*, 26 May 2004.
- Sorensen, Theodere, "Rethinking National Security", *Foreign Affairs*, vol. 69 no. 3, 1990.
- Staar, Richard F., 'Russia's Military: Corruption in the Higher Ranks,' *Perspective*, Volume 9, no. 2, November–December 1998.
- Strazdins, Janis, "Narcotics and Latvia's Security", <http://www.ecad.net/rep/report2.html> (European Cities Against Drugs Network) n.d.
- Swanström, Niklas and Emma Björnehed, "Conflict Resolution of Terrorist conflicts in Southeast Asia", *Journal of Terrorism and Political Violence*, vol. 16, no 2, 2004.
- Swanström, Niklas, "Organized Crime in Central Asia: its Impact on Europe", *Jane's Homeland Security and Resilience Monitor*, vol. 3 no. 3 April, 2004.

- Swanström, Niklas, "Organized Crime in Central Asia: its Impact on Europe", *Jane's Homeland Security and Resilience Monitor*, vol. 3 no. 3 April, 2004.
- Swanström, Niklas, "Narcotics Trade: A Threat to Security? National and Transnational Implications", *Studies in Conflict and Terrorism*, vol. 28 no. 4, 2005.
- Swanström, Niklas, *Regional Cooperation and Conflict Management: Lessons from the Pacific Rim*, 2002, Department of Peace and Conflict Research, Uppsala University, 2002.
- Tedstrom, John, "Russia Must Tackle Aids without Delay", *Financial Times*, 17 September 2003.
- Ter-Saakian, Karine, "Armenia: Trafficking Scourge Unchecked", *IWPR Caucasus Reporting Service*, no. 214, 15 January 2004.
- Thachuk, Kimberley, "Transnational Threats: Falling Through the Cracks?", *Low Intensity Conflict & Law Enforcement*, vol. 10 no 1, 2001.
- Timchenko, Svyatoslav, "Krimina'Inyi pas'yans", *Nezavisimaya Gazeta*, 16 november 1999.
- Tkachev, Viktor, "Banditskaya parallel vlasti. V Rossii naschitali tsysyachu 'vorov v zakone', *Novye Izvestiya*, 17 December 2003.
- Trivedy, Roy et al., "Central Asia South Caucasus and Moldova (CASCM) Draft Regional Assistance Plan", Department for Foreign and International Development, February 2004.
- Truell, Peter and Larry Gurwin, *False Profits: The Inside Story of BCCI, the World's Most Corrupt Financial Empire*, Houghton Mifflin, 1992.
- Turbiville, Graham H. Jr., *Mafia in Uniform: The Criminalization of the Russian Armed Forces*, Fort Leavenworth, Kansas: Foreign Military Studies Office, 1995.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi, *TBMM Susurluk Komisyonu Raporu*, Ankara 1997.
- U.S. Customs Service: Drug Interdiction Efforts (Briefing Report, 09/26/96, GAO/IGGD-96-189BR).
- U.S.-Russia Working Group Against HIV/AIDS, *On the Frontline of an Epidemic: The Need for Urgency in Russia's Fight Against Aids*, New York: Transatlantic Partners Against Aids, 2003.
- UNAIDS, "AIDS Epidemic Update 2003", December 2003, www.unaids.org/wad/2003/Epiupdate2003_en/Epi03_05_en.htm#P118_26729
- UNICEF et al., *Trafficking in Human Beings in Southeastern Europe*, 2002.
- United Nations Convention against Transnational Organized Crime, General Assembly, 55th session, A/Res/55/25, 8 January 2001.
- United Nations Development Program, *Human Development Report 2002*, Oxford, Oxford University Press, 2002.

- United Nations Office on Drugs and Crime**, *Afghanistan Opium Survey 2004*, Wien: UNODC, November 2004.
- United States Congress**, Committee on Governmental Affairs, *Cocaine Production and the Environment: Policy, Impact, and Options*, August 1990.
- United States Department of State**, Bureau for International Narcotics and Law Enforcement Affairs, *International Narcotics Control Strategy Report-2003*, State Department, Washington D.C., March 2004.
- United States Department of State**, Bureau for International Narcotics and Law Enforcement Affairs, "China", *International Narcotics Control Strategy Report*, Washington: Department of State, March 2004.
- United States Department of State**, *International Narcotics Control Strategy Report 2002*, Washington: U.S. Government, 2003.
- United States Department of State**, Office of the Under Secretary for Global Affairs, *Trafficking in Persons Report: June 2003*, Washington, DC: U.S. Department of State, 2003.
- United States Department of State**.
<http://www.state.gov/g/inl/rls/nrcrpt/2000/index.cfm?docid=891>.
- United States National Intelligence Council**, "The Next Wave of HIV/AIDS: Nigeria, Ethiopia, Russia, India, and China", September 2002, <http://www.odci.gov/nic/other_nextwaveHIV.html>.
- UNODC Tehran office**, "The Narcotic Issue in the I.R. of Iran", draft paper, December 2003.
- UNODC**, *Drugs and Crime Trends in Europe and Beyond*, Wien, April 2004.
- UNODC**, *The Opium Economy in Afghanistan: An International Problem*, New York, 2003.
- UNODCCP**, Drug Abuse in Pakistan: Results from the Year 2000 National Assessment Study, New York 2002.
- USAID Bureau for Global Health**, "Country Profile HIV/AIDS: Central Asia", June 2003.
- Vorsobin, Vladimir**, "Putin prizval bortsov s narkotikami rabotat' 'na polnuyu katushku'", *Komsomol'skaya Pravda*, 31 March 2004.
- Waever, Ole**, "Securitization and Desecuritization" in Ronnie Lipschutz (ed.), *On Security*, New York, Columbia University Press (1995).
- Wallner, J. Michael and Victor J. Yasmann**, "Russia's Great Criminal Revolution", *Journal of Contemporary Criminal Justice*, vol. 11 no. 4, 1995.
- Walt, Stephen M.**, "The Renaissance of Security Studies", *International Studies Quarterly*, vol. 35 no. 2, June 1991.
- Waltz, Kenneth**, *Theory of International Politics*, Reading, Mass.: Addison-Wesley, 1979.

- Wang, Xianjun** (王先俊) "试论东部毒品犯罪与西部毒品犯罪比较之研究" (Comparison between the Eastern and Western part of China, on drug related crimes.) Beijing, 2004.
- Webster, Donovan**, "The Animal Smugglers", *New York Times Magazine*, 16 February 1997.
- Wilhelmsen, Julie**, "Between a Rock and a Hard Place: The Islamisation of the Chechen Separatist Movement", *Europe-Asia Studies*, vol. 57 no. 1, January 2005, 35–59.
- Williams, Phil and John Picarelli**, *Organized Crime in Ukraine: Challenge and Response*, Rockville, MD: National Institute of Justice, 2002.
- Williams, Phil**, "Combating Transnational Organized Crime", *Transnational Threats: Blending Law Enforcement and Military Strategies*, Carolyn W. Pumphrey (red.), Carlisle, PA: US Army War College, 2000.
- Williams, Phil**, "Transnational Criminal Networks", i John Arquilla and David Ronfeldt, eds., *Networks and Netwars: The Future of Terror, Crime and Militancy*, Santa Monica, CA: RAND, 2000, 61–97.
- Williams, Phil**, "Transnational Criminal Networks", in John Arquilla and David Ronfeldt, eds., *Networks and Netwars: The Future of Terror, Crime and Militancy*, Santa Monica, CA: RAND, 2000, 61–97.
- Williams, Phil**, "Transnational Criminal Organizations and International Security", *Survival*, vol. 36 no. 1, 1994.
- Winer, Jonathan M. and Trifin J. Roule**, "Fighting Terrorist Finance", *Survival*, vol. 44 no. 3, 2002, 87–104.
- Winer, Jonathan M. and Trifin J. Roule**, "Follow the Money: The Finance of Illicit Resource Extraction", Ian Bennon and Paul Collier, eds., *Natural Resources and Violent Conflict*, Washington DC: The World Bank, 2003.
- Wolfers, Arnold**, *Discord and Collaboration: Essays on International Politics*, Baltimore: Johns Hopkins University Press, 1962.
- World Bank**, *Anticorruption in Transition: A Contribution to the Policy Debate*, Washington, D.C.: World Bank, 2000.
- Wortzel, Larry**, "North Korea's Connection to International Trade in Drugs, Counterfeiting, and Arms", Testimony to the U.S. Senate, 20 May 2003.
- Yermukanov, Marat**, "Infectious Diseases in Kazakhstan Give Cause for Concern", *Central Asia-Caucasus Analyst*, 24 April 2002.
- Yermukanov, Marat**, "Living with HIV in Kazakhstan", *Central Asia-Caucasus Analyst*, 24 March 2004.
- "Balkan Gangs Traffic 200,000 Women Annually", *Jane's Intelligence Review*, December 2002.
- "China Has 1.05 million Illegal Drugs Users", *Xinhua News Agency*, 9 February 2004.

- "China Joins Neighbors to Battle Drugs Barons", *Xinhua News Agency*, 4 March 2004.
- "Drug Abuse Causing EUR 160 mln Damage in Estonian Capital", *Baltic News Wire*, 29 January 2003.
- "Estonian AIDS Expert Says Epidemic is Here", *BBC Monitoring Global Newswire*, 17 October 2003.
- "Estonian Health Body Produces Annual Report on Drug Addicts", *BBC Monitoring Global News Wire*, 17 February 2004.
- "Expert Says Kaliningrad Provides Model for Russian HIV Trend", *BBC Monitoring Global News Wire*, 3 July 2002.
- "Gun-Running in Georgia", *IWPR Caucasus Report*, No. 14, January 14, 2000.
- "HIV Incidence in Latvia among Highest in Eastern Europe: Report", *Baltic News Service*, 17 February 2004.
- "HIV spreading fastest in former Soviet States", *Rosbalt*, 18 September 2003.
- "Kazakhstan Disrupts Illegal Migration Channel from Asia to Europe", *RFE/RL Newswire*, 9 April 2001.
- "New EU Member Estonia Battles HIV", *Agence France Presse*, 3 October 2004.
- "Russia's AIDS Rate Highest in the World", *rbcnews.com*, 19 September 2003.
- "Stöldliga flögs in till Sverige", *Dagens Nyheter*, 16 oktober 2004.
- "Stoppa slaveriet, öppna gränserna", *Dagens Nyheter*, 4 mars 2003.
- "Tajikistan's Plutonium Scare", *IWPR Reporting Central Asia*, no. 272, 19 March 2004.
- "The Changing HIV/AIDS Epidemic in Europe and Central Asia", Geneva: UNAIDS, April 2004.
- "The Economic Consequences of HIV in Russia", Report for the World Bank Group, 15 May 2002.
- "The Economic Consequences of HIV in Russia", Report for the World Bank Group. 15 May 2002.
- "Turkmenistan: Major UN Drug Report Raps Ashgabat for Lack of Cooperation", *IRIN*, 3 March 2004.
- "U.N. Seeks Nuclear Devices in Georgia", *Washington Post*, 1 February 2002.
- "Worsening Drug Trafficking Poses New Challenges to China", *Xinhua News Agency*, 13 February 2004.
- "Worsening Drug Trafficking Poses New Challenges to China", *Xinhua News Agency*, 13 February 2004.
- "Bodström vill ha bättre EU-samarbete", *Svenska Dagbladet*, 4 juni 2004.
- "Fp antog hårt rättspolitiskt program", *Svenska Dagbladet*, 12 oktober 2004.
- "FSN: v Rossii ot upotrebleniya narkotikov v minuvshem godu pogibli okolo 70 tysyach chelovek", *ItarTass*, 3 June 2004.
- "Håll hårt i badbyxorna", *Borås Tidning*, 19 oktober 2004.

- "Italy Sees al-Qaeda Link to Human Trafficking", *The News International* (Islamabad), 8 September 2003.
- "Krafttag krävs mot organiserad brottslighet", Pressmeddelande, Folkpartiet, 15 september 2004
- "Kyrgyzstan: Drug Abuse Fuelling HIV/AIDS", *IRIN News*, 29 November 2001.
- "Masshtaby ugrozy", Pressrelease, Federala narkotikakontrolltjänsten, 19 Januari 2004.
- "Ökad brottslighet med öppna gränser mot öst", *Dagens Nyheter*, 17 oktober 2004.
- "Podvin'sya bratok. Gruppировки, kotorye nas kontroliruyut", *Komsomol'skaya Pravda*, 11 juni 2001.

KBM:S FORSKNINGSSERIE

- NR 10 Transnationell brottslighet
– ett säkerhet?
- NR 9 Samhällsbyggandets hustomtar
Förändringsagenter i den svenska säkerhetssektorn
- NR 8 Att förstå risker
En översikt av olika kunskapsperspektiv
- NR 7 Constitutional Crisis Management
Defending the Rule of Law Without Rules
Kriser och rättssäkerhet
Om individskyddet i exceptionella situationer
- NR 6 Att stå "i stormens öga"
Delrapport 3 från projektet Beredskap och krishantering
i svenska kommuner
- NR 5 Drivkrafter för arbete med säkerhets- och beredskapsfrågor
Delrapport 2 från projektet Beredskap och krishantering
i svenska kommuner
- NR 4 Förväntningar och erfarenheter hos aktörer
Delrapport 1 från projektet Beredskap och krishantering
i svenska kommuner
- NR 3 Kommunal sårbarhetsanalys
- NR 2 Risk- och sårbarhetsanalyser
Utgångspunkter för fortsatt arbete
- NR 1 Är den inre säkerheten hållbar?